

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ
SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ
VE
SİSTEM İÇERİSİNDE
SOSYAL SİGORTA UYGULAMALARI

UZMANLIK TEZİ

Hazırlayan
Şeniz ÖZMERT KOÇER

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN

Ankara
Nisan, 2014

ÖZET

Sanayi devrimiyle birlikte, toplumlar arasındaki dayanışmaya dayalı olarak çeşitli oluşumlar aracılığıyla gerçekleştirilen sosyal yardımlar ve çalışanların kendilerini beklenmeyen durumlara karşı koruma altına almaya yönelik özel çabaları, devlet güvencesi altına alınmaya başlamıştır. Dünyada prim esasına dayalı ilk sosyal güvenlik sistemi ise, Almanya’da 1880’li yıllarda Bismarck döneminde oluşmuş ve pek çok ülke tarafından benimsenmiştir. Bismarck’ın temellerini attığı ve ülkemizin de esinlenerek uyguladığı sosyal güvenlik ve sağlık sistemi, birden çok sigorta kolu üzerinden prim toplanması esasına dayanmaktadır.

Tezde, Almanya’nın sosyal güvenlik sisteminin tarihsel gelişimi anlatılacak, günümüzdeki sigorta uygulamaları incelenecek ve Almanya’nın sosyal güvenlik politikaları ile ilgili yaşadığı sorunlar çerçevesinde, sosyal devletin geleceğine dair tartışmalara yer verilecektir.

TEŞEKKÜR

Tezimin hazırlık sürecinde, bana zaman ayırarak tezime yön veren, kendi görüşleriyle katkılarını sunan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Onur Ender ASLAN'a teşekkür ediyorum.

Ayrıca, kendi tecrübe ve bilgi birikimi doğrultusunda tezime büyük katkı sağlayan, beni tüm tez hazırlama süreci boyunca motive eden ve her zaman bana destek olan sevgili babam Alaaddin ÖZMERT'e ve yine yardımlarını esirgemeyen değerli mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
TEŞEKKÜR.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

1.1. FEDERAL ALMANYA’DA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.1.1. 1880 – 1890 Bismarck Dönemi	3
1.1.2. 1890 – 1914 Yılları Arasında Sosyal Güvenlik	5
1.1.3. 1919 – 1933: Weimar Cumhuriyeti	6
1.1.4. 1933 – 1945: Nasyonal Sosyalizm Döneminde Sosyal Güvenlik	7
1.1.5. 1945 Sonrası Almanya’da Sosyal Güvenlik	9
1.1.6. Almanya’nın Yeniden Birleşmesinin Ardından Sosyal Güvenlik.....	13
1.2. FEDERAL ALMANYA’DA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ	21
1.2.1. Sosyal Sigortalar	24
1.2.2. Sosyal Yardımlar	26
1.2.3. Sosyal Hizmetler.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA SOSYAL SİGORTA KOLLARI

2.1. YASAL HASTALIK SİGORTASI	35
2.1.1. Yasal Hastalık Sigortası Kapsamında Olan Kişiler	36
2.1.2. Yurtdışında Yasal Hastalık Sigortasının Kapsamı	39

2.1.3. Yasal Hastalık Sigortasının Finansmanı	40
2.1.4. Elektronik Sağlık Kartı	41
2.1.5. Hastalık Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar	41
2.1.5.1. Hastalık Yardımı	41
2.1.5.2. Analık Yardımı	45
2.2. YASAL KAZA SİGORTASI.....	46
2.2.1. Yasal Kaza Sigortası Kapsamında Olan Kişiler	47
2.2.2. Sigortalılık Halleri	48
2.2.3. Yasal Kaza Sigortasının Finansmanı	48
2.2.4. Kaza Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar	49
2.2.4.1. Kazadan Korunma Önlemleri ve İlk Yardım	49
2.2.4.2. İş Kazası Oluştuktan Sonra Sağlanan Yardımlar	50
2.2.5. Meslek Hastalıkları	53
2.3. YASAL EMEKLİLİK SİGORTASI	54
2.3.1. Yasal Emeklilik Sigortası Kapsamında Olan Kişiler	56
2.3.2. Yasal Emeklilik Sigortasının Finansmanı	57
2.3.3. Emeklilik Türleri	58
2.3.3.1. Yaşlılık Aylığı.....	58
2.3.3.2. Malullük Aylığı.....	60
2.3.3.3. Ölümünden Dolayı Emekli Aylığı	60
2.3.4. Emeklilikte Ek Kazanç	62
2.3.5. Ek Emeklilik Teşvikleri.....	63
2.3.5.1. İş Yeri Yaşlılık Sigortası.....	63
2.3.5.2. Özel Yaşlılık Sigortası	64
2.4. İŞSİZLİK SİGORTASI	64
2.4.1. İşsizlik Sigortası Kapsamında Olan Kişiler	65
2.4.2. İşsizlik Sigortasının Finansmanı	66
2.4.3. İşsizlik Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar	67
2.4.3.1. Sigortalı İşçilere Yönelik Yardımlar	68
2.4.3.2. İşverenlere Yönelik Yardımlar	69
2.4.3.3. Birinci Basamak İşsizlik Parası (İşsizlik Parası – <i>Arbeitslosengeld I</i>)	69
2.4.3.4. Diğer Ödenekler	71

2.4.4. İkinci Basamak İşsizlik Parası (İşsizlik Yardımı - <i>Arbeitslosengeld II</i>).....	72
2.5. BAKIM SİGORTASI.....	74
2.5.1. Bakım Sigortası Kapsamında Olan Kişiler.....	75
2.5.2. Bakım Sigortasının Finansmanı.....	76
2.5.3. Bakıma Muhtaçlık	77
2.5.4. Bakım Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar.....	79
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	83

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Sosyal Politikada Öne Çıkan Temel Hukuki Düzenlemeler.....	18
Tablo 2. Sosyal harcamaların 2013 yılı gayri safi yurtiçi hasıla içindeki tahmini oranı.....	21
Tablo 3. Sigorta prim oranlarının brüt ücret içerisindeki oranı.....	24
Tablo 4. Almanya Sosyal Güvenlik Teşkilat Yapısı.....	33
Tablo 5. Yasal Hastalık Sigortasına Tabi Kişilerin Sayısı.....	38
Tablo 6. Yasal Hastalık Sigortası Prim Oranları.....	40
Tablo 7. Yasal Kaza Sigortasına Tabi Kişilerin Sayısı.....	48
Tablo 8. Yasal Emeklilik Sigortası Prim Oranları.....	57
Tablo 9. İstihdama İlişkin Tablo.....	66
Tablo 10. İşsizlik Sigortası Prim Oranları.....	67
Tablo 11. İşsizlik Parası Ödeme Süreleri.....	70
Tablo 12. İşsizlik Parası ve İşsizlik Yardımı Alanların Sayısı.....	73
Tablo 13. Bakım Sigortası Prim Oranları.....	76
Tablo 14. Bakım Sigortasının Hizmetlerinden Faydalananların Sayısı.....	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ülke Genelinde Hastalık Sigortasına Tabi Kişilerin Oranı	39

GİRİŞ

Federal Alman Anayasası'nın 20. maddesine göre, "*Almanya Federal Cumhuriyeti, demokratik ve sosyal bir federal devlettir.*" Almanya, bu maddenin sadece Anayasa'da yazılı olarak kalmadığını ve gerçek bir sosyal devlet olduğunu, Bismarck döneminde başlayan ve yıllar içerisinde genişleyen ve gelişen sosyal güvenlik sistemi ile dünyaya kanıtlamış bir ülkedir.

Almanya'da sosyal güvenlik sisteminin esasını, toplam nüfusun yaklaşık % 90'ını kapsayan sosyal sigortalar sistemi oluşturmaktadır. Oldukça ayrıntılı bir sosyal güvenlik sistemine sahip olan Almanya, Anayasa'sında belirtmiş olduğu gibi, kendisini bir sosyal devlet olarak tanımlamakta ve yurttaşlarının sosyal güvencesine öncelik veren bir sosyal politika izlemektedir.

Bununla birlikte, küresel krizin sosyal devlet olgusunu yaraladığı ve devletlerin aldığı kamu giderlerini kısıtlayıcı mali tedbirler sonucunda, bireylerin sosyal haklarının dahi tehlikeye girdiği bir dönemde, Almanya'nın, sosyal güvenlik sistemini ne kadar sürdürebileceği ve koruyabileceği merak konusudur. Nitekim yaşlıların nüfus içindeki oranının artması, buna paralel olarak doğum oranlarının düşmesi ve işgücü piyasasındaki olumsuz gelişmeler, Almanya'nın sosyal güvenlik sisteminin işlerliğini zorlaştırmaktadır.

Almanya bir yandan, "kuşaklararası dayanışma modeline" dayanan zorunlu emeklilik sistemini; emeklilik yaşı ile emekli aylıklarını yükselterek ve çeşitli reformlar yaparak ayakta tutmaya çalışırken, diğer yandan, işletme ve özel emeklilik sistemlerinin desteklenmesi amacıyla vergi teşviki sağlamaktadır.

2008 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan küresel krizden, Almanya sosyal güvenlik sistemi de etkilenmiş, devlet, prim açığını kapatmaya yönelik mali destek sağlamış ve özellikle sağlık sigortası açıklarını azaltmaya yönelik tedbirler almıştır.

Almanya sosyal güvenlik sistemi, çoğu ülkede olduğu gibi, primli ve primsiz olmak üzere iki yapıdadır.

Primli sosyal güvenlik rejimi, ilgilinin katkı sağlayarak, bir başka deyişle prim yatırarak faydalandığı sosyal hizmetler bütünüdür. Ödenen primlerde hem işçinin, hem işverenin, hem de devletin katkısı bulunmaktadır. Almanya mevzuatına göre; yaşlılık, maluliyet, ölüm

sigortaları ile iş kazası ve meslek hastalıkları, hastalık ve analık, bakım, işsizlik sigortaları, prim esasına dayalıdır.

Primsiz sosyal güvenlik rejimi, ilgilinin katkı sağlamadan, yani prim yatırmadan faydalandığı sosyal hizmetler bütünüdür. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, muhtaç veya güçsüz bireylerin korunması amacıyla yapılan sosyal yardım ve hizmetlerden oluşmaktadır.

Almanya sosyal güvenlik sistemi içerisinde büyük bir öneme sahip olan ve çocukların daha sağlıklı, daha iyi eğitilmiş ve topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmak amacıyla ailelere yapılan yardımlar da primsiz ödemeler kapsamındadır.

Bu çalışmada, prim ödenmeksizin faydalanılan sosyal yardımlar ve hizmetlere kısaca yer verilecek olup, esas itibarıyla Almanya sosyal sigortalar sistemi içerisinde yer alan sigorta kolları incelenecektir. Hastalık sigortası, kaza sigortası, emeklilik sigortası, işsizlik sigortası ve bakım sigortasına tek tek yer vermeden önce, birinci bölümde, Almanya sosyal güvenlik sisteminin tarihsel gelişimi dönemler itibarıyla anlatılacak ve bu alanda günümüze kadar öne çıkan önemli gelişmelere dikkat çekilecektir. İkinci bölümde ise, sosyal sigorta kolları ayrıntılı olarak incelenecektir.

Almanya'nın prim esasına dayalı sosyal güvenlik rejimi, nicel araştırma yöntemi kullanılarak incelenecektir. Almanya'nın sosyal güvenlik sisteminin tarihsel süreci anlatılırken, betimsel ve tarihsel yöntem izlenecektir. Almanya sosyal sigorta uygulamaları ayrı ayrı ele alınırken, istatistiksel bilgilere de yer verilecektir.

Sosyal güvenlik sistemi hakkında kabul gören bir başarıya ulaşmış olan Almanya'nın, günümüzde sosyal güvenlik sistemini nasıl şekillendirdiğini ve sigorta kollarını nasıl uyguladığını incelemek, primli ve primsiz olmak üzere iki yapıya sahip sosyal güvenlik sistemine sahip olan ülkemiz açısından da önem teşkil etmektedir.

Ayrıca, bu tez çalışmasının, Genel Müdürlüğümüzde görev yapan ve Almanca dil grubunda olup, yurtdışı görevi için Almanya'ya gidecek olan Yurtdışı İşçi Hizmetleri Uzmanları için faydalanabilecekleri bir rehber olması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

1.1. FEDERAL ALMANYA'DA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Köklü bir sosyal devlet geleneğine sahip olan Almanya'nın Sosyal Güvenlik Sistemi'nin yapısını ve işleyişini anlayabilmek için, öncelikle sistemin tarihsel süreci incelenmelidir. Almanya'nın sosyal güvenlik yapısının gelişim süreci irdelenmeden önce, sosyal güvenliğin önemli bir bölümünü oluşturan sosyal sigorta uygulamalarını dünyada ilk defa başlatan ve zorunlu koruma sistemlerini ilk kurumsallaştıran ülkenin Almanya olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Dolayısıyla, Almanya'da Bismarck döneminde uygulanmaya başladığı için "Bismarck modeli" olarak da anılan ve sosyal güvenliğin temel taşlarını oluşturan sosyal sigortalar sistemi, dünyada çağdaş sosyal güvenlik sisteminin tarihi gelişimi içerisindeki ilk durak noktası olarak kabul edilmektedir.

1.1.1. 1880 – 1890 Bismarck Dönemi

18. yüzyılda başlayan ve 19. yüzyılda gelişerek devam eden Sanayi Devrimi, sanayileşmenin yaşandığı ülkelerde kentleşmeyi ve köylerden kentlere göçü hızlandırmıştır. Sanayileşmenin süratle devam ettiği Alman İmparatorluğu'nda da, fabrikaların bulunduğu bölgelerde yoğunlaşan işçilerin çalışma ve sağlık koşulları giderek kötüleşmiştir. Yaşam kalitesi düşük olan, ekonomik, siyasal ve sosyal haklardan mahrum kalan işçi sınıfının durumu, toplumsal huzursuzlukların her geçen gün arttığı bir toplumun meydana gelmesine neden olmuştur. Uzun çalışma saatleri, gelir yetersizliği, kötü yaşam koşulları, işsizliğin artması gibi nedenlerin yanı sıra, 1873 yılında başlayan ekonomik buhran, sadece gelir seviyesi düşük olan kesimi değil, toplumun büyük bir kısmını olumsuz etkilemiştir. Bunun sonucunda, hastalık, iş kazası ve maluliyet gibi sosyal risklere karşı, dönemin şansölyesi Otto von Bismarck, zorunlu sigorta sistemini başlatmıştır.

Esasen, devlet destekli bir sosyal koruma fikri, Alman İmparatorluğu için bir ilk değildi. Muhtaç olan insanlara yardımcı olmak, bir devlet geleneği sayılmaktaydı. Sosyal sigortalar sistemi oluşturulmadan önce, işletmeler, kiliseler, belediyeler, loncalar ve çeşitli toplumsal birlikler nezdinde çok sayıda yardım kuruluşu faaliyet göstermekteydi. Örneğin, bazı bakım

kuruluşları, maden işçileri ya da esnaf için hastalık, maluliyet ve yaşlılığa bağlı olarak ortaya çıkan gereksinimlere karşı yardım ve koruma hizmeti sunmaktaydı¹.

Ancak, bahse konu eski sosyal güvenlik sistemleri, toplumun sadece belirli bir kesimini kapsamaktaydı. Sosyo-politik olarak en çok memurlar, askerler, madenciler ve onların geride kalanları fayda sağlamış ve korunmuştur. Onun dışında, devletin sosyal politikaları daha çok yoksullukla mücadele politikası ve meslek odalarına yardımda bulunmak ile sınırlı kalmıştır².

Sanayi Devrimi ile birlikte artan sosyal sorunlar ve toplumsal huzursuzluklar, günümüz çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin önemli bir parçasını oluşturan sosyal sigorta uygulamalarının hayata geçirilmesine sebebiyet vermiştir. Öncelikle Bismarck, 1881 yılında bir imparatorluk fermanı hazırlamıştır. Bahse konu fermanla, ülkedeki iç huzuru yeniden tesis etmek ve yardıma muhtaç kişilere daha fazla sosyal güvenlik sağlayabilmek amacıyla çeşitli kanunların çıkarılacağı duyurulmuştur. Verimli bir üretimin gerçekleşebilmesi, ekonomik gelişmenin ve büyümenin sorunsuz devam edebilmesi için, işgücünün sağlıklı olması gerekmektedir. Bu bilinç ile harekete geçen Bismarck, ilk olarak, 1883'te Hastalık Sigortası Kanunu'nu çıkarmıştır. Ardından, 1884'te Kaza Sigortası ve 1889'da Yaşlılık ve Maluliyet Sigortası Kanunları kabul edilmiştir.

Anılan sigorta kanunları, sadece sanayi işçilerini kapsamaktaydı. Memurlar, kendi işini kuranlar ve idari mevkilerde yüksek ücretle çalışanlar, kanun kapsamı dışındaydı³. Aynı zamanda, 1889 yılında kabul edilen yaşlılık sigortası, sosyal sigorta sisteminin temel taşı oluşturmakla beraber, işçilerin geride kalanlarını, dul ve yetimleri kapsamadığı için eksik kalmıştır. Sigortalı bir işçinin vefatı halinde, işçi prim ödemelerini tamamlayamadığı için, geride kalanlar yardıma muhtaç bırakılmış ve sigortadan faydalanamamıştır. Geride kalanlar, sadece maluliyet sigortasından yararlanabilmiştir.

Bismarck modeli, dört temel unsura dayanmıştır.

- Belli bir maaş sınırına kadar (yıllık 2000 Mark), bütün sanayi işçileri için zorunlu sigorta

¹M.G. Schmidt (2005). Sozialpolitik in Deutschland. Berlin: Mercedes Druck, s.21

²Schmidt (2005), s.22

³----- (2012). AB'de Sosyal Güvenlik Eğilimleri Raporu. Ankara: SGK Yayınları, s.5

- Düşük ücret alan sınıfın zorluk çekmeden primlerini ödeyebilmesi için maaşa dayalı prim ödemeleri
- İşverenlerin idareyi ellerinde bulundurması ve fon kullanımını kontrol edebilmesi için prim ödeme zorunluluğunun işçi ve işveren arasında paylaşılması
- İşveren ve işçilerin kendi kendilerini yönettikleri geleneksel işçi fonlarının sisteme entegre edilmesi (“AB’de Sosyal Güvenlik Eğilimleri Raporu”, 2012: 5)

Şansölye Bismarck, bahse konu sosyal sigorta modelini oluştururken, günümüzün geniş kapsamlı sosyal kaygılarını esas almamıştır: Devlet, ekonomik büyümeyi engelleyecek unsurların önüne geçebilmek amacıyla, sanayi işçilerini, karşılaşılabilecekleri sosyal risklere karşı sigorta altına alarak örgütlenen işçi sınıfının muhalefetini önlemeye çalışmıştır. Uygulanan sosyal politika, sosyal sorunları yumuşatmayı başarmış ve sanayi toplumunda oluşan riskleri kısmen de olsa bertaraf edebilmiştir. Ancak sosyal sınıflar arasındaki dengesizlik ortadan kaldırılamamıştır.

1.1.2. 1890 – 1914 Yılları Arasında Sosyal Güvenlik

Anılan dönemde, devletin sosyal politikası genişlerken, ekonomik gelişmeye bağlı olarak sigortalı sayısında da artış yaşanmıştır. Sanayileşme hızla sürerken, kendi işini kuranlar çoğalmış, çalışanların ücretleri yükselmiş, sosyal sigortadan elde edilen gelirler artmıştır. Bu gelişmeler, sosyal güvenlik alanında iyileştirme yapılmasını kolaylaştırmıştır.

1911 yılında kabul edilen Sigorta Kanunu ile birlikte, sosyal güvenlik hakları standartlaştırılmış ve birleştirilmiştir. Hastalık sigortası; tüm tarım işçilerini, hizmet sektöründe çalışanları, seyyar satıcıları ve evde yapılan sanat işleri ile uğraşanları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bununla birlikte, yaşlılık ve maluliyet sigortası, geride kalanları da kapsayacak biçimde iyileştirilmiştir⁴.

20. yüzyılın başlarına kadar, kalifiye olan ve iyi maaşla istihdam edilen çalışanlar(Müstahdem: Sözleşmeli işçi ya da sözleşmeli memur), sigorta kapsamı dışındaydı. Sosyal güvenlikten, sadece düşük maaşlı müstahdemler faydalanabiliyordu. 1911 yılında kabul edilen ve 1912 yılında yürürlüğe giren “Müstahdemler için Sigorta Kanunu” ile,

⁴Schmidt (2005), s.34

işçilerden farklı olarak, müstahdemlere ayrı bir sosyal sigorta oluşturulmuştur. Anılan Kanun, belli bir maaş sınırına kadar (yıllık 5000 Mark), bütün müstahdemlerin sigortalanmasını öngörmüştür.

Müstahdemlerin yaşlılık sigortası, daha yüksek prim ödemelerine ve daha uzun bekleme sürelerine dayanmaktaydı. Ancak buna bağlı olarak, hastalık, yaşlılık ve maluliyet durumlarında kendilerinin ve geride kalanlarının bakım hizmetleri, sigortalı işçilere nazaran daha iyi koşullarda sağlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Alman İmparatorluğu, savaş koşullarına uyum sağlayabilmek adına, sosyal güvenlik ile ilgili çok sayıda düzenleme yapmıştır. İşsizlikle mücadele çerçevesinde devletin, belediyelere finansal katkıda bulunması, savaşa katılan sigortalıların eşlerine analık yardımı yapılması, sigortalı işçilerin emeklilik yaşının 70'ten 65'e çekilmesi ve böylece müstahdemlerin emekliliği için gerekli olan yaş sınırı ile eşitlik sağlanması, öne çıkan düzenlemelerdir⁵.

1913 yılında bir Reklam'da şöyle deniyordu: “Alman Sosyal Güvenliği, tüm dünyaya örnek teşkil etmekte ve eşsiz olarak görülmektedir⁶.”

1915 yılında, çalışanların %57'si yaşlılık ve maluliyet sigortası, %47'si yasal hastalık sigortası, %71'i iş kazası sigortası kapsamındaydı. Bu rakamlar incelendiğinde, reklamdaki ifadeler abartılı olsa da, Alman İmparatorluğu'nun sosyal politika uygulamalarında, Danimarka ve Büyük Britanya ile birlikte başarı sıralamasında en üstte yer aldığı gerçeği, dikkate değerdir⁷.

1.1.3. 1919 – 1933: Weimar Cumhuriyeti

Birinci Dünya Savaşı'ndan kayıpla çıkan ve ekonomik gelişmesi durağanlaşan Almanya'da, halk tarafından sosyal politikanın geliştirilmesine yönelik talep, 1920'lerin sonunda tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik buhranın olumsuz etkilerine rağmen, devlet tarafından karşılık bulmuştur.

⁵Schmidt (2005), s.40

⁶J.Frerich&M.Frey (1993). Handbuch der Geschichte der Sozialpolitik in Deutschland, 2: Sozialpolitik in der DDR, Münih,s.41'den aktaran Schmidt (2005).

⁷P. Flora (1983). State, Economy and Society in Europe 1815-1975, Frankfurt, s. 42'den aktaran Schmidt (2005)

Savaştan sonra sosyal reformların ilki, kısmen işçi ve işveren sendikaları tarafından bağımsız olarak, kısmen de yasal olarak yeniden düzenlenen çalışma hayatında gerçekleştirilmiştir. Sendikaların yaptığı, işgücü anlaşmasına dayanan düzenlemeye göre, işçi sendikaları, işçilerin yetkili temsilcileri olarak kabul edilmiş ve büyük işletmelerde işçi temsilcilerinin oluşturulması öngörülmüştür. Yapılan yasal değişikliklere göre ise, örneğin, savaş zamanında kısıtlanan iş güvenliği tekrar yürürlüğe girmiş ve çalışma saatleri ile işsizlik yardımları yeniden düzenlenmiştir.

1924 yılında sosyal yardım hakkı, bir Kanun ile düzenlenmiştir. Daha geniş kitlelere ulaşarak, fiziksel yardım ile birlikte sosyal destek sağlamak amaçlanmıştır. Önceden yoksullara yardım, genel itibariyle kiliseler ve belediyeler vasıtasıyla yapılmakta ve toplumun sadece bazı kesimleri sınırlı düzeyde anılan yardımlardan faydalanabilmekteydi.

Dönemin en dikkat çeken gelişmesi ise, sosyal güvenliğin önemli bir eksiğini kapatan işsizlik sigortasının kabul edilmesi olmuştur. 16 Temmuz 1927 tarihli İşe Yerleştirme ve İşsizlik Sigortası Kanunu ile, İş Bulma ve İşsizlik Sigortası Kurumu kurulmuş ve bugünkü İş Ajansı'nın (Bundesagentur für Arbeit) temelleri atılmıştır⁸. İşsizlik sigortası, işçi ve işveren tarafından ödenen primlerden finanse edilmiştir.

Weimar döneminde sosyal politika alanında atılan adımların hızını, 1930'lu yıllarda tüm dünyayı etkileyen küresel ekonomik kriz ile, Alman Devletinde 1920'lerin başından itibaren giderek güçlenen sosyalist olmayan siyasetçiler yavaşlatmıştır. Buna rağmen, Bismarck döneminde temeli atılan binanın duvarları sağlamlaştırılmış ve eskiyen yerleri restore edilmiştir⁹.

1.1.4. 1933 – 1945: Nasyonal Sosyalizm Döneminde Sosyal Güvenlik

1933 yılında iktidara gelen Hitler'in Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi, sosyal politikayı, toplumu baskı ve kontrol altında tutmak için bir araç olarak kullanmıştır. Nazi döneminde Alman toplumu (Volksgemeinschaft) ırk ideolojisi temelinde ayrıştırılmış; ari ırktan olmayanlar (başta Yahudiler olmak üzere diğer etnik azınlıklar), engelliler, komünistler

⁸M.Kıran. Almanya Federal Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Sisteminde İşsizlik Sigortası Uygulaması ve Almanya'daki İşsizlik Sigortası Uygulamasının Ülkemizdeki İşsizlik Sigortası Uygulaması İle Karşılaştırması, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara 2013, s.77

⁹Schmidt (2005), s.57

ve sosyal demokratlar ile, nasyonal sosyalist ideolojiye göre “değersiz” sayılan toplumsal kesimler (dilenciler, evsizler, insan tüccarları), önce siyasi ve sosyal haklarından mahrum kalmış, ardından çoğu üzerinde toplama kamplarında tıbbi deneyler yapılmış ve sonuçta sistematik bir biçimde katledilmişlerdir.

Hitler iktidara geldiğinde, Alman toplumunda yaygın bir işsizlik ve süregelen bir ekonomik kriz mevcuttu. İşsizlik büyük ölçüde, iktidarın çalışma alanında attığı çeşitli adımlardan ziyade, hızla gelişen devlet destekli silah sanayinin yarattığı istihdamla azaltılabiliştir.

İşsizlik sorununun kısmen çözülmesinin toplum üzerinde yarattığı olumlu etki, iktidarın ırkçı, baskıcı ve müdahaleci politikaları sonucu, yerini kısa bir süre sonra endişeye bırakmıştır.

Çalışma hayatına yapılan müdahale sonucu, sendikalar kapatılarak sendikacılık yasaklanmış, işverenlerin serbest dolaşım ve işlerini seçme hakları kısıtlanmış, işçi temsilcileri kurulları lağvedilerek yerlerine hükümetin temsilcilerinin atandığı ve işçiler ile işverenlerin birlikte temsil edildiği kurullar oluşturulmuş ve çalışma saatleri uzatılmıştır. Böylece, 19. yüzyıl boyunca işçi hareketinin mücadele ederek kazandığı temel hakları, geri alınmıştır¹⁰. Aynı şekilde müstahdemler için de yeni düzenlemeler yapılmış, ari ırktan olmayan ve siyasi olarak “güvenilir” bulunmayan çalışanlar işten çıkarılmıştır.

Bismarck zamanında hayata geçirilen sosyal sigortalar sistemi temel iskeletini korumuş ancak bu alanda da kanuni değişiklikler yapılmıştır. Sosyal sigortaların hizmet kapsamı daraltılmış ve işsizlik, emeklilik ve maluliyet aylıklarında önemli düşüşler yaşanmıştır. Diğer yandan, sigorta sistemini büyötmeye yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Zorunlu hastalık sigortası, emeklileri de kapsayacak şekilde genişletilmiş ve bağımsız çalışanlara da sigortalı olma imkanı getirilmiştir. Örneğin, zanaatkarlar için yaşlılık sigortası gönüllölük esasına dayanırken, 1938 yılından itibaren zorunlu hale getirilmiştir. Aynı zamanda, daha fazla işletme iş kazası sigortası kapsamına girmiş, daha fazla hastalık çeşidi, meslek hastalığı olarak kabul edilmiştir. Ancak, ırkçı bir ideoloji temelinde yürütölen politika nedeniyle, nasyonal sosyalistlerin kriterlerine uymayan her “devlet düşmanı” sayılan kişinin, vatandaşlık

¹⁰ G. Metzler (2003). Der Deutsche Sozialstaat: Vom Bismarckschen Erfolgsmodell zum Pflegefall. Stuttgart Mönih: Deutsche Verlags-Anstalt, s.114

hakkından mahrum bırakılarak, beraberinde tüm sosyal haklarını da kaybettiği gerçeği, unutulmamalıdır¹¹.

Nasyonal sosyalist dönemde, ari ırktan gelen nüfusun artması hedeflendiği için, aile birliğini ve çocuk doğurmayı teşvik edici yardımlar yapılmıştır. Bu doğrultuda, sadece ari ırka sahip vatandaşlara, evlilik ve çocuk parası ödenmiştir. Anneliğin, kadınların en önemli görevi olduğunu vurgulayan ve bu yönde toplumu yönlendirmek ile görevli, aynı zamanda çocuk bakımı, hasta bakımı ve ev işleri ile ilgili kurslar veren kurumlar oluşturulmuştur. Çocuk yurtları kurulmuş, bakıma muhtaç annelere iş ve ev ayarlanmış, gerekli görüldüğü durumlarda çocuklar bakıcı ailelere bırakılmış ya da evlatlık olarak verilmiştir.

1.1.5. 1945 Sonrası Almanya’da Sosyal Güvenlik

İkinci Dünya Savaşı’ndan yenilgiyle çıkan Hitler, arkasında, binlerce vatandaşının savaşta ya da toplama kamplarında hayatını kaybettiği, milyonlarca insanın göç etmeye çalıştığı, şehirleri ve kurumları yerle bir edilmiş bir enkaz yığını bırakmıştı. Ulusal topraklar ve Berlin, Müttefikler tarafından dört askeri bölgeye ayrılmıştı. Batı bölgeleri kontrol eden Fransa, Birleşik Krallık ve Birleşik Devletler bölgelerini birleştirip, 23 Mayıs 1949’da Almanya Federal Cumhuriyeti’ni (Bundesrepublik Deutschland) kurmuş; 7 Ekim 1949’da Sovyet bölgesi, Alman Demokratik Cumhuriyeti (Deutsche Demokratische Republik) ismini almıştır.

Almanya’nın yeniden birleştiği 1990 yılına kadar olan zaman dilimini, iki Almanya Cumhuriyeti’nde ayrı ayrı inceleyeceğiz.

Almanya Federal Cumhuriyeti’nde Sosyal Güvenlik

Savaş sonrası ilk yıllar, sosyal politikanın ekonomik ve siyasi koşulları, oldukça kötüydü. Sosyal hizmetler, olabilecek en düşük seviyede kalmıştı. Aynı zamanda, sosyal sigortalar ağında büyük tahribat söz konusuydu. Örneğin, 1950’lerde yaklaşık 5.5 milyon emekli, yoksulluk ve sefalet içinde yaşamaktaydı¹².

¹¹Metzler (2003), s.122

¹²Schmidt (2005), s.75

Savaş yıllarının yaralarını sarmak kolay olmayacaktı, ancak Almanya, takdire değer bir ekonomik ve sosyal gelişmeyle, ileride dünya ekonomileri arasında yerini alacak ve çok gelişmiş bir sosyal güvenlik sistemine sahip olacaktı.

1945 sonrası sosyal güvenlik alanında öne çıkan gelişmelere göz atacak olursak, öncelikle, 17.6.1949 tarihli Sosyal Güvenlik Uyum Yasası çerçevesinde, emekli aylıklarının yükseltildiğini belirtebiliriz.

1.10.1950 tarihinde yürürlüğe giren Federal Yardım Yasası ise, savaş mağdurlarının bakımını sağlamak için çıkarılmıştır. Anılan yasayı takiben, yine 1950 yılında Eve Dönüş Yasası, 1953 yılında da Ağır Engelliler Yasası kabul edilmiştir.

Savaş sonrası sosyal politikanın yeniden oluşturulması ve geliştirilmesi çerçevesinde, sosyal sigortalıların sayısı, özellikle 1949 - 1957 yılları arasında, sonraki dönemlere kıyasla daha hızlı artmıştır¹³. Aynı zamanda, 1950'lerin başında sosyal harcamaların gayri safi milli hasıla içerisindeki payı da, diğer ülkelere göre, yükselmiştir¹⁴.

1957 yılında kabul edilen Emeklilik Yasası, dönemin önemli sosyal reformlarından sayılmaktadır. Yapılan reformla birlikte, refah seviyesi artmaya başlayan ülkede, emeklilerin sosyal uyumlarının kolaylaştırılması amaçlanmıştır. İşçi emekli aylıkları %60, dul aylıkları %81, yetim aylıkları %57 ve memur emekli aylıkları %66, %91 ve %40 oranlarında artırılmıştır¹⁵. Emeklilik prim oranları %11'den %14'e çıkarılmış, ancak karşılığında işsizlik sigorta prim oranı %3'ten %2'ye düşürülmüştür. Emeklilik reformu, çok sayıda siyasetçi tarafından ekonomiye yük olarak değerlendirilse de, anılan dönemde Almanya'nın ekonomik gelişme hızı yüksek seyrettiğinden, reformun finansal sonuçlarına katlanmak mümkün olmuştur. Ancak 1950 yılında %46,3 olan emekli oranı, 1966 yılında %57,3'e çıkınca, emeklilik reformu yaşlılar için kazanım sağlarken, gençler ve aileler için dezavantaja dönüşmüştür¹⁶.

¹³P.Flora (1983). State, Economy and Society in Europe 1815-1975: A Data Handbook in two Volumes, Vol. I: The Development of Mass Democracies and Welfare States, Frankfurt a.M., s. 78'den aktaran Schmidt (2005).

¹⁴Schmidt (2005), s.78

¹⁵D.J. Schaefer (1997). Diegrosse Rentenreform 1957, in: Deutsche Rentenversicherung, s.80'den aktaran Schmidt (2005).

¹⁶Schmidt (2005), s.87

1961 yılında Federal Sosyal Yardım Yasası çıkarılmıştır. Yasa, zorunlu ya da özel sigorta sisteminin başarısızlığa uğraması halinde, tüm vatandaşlara, devletin en alt düzeydeki sosyal güvenlik ağına erişim hakkını koruyabilmeyi amaçlamıştır. Yasadan, koşulları yerine getiren herkes faydalanabilmiş ve böylece sosyal güvenlikteki bir eksik daha giderilmiştir.

Manfred G. Schmidt'e göre ("Sozialpolitik in Deutschland", 2005),1966-1969 yılları arasında sosyal politika ihmal edilmiş ve hiçbir dönem için olmadığı kadar eleştiri almıştır. İktidardaki koalisyon hükümeti, emeklilik sigortasına devlet katkısını azaltmış ve prim oranlarını yükseltmiştir. Aynı zamanda, katma değer vergisi de yükseltilmiştir. Bunların dışında, olumlu değerlendirilen adımlar da atılmıştır: İşçi ile müstahdem emeklilik sigortası arasında finansal denklik sağlanmış, müstahdemlerin hastalanması halinde 6 haftaya kadar ücretlerin ödenmeye devam etmesi, işçiler için de geçerli kılınmış ve 1969 yılında, işsizlik yardımı ile işsizlik parasının yükseltilmesini de öngören Çalışmayı Teşvik Yasası çıkarılmıştır.

1972 yılında, kapsamlı bir emeklilik reformu gerçekleştirilmiştir. Bahse konu reform ile; esnek emeklilik yaşı benimsenmiş, bağımlı çalışmayanlara da emeklilik sigortası getirilmesiyle kendi nam ve hesabına çalışanlar ile ev kadınları, öğrenciler ve engelliler gibi çalışma hayatından uzak grupların da faydalanması sağlanmış ve asgari ücretlinin emekli aylığı, daha yüksek olan fiktif ücret üzerinden hesaplanmıştır. Emeklilik reformunun sonucunda, sigortalıların sayısı önemli ölçüde artmıştır. Ancak reform, ekonomik krizler, zayıf ekonomik büyüme, yüksek işsizlik oranları ve nüfusun giderek yaşlanması gibi ileriki yıllarda oluşacak durumlar öngörülmeden yapıldığı için, eleştirilere de maruz kalmıştır.

Nitekim,1970'li yıllarda tüm dünyayı etkileyen finansal kriz neticesinde, 1976 sonrası Almanya'da sosyal hizmetler büyük oranda azaltılmıştır. Tasarruf tedbirleri çerçevesinde, emekli aylıkları düşürülmüş (1977 – 1982), işsizlik sigortasından doğan hizmetler kısılmış, aile yardımı, konut yardımı ve çocuk parası azaltılmış, hastalık sigortasından sağlanan hizmetlerde özel katılım payı hususunda düzenlemeye gidilmiştir. Aynı zamanda, sosyal sigortaların tümünde prim oranları yükseltilmiştir. Benzer tasarruf tedbirleri, 1983- 1984 yıllarında da alınmıştır.

1985 yılına gelindiğinde ise, sosyal politikada herhangi bir tasarrufa gidilmemiş, aksine iyileştirmeler yapılmıştır. Örneğin; daha yaşlı olan işçiler için işsizlik parasını alma süresi

uzatılmış, konut yardımı(kira yardımı) yükseltilmiş, dul ve yetim aylıklarında düzenlemeye gidilmiştir. Değınmeye değır ve yeni olan başka düzenlemeler ise, aile politikası çerçevesinde yapılmıştır: Çocuk yetiştirme parası ile ebeveynlere çocuk yetiştirme izni getirilmiştir. Ayrıca, 1986 yılında mevzuatta yapılan değişiklikle, çocuk yetiştirme sürelerinin de sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesine imkan saęlanmıştır¹⁷.

Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde Sosyal Güvenlik

Sovyetler Birliğinin sosyalizm modeline dayalı bir ekonomik düzen benimseyen Doğu Almanya iktidarı, sosyal güvenlik rejimini de “sosyalist sosyal politika (sozialistische Sozialpolitik)” olarak tanımlamıştır¹⁸.

Ekonomik ve sosyal politika; tam istihdamı, tarım, zanaat ve konut ekonomisinde kooperatif mülkiyetin kurulması ve geliştirilmesi ile bunun ekonomik verimliliğinin artırılmasını hedeflemiştir. Zamanla, yarı devlet işletmeleri tam devletleştirilmiş, merkezileşme güçlendirilmiş ve sosyal hizmetler artırılmıştır.

Doğu Almanya'nın sosyal güvenlik yapısında öne çıkan özelliklere baktığımızda, en çok altı çizilen özelliğin, çalışma hayatı ile ilgili olduğunu görürüz. Çalışma hakkı çerçevesinde iş talebi, iş garantisi ile karşılık bulmuştur. Ayrıca, işten çıkarmalara karşı katı kurallar getirilmiştir.

İşçi ve müstahdemlerin sosyal sigortası, çoğunlukla devlet bütçesi tarafından karşılanmıştır.

Aile ve kadını teşvik politikalarına da yüksek önem verilmiştir. Özellikle 1980'lerde, temel gereksinimleri karşılayabilmek için mal ve hizmet fiyatları düşürülmüş, konut yardımı artırılmıştır.

Devletin idaresi ve planlaması çerçevesinde kurulan ve çalışan işletmelere dayalı bir sosyal politika oluşturulmuştur. En başından sonuna kadar devlet tarafından sağlanan ve

¹⁷Schmidt (2005), s.102

¹⁸16.06.1977 tarihli Alman Demokratik Cumhuriyeti İş Kanunu, Mad. 274 1. Fıkra (Arbeitsgesetzbuch der DDR), s.126'dan aktaran Schmidt (2005).

korunan iş garantisi, işletmelerin sorumluluğu altına verilmiştir. İşçi, işten çıkarılmalarına karşı katı kurallar ile koruma altına alınmıştır.

Siyasi olarak önemli sayılan çok sayıda kişiye imtiyazlı ek ve özel sigorta yapılmıştır. Özel sigorta bilhassa, 1950'lerden itibaren giderek daha çok sayıda kişiye uygulanmıştır¹⁹.

Doğu Almanya'da sosyal güvenlik, hemen hemen tüm halkı kapsamıştır. Batı Almanya'da sosyal güvenlik giderleri, çoğunlukla işçi ve işverenden alınan sigorta primlerinden karşılanırken, Doğu Almanya'da daha çok vergilerden karşılanmıştır. Almanya Federal Cumhuriyeti sosyal güvenlik sistemi ile karşılaştırıldığında Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde sosyal güvenlik, Manfred G. Schmidt'e göre vasat ve yetersiz kalmıştır.

Doğu Almanya'nın sosyal politikasının öne çıkan özelliğini, yukarıda da vurguladığımız gibi, "herkese asgari sigorta - herkese iş garantisi" sloganı ile özetlemek yanlış olmayacaktır.

"İki Almanya'nın" birleşmesinin üzerinden 24 yıl geçmesine rağmen, doğu ile batı arasında gerek ücretlerde gerekse emekli aylıklarında hala farklılıklar bulunmaktadır.

1.1.6. Almanya'nın Yeniden Birleşmesinin Ardından Sosyal Güvenlik

3 Ekim 1990 tarihinde Alman Demokratik Cumhuriyeti topraklarının, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin topraklarına dahil olmasıyla birlikte, Almanya yeniden birleşmiştir. Sosyal güvenlik alanında yapılacaklar listesi oldukça uzun olan Almanya'nın öncelikli hedefleri arasında, Batı'nın sosyal hukukunu eski Doğu eyaletlerine aktarmak ve işlevsel bir sosyal devlet idaresi oluşturmak vardı. Batı ile Doğu arasındaki toplumsal, ekonomik ve siyasi yapı oldukça farklılık arz ettiğinden, yeni Almanya Federal Cumhuriyeti'nin görevi hiç kolay olmayacaktı.

Batı ile Doğu toplumları arasındaki yaşam standartlarının birbirlerine yakınlaştırılması amaçlanmış, bu doğrultuda yapılan transfer harcamalarının da yaklaşık yarısını, sosyal

¹⁹Schmidt (2005), s.132

politika nitelikli harcamalar oluşturmuştur²⁰. Önceki dönemlerde olduğu gibi, yeniden birleşen ülkenin de temel ilkesi, “sosyal devlet” olgusunu muhafaza etmektir.

1990 sonrası, yani birleşmeden sonra ortaya çıkan başlıca sorunlardan biri, işsizlik olmuştur. İşsizliğe karşı alınan önlemlerden biri de; erken emekliliğin teşvik edilmesi aracılığıyla gençlerin işgücü piyasası problemlerinden olabilecek en az seviyede etkilenmelerini sağlamak, ayrıca meslek edindirme kursları ve yardımları sayesinde genç işsizlerin şansını artırmaya çalışmak olmuştur²¹.

1994 yılında bakım sigortasının kabul edilmesi neticesinde Almanya’da, yasal hastalık, kaza, emeklilik ve işsizlik sigortası ile birlikte sosyal sigortaların beşinci sütunu oluşturulmuştur. Bakım sigortası, her ne kadar sosyal politika alanında atılan başarılı bir adım olarak kabul edilse ve bakım riskleri konusunda yetersiz kalan bir sosyal güvenlik sisteminin kusurlarını önemli ölçüde bertaraf etse de, sosyal devletin ekonomik yükünü büyük oranda artırdığı gerçeği göz ardı edilmemiştir.

Daha önceki dönemlerde olduğu gibi, aile ve çocuğu teşvik politikaları sürdürülmüş, çalışma hayatı ile aile hayatı arasında dengeyi sağlamak amaçlı düzenlemeler yapılmıştır. Çocuk paraları ve çocuklardan dolayı vergiden muaf bedel yükseltilmiştir.

1992 ve 1997 yıllarında yapılan emeklilik reformu ile sağlık alanında yapılan reformlar, işsizlik ve nüfusun giderek yaşlanmasından dolayı artan masrafların kısmen azalmasını sağlamıştır.

Ancak, yaşlı nüfusun artmaya devam etmesi, çalışan ile işveren üzerindeki prim yükünün artması fakat emeklilerin refah seviyesinin düşük kalması, tüm bunların sonucunda da devletin bütçeden yaptığı katkıların bir hayli yükselmesi, yeni bir emeklilik reformu yapılmasını zorunlu kılmıştır. 2000/2001 yıllarında yapılan kapsamlı emeklilik reformu ile, emekli aylığı bağlama oranları kısmen düşürülmüştür. Bunun yanı sıra, emeklilik sisteminin ikinci ve üçüncü ayağını oluşturan mesleki emeklilik ile bireysel emekliliği teşvik edici

²⁰Ö. Şanlıoğlu (2010). Almanya’nın Birleşmesinin 20.yılı: Ekonomi Politikalarının Başarısı Açısından Bir Değerlendirme. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6 (6), s.91-92

²¹Metzler (2003), s.195

önlemler alınmıştır. Devletin amacı, yasal emeklilik sigortasının devlet bütçesi üzerindeki yükünü azaltmak olmuştur²².

Emeklilik reformu kapsamında, 2002 yılında yürürlüğe giren “Riester Emekliliği (Riester-Rente)”, emeklilik dönemindeki gelir kaybını azaltmaya yönelik olarak geliştirilmiştir. Adını, dönemin Çalışma Bakanı Walter Riester’den alan teşvik ile devlet, yasal emeklilik sigortasına tabi olanlara ve eşlerine yaptığı ek ödemeler ve sağladığı özel vergi muafiyetleri ile, 65 yaşından sonra ek emeklilik imkanı sağlamaktadır. Riester Emekliliği daha çok, dar gelirli olup düşük emekli aylığı alacakların, çalışma döneminde yapacakları tasarruflarını devlet teşviki ile birlikte özel bir sigorta şirketine yatırarak, özel emeklilik hakkını elde etmelerini amaçlamıştır. 2008 yılında yapılan yasal bir değişiklik ile, Riester Emeklilik hesabındaki tasarruflar, emlak alımında veya ev tadilatında da kullanılabilir. Riester emeklilik sigortasına benzer bir şekilde 2005 yılında uygulamaya konulan “Rürup Emekliliği (Rürup-Rente)” ise, yine devlet destekli bir emeklilik modeli olup, daha çok bağımsız çalışanlara yönelik olarak geliştirilmiştir.

Aileyi ve çocuk gelişimini teşvik politikası, 2000’li yıllarda da devam etmiştir. Çocuk parası ile çocuk yetiştirme parası artırılmış, çocuk yetiştirme süreleri ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır.

2003 yılında yürürlüğe giren bir düzenlemeyle, 65 yaşın üzerindeki yoksullar ve 18 yaşın üzerinde meslekte kazanma gücünü sürekli olarak kaybetmiş kişilere temel bir aylık güvencesi getirilmiştir.

2002-2005 yılları arasında gerçekleştirilmesi öngörülen reformlar zincirine “Hartz Yasaları” denmiştir. Hükümet tarafından, “savaş sonrasının en büyük iş piyasası reformu” olarak adlandırılan Hartz reformu, adını, hükümet tarafından oluşturulan reform komisyonunun başkanlığını yapmış olan iş adamı Peter Hartz’dan almıştır. 1 Ocak 2003’te yürürlüğe giren “Hartz I” yasası, iş bulması zor olan işsizlere geçici işçi olarak veya yevmiyeli işçi olarak çalışma fırsatları sunabilmek, bu hizmeti de İş ve İşçi Bulma Kurumu’yla koordineli olarak çalışan özel iş kurumları (Personel Service Agenturen)

²² E. Alper. Emeklilik Reformları: Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Türkiye. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu, İstanbul, s. 26

aracılığıyla yerine getirmek amacıyla çıkarılmıştır. Yine 2003'te yürürlüğe giren "Hartz II" ile, "Ich-AG" ismiyle bir düzenleme getirilmiş, bu düzenlemeyle, kendi işini kurmak isteyen işsizler için İş ve İşçi Bulma Kurumu üç yıl boyunca vergiden muaf ve geri ödemesiz bir mikro kredi desteği vermeye başlamıştır. Ayrıca, mikro iş denen (minijob) ve ayda brüt 400 Euro'ya kadar gelir getiren işler ile ilgili düzenleme yapılmıştır (1 Ocak 2013'ten itibaren, minijob iş ücret sınırı 450 Euro olarak belirlenmiştir). Ocak 2004'te yürürlüğe giren "Hartz III" ile, Federal Çalışma Kurumu'nun adı (Bundesanstalt für Arbeit) değiştirilmiş ve Federal İş Ajansı (Bundesagentur für Arbeit) olmuş, işsizlikle mücadelede daha etkin rol oynaması amacıyla idari değişiklikler yapılmıştır²³. Büyük tartışmalara yol açan ve Ocak 2005'te yürürlüğe giren "Hartz IV" yasasıyla, işsizlik yardımı ile sosyal yardım birleştirilmiş ve adına "İşsizlik Parası II" (Arbeitslosengeld II) denmiştir. Vergilerle finanse edilen "İşsizlik parası II" ya da halk dilinde "Hartz IV" olarak tanımlanan yardımları alabilmek, katı kurallara bağlanmış ve bu nedenle tepkilere sebep olmuştur.

2005 yılında, Sosyal Yardım Kanunu, Sosyal Kanun Kitabı XII altında yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, hasta, özürü ve ihtiyaç sahibi çalışamayacak durumda olan kişilere verilen giyim, barınma gibi yardımlar, tek bir yardıma dönüştürülmüş ve İşsizlik Parası II alan çalışabilir kişilerin sosyal yardım alma hakkı kaldırılmıştır²⁴.

2007'de gerçekleştirilen Emeklilik Reformu neticesinde, emeklilik yaşı kademeli olarak 65'ten 67'ye çıkartılmıştır. Emeklilik yaşı, 2012-2035 yılları arasında her yıl bir ay artırılabacaktır.

Yine 2007 yılında yapılan sağlık reformu kapsamında, "Sağlık Fonu" oluşturulmuş, 2009 yılından itibaren de, yasal sağlık sigortası kapsamında çalışanlardan ve işverenlerden kesilen primler anılan fonda toplanmaya başlamıştır. Fona, vergilerden karşılanan bir ek ödenek de eklenmektedir. Toplanan primler, belli bazı kriterler çerçevesinde hastalık kasaları arasında paylaştırılmaktadır. Bunun amacı, bürokrasiyi azaltarak maliyetleri düşürmek ve rekabeti artırmaktır.²⁵

²³ -----(2004). Almanya'da Reform Paketi (2). Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) İşveren Dergisi: 2005 Çin Sendromu

²⁴ -----(2012). Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik. Sosyal Güvenlik Kurumu Yayını (46), Ankara, s. 183

²⁵ SGK Yayını (2012), s.184

2009 yılında emekli aylıklarında artış yapılmıştır. 2011 yılında ise, sağlık sigortası açıklarını azaltmaya yönelik tedbirler alınmıştır. Yapılan reformla, sağlık sigortası prim oranları artırılmış, kamu sağlık harcamaları kısılmıştır.

2012 yılında aile politikası çerçevesinde kabul edilen bir yasa ile, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, kamuya ait bir çocuk yuvasına gönderilmeyen 1 ila 3 yaş arasındaki çocuklara aylık 100 Euro ilave ödeme yapılmaya başlanmıştır. Söz konusu meblağ, 2014 yılından itibaren aylık 150 Euro olarak ödenecektir²⁶.

“Minijob” olarak adlandırılan mikro işlerde gelir sınırı 400 Euro’dan 450 Euro’ya yükseltilirken, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren bir mikro işe girecek olanlar için emeklilik sigortası yaptırma zorunluluğu getirilmiştir.

Ocak 2013’te yürürlüğe giren bir yasa ile, yasal emeklilik sigortası pim oranları, %19,6’dan %18,9’a düşürülmüştür²⁷. Yine Ocak 2013’te yürürlüğe giren bir başka yasa ile, devletin emeklilik sigortasına olan katkısının azaltılmasına karar verilmiştir.

2014 yılında, emekli aylıklarında Almanya’nın batısında aylık % 2,13 ve doğu bölgesinde (eski Doğu Almanya) %2,25 oranında artış, Hartz IV yardımlarında da 9 Euro artış yapılması öngörülmektedir.

²⁶International Social Security Association, Almanya ülke profili, reformlar, www.issa.int (Erişim tarihi: 09.12.2013)

²⁷ Almanya’da Sosyal Politika, reformlar, www.sozialpolitik-aktuell.de(Erişim tarihi: 12.12.2013)

Tablo I. Sosyal Politikada Öne Çıkan Temel Hukuki Düzenlemeler

İş Hukuku	İş İlişkileri	Çalışma Piyasası	Sosyal Güvenlik	Sosyal Yardımlar	Aile Politikası
1839 1839: Genç işçilerin fabrikalarda çalışmalarına yönelik düzenleme 1845: Mesleki Yönetmelik 1853: Fabrika müfettişlerine yönelik yasa - 1871				1842: Prusya'da yoksullara yardım ile ilgili ilk yasa	
1871 - 1918	1878: Kadın İşçileri Koruma Yasası 1891: İşçileri Koruma Yasası 1903: Çocuk İşçileri Koruma Yasası	1916: Yardım Kurumu Yasası	1883: İşçiler için Hastalık Sigortası Yasası 1884: Kaza Sigortası Yasası 1889: Maluliyet ve Yaşlılık Sigortası Yasası 1911: Müstahdemler İçin Sosyal Sigorta Yasası		
1918 - 1933	1918: Sanayi işçilerinin çalışma saatlerine ilişkin Düzenleme 1923: Çalışma saatleri Yönergesi	1918: Toplu İş Sözleşmesi Yönetmeliği ve İş Bulma Yasası 1920: İşçi Temsilcileri Yasası	1927: İşsizlik Sigortası 1923: Madenciler Birliği Yasası	1922: Gençliğin Refahı Yasası 1924: Sosyal Hizmet Yönergesi	
1933 - 1945	1935: Haftalık Yardım Yasası 1938: Çalışma saatleri Yönergesi	1933: Ulusal Çalışma Yasası	1933: Çalışma vesayeti hakkında yasa 1934: İstihdamın düzenlenmesine ilişkin yasa	1933: Sosyal sigortaların yeniden düzenlenmesine ilişkin yasa 1938: Alman zanaatına ilişkin yasa	1935: Çok çocuklu ailelere ek yardım ile ilgili düzenleme

İş Hukuku	İş İlişkileri	Çalışma Piyasası	Sosyal Güvenlik	Sosyal Yardımlar	Aile Politikası
1949 1951:Haksız İşten Çıkarılmaya Karşı Koruma Yasası 1952: Anneyi Koruma Yasası 1960: Genç İşçilerin Korunması Yasası 1969: Hastalık durumunda ücretlerin ödenmeye devamı ile ilgili Yasa 1973: Çalışma Güvenliği Yasası 1975: İşyeri ile ilgili Düzenleme 1989	1949: Toplu Sözleşme Yasası 1951: Maden işçilerinin yönetimde söz sahibi olabilmeleri hakkında Yasa 1952: İşyeri Teşkilat Yasası 1955: Personel Temsilciliği Yasası 1976: İşçilerin yönetimde söz sahibi olabilmeleri hakkında yasa	1969: Çalışmayı Teşvik Yasası 1985: İstihdamı Teşvik Yasası 1996: Emeklilikte yarı zamanlı çalışma hakkında yasa 1997: 3. Sosyal Kitap: İş Teşviki 2003: İş piyasasında modern hizmetlere ilişkin 1.ve 2. Yasa 2004: İş piyasasında modern hizmetlere ilişkin 3. Yasa 2005: İş piyasasında modern hizmetlere	1955: Sigorta Doktorluğu Yardım Yasası 1957: Emeklilik sigortasını yeniden düzenleyici yasa 1957: Çiftçiler için Yaşlılık Sigortası 1971: Öğrenci ve kreş kazalarına yönelik sigorta 1981: Sanatçılara yönelik sosyal sigorta yasası 1988: Sağlık Reformu Yasası 1989: Emeklilik Sigortası Reformu 1992: Sağlık alanında yapısal düzenlemeye ilişkin yasa 1994: Bakım Sigortası/SGB XI 1997: Emeklilik Reformu Yasası 2001: Emeklilik Tasarruf Yasası ve onu genişleten Yasa 2003: Yasal Sağlık Sigortası: Modernleştirme Yasası	1961: Federal Sosyal 1961: Gençliğin Refahı Yasası 1974: Ağır Engelli Yasası 1993: Sığınmacılara Yardım Yasası 1995: Sosyal Yardımlar Reform Yasası 2001: Yaşlılıkta talep odaklı Temel Güvenlik 2004: SGB II/ İş Arayanlar İçin Temel Güvenlik 2005: SGB XII/ Sosyal Yardım Yasası	1954: Çocuk Parası Yasası 1985: Çocuk Yetiştirme Parası Yasası 1990: Çocuk ve Gençlik Yardım Yasası/SGB VIII 1995: Aile Yardımları ile ilgili yeni düzenleme 2004: Ebeveyn İzni Yasası 2006: Ebeveyn Parası Yasası
1989 1994: Çalışma Saatleri Yasası 1995: Ücretin Ödenmeye Devamı Yasası 1996: İş Güvenliği Yasası 1996: İşten Çıkarma Yasası 2000: Yarım gün ve Süre Belirleme Yasası -	1996: Avrupa İşçi Temsilcileri Yasası 2001: İşyeri Teşkilat Yasası hakkında Reform				

İş Hukuku	İş İlişkileri	Çalışma Piyasası	Sosyal Güvenlik	Sosyal Yardımlar	Aile Politikası
2013		ilişkin 4. Yasa: SGB II/İş arayanlar için Temel güvence	2004: Emeklilik Gelir Yasası 2004: Emeklilik Sigortası: Süreklilik Yasası 2007: Yaş sınırı Ayarlama Yasası 2007: Yasal Hastalık Sigortası: Rekabet Geliştirme Yasası 2007: Emeklilik Reformu 2007: Sağlık Reformu 2011: Hastalık Sigortasına yönelik düzenleme 2012: Prim Oranları Yasası (Emeklilik Sigortası) 2012: Bütçe Yasası 2012: Bakım Sigortasını yeniden düzenleyen yasa		2012: Federal Çocuk Koruma Yasası 2013: Çocuk Bakım Parası Yasası

Kaynak: G. Baecker vd. (2008). Sozialpolitik und Soziale Lage in Deutschland: Band 1, Wiesbaden: GWV Fachverlage GmbH, s. 58-60

1.2. FEDERAL ALMANYA'DA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

Federal Alman Anayasası'nın 20. maddesine göre, "Almanya Federal Cumhuriyeti, demokratik ve sosyal bir federal devlettir." Sosyal sigortalar sisteminin dünyada ilk defa uygulandığı Bismarck döneminden bu yana Almanya, Nazi dönemi haricinde, "herkes için refah ve sosyal adalet" ilkesi çerçevesinde sosyal politikasını oluşturmaya çalışmıştır. Sosyal politika alanındaki gelişmeleri aktardığımız tarihçe bölümünden de anlaşılacağı gibi, Almanya, kapsayıcı bir sosyal güvenlik ağı oluşturabilmek için bugüne kadar çok sayıda yasal düzenleme yapmıştır. Kuşaklararası dayanışma modeline dayanan sosyal güvenlik sistemi, (pay-as-you-go modeli)²⁸, oldukça kapsayıcı ve ayrıntılı bir yapıya sahiptir.

Almanya, OECD 2013 tahmini verilerine göre, gayri safi yurtiçi hasılasının %26,2'sini kamunun sosyal giderlerine ayırmıştır. Bir karşılaştırma yapabilmek için, aşağıda yer alan ve bazı OECD ülkelerinin 2013 yılı içindeki tahmini sosyal güvenlik harcamalarını gösteren tabloya bakmak yeterli olacaktır.

Tablo II. Sosyal harcamaların 2013 yılı gayri safi yurtiçi hasıla içindeki tahmini oranı

Ülke	%
Fransa	33.0
Belçika	30.7
İsveç	28.6
Almanya	26.2
Polonya	20.9
ABD	20
Avustralya	19.5
Kanada	18.2
İsrail	15.8

Kaynak: OECD databases on socialexpenditure, 2013
(http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SOCX_AGG)

Avrupa Birliği'nin sosyal koruma harcamaları ile ilgili 2013 yılı tahmini istatistiklerine göre (ESSPROS), Türkiye'nin sosyal harcamalarının GSYH'ye oranı, yaklaşık %13'tür.

²⁸ "Pay-as-you-go" modeli: Emekli nüfusun, çalışmakta olan insanlardan kesilen primlerle finanse edilmesine dayanan geleneksel sosyal güvenlik sistemi.

1960-1975 yılları arasında, Almanya'da sosyal harcamaların oranının, anılan dönemde yapılan sosyal reform politikaları neticesinde, arttığı görülmektedir. Ancak, 1975 yılından bu yana, çoğunlukla %29 ile %31 arasında olmak üzere belli bir oranda dengelendiğini söylemek mümkündür. Uluslararası alanda da Almanya, diğer gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, sosyal harcamalar bakımından en yukarıda değil, fakat ortanın üstünde yer almaktadır. Sosyal harcamaların oranı, yapılan hizmetler ve ödemelere bağlı olduğu kadar, GSYH'nin gelişimine de bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla, harcamalarda bir değişiklik olmasa bile, GSYH düştüğü zaman, oran yükselmektedir. Nitekim, Almanya'da GSYH'nin yükseldiği 2004-2008 yılları arasında sosyal harcamalar düşmüş, ancak 2008 yılında küresel ekonomik kriz nedeniyle GSYH düşünce, sosyal harcamalarda artış yaşanmıştır²⁹.

Almanya sosyal güvenlik sistemi; emeklilik sigortası, işsizlik sigortası, sağlık sigortası, kaza sigortası ve uzun dönem bakım sigortasını kapsamaktadır. Sosyal sigorta kollarının dışında, sosyal yardımlar, vergilerle karşılanan aile yardımları veya emekli ve işsizler için temel güvenceler de mevcuttur (anne-baba parası, konut parası, mesleki eğitim teşvikleri, işsizlik yardımları vb.).

Sosyal güvenlik ya da "sosyal koruma ağı"nın örgütsel yapısı ise; sigorta kollarının yönetildiği fonlar (kasalar) tarafından oluşmaktadır. Bu fonlar (yerel hastalık fonları, endüstriyel fonlar, kırsal fonlar, denizcilerin fonları, madencilerin fonları, zanaatkarların fonları vb.), "kendi kendine yönetim esasına" dayalı olarak hizmet veren ve yasalarla görevleri belirlenmiş sosyal güvenlik kurumlarıdır. Ayrıca, sosyal güvenliğin genel olarak planlanmasından ve genel idaresinden sorumlu bakanlıklar vardır. Bunlar; sağlık sigortası ve uzun dönem bakım sigortasından sorumlu olan Federal Sağlık Bakanlığı; emeklilik, kaza ve işsizlik sigortalarından sorumlu olan Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı ile aile yardımlarından sorumlu olan Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı'dır³⁰.

Alman sosyal güvenlik sistemi işçi ve işverenden tahsil edilen primlerle finanse edilmektedir. Sadece İş Kazası Sigortası primleri tamamen işverenden tahsil edilmektedir. Bir

²⁹C. Schwitzky (2013). Sozialhilferecht, Lehrbrief, Verwaltungsakademie Berlin, s.13

³⁰-----(2013). Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I: Avrupa Birliği üyesi ülkeler. Sosyal Güvenlik Kurumu Yayını (53), Ankara, s. 14

çalışanın prim yükü, kazancının yaklaşık %20'sidir³¹. Sosyal sigortalardan elde edilen primlerin dışında, devletin katkı sağladığı alanlar da vardır; vergilerle finanse edilen aile yardımları gibi.

Alman Sosyal Güvenlik Sistemine ilişkin temel yasalar, toplam 12 kitaptan oluşan Sosyal Kanun'da (SGB-Sozialgesetzbuch/Sosyal Kanun Kitabı) derlenmiştir. Yasa koyucunun buradaki amacı, sosyal hizmetlerin çakışmasının önüne geçmek, sosyal yasalardan kaynaklı hak ve ödevlerin daha rahat izlenmesini sağlamak ve böylece sosyal güvenliğin Almanya'da sorunsuz bir biçimde uygulanmasına yardımcı olmaktır³².

Sosyal güvenlik haklarının, hangi Sosyal Kanun Kitabında ele alındığı, aşağıda belirtilmiştir.

SGB I	Genel Kısım (Allgemeiner Teil) 01.01.1976'da yürürlüğe girmiştir.
SGB II	İş Arayanlar İçin Temel Teminat (Grundsicherung für Arbeitsuchende) 01.01.2005'de yürürlüğe girmiştir.
SGB III	İstihdam Teşviki (Arbeitsförderung) 01.01.1998'de yürürlüğe girmiştir.
SGB IV	Ortak Sosyal Güvenlik Kuralları (Gemeinsame Vorschriften für die Sozialversicherung) 01.07.1977'de yürürlüğe girmiştir.
SGB V	Yasal Hastalık Sigortası (Gesetzliche Krankenversicherung) 01.01.1989'da yürürlüğe girmiştir.
SGB VI	Yasal Emeklilik Sigortası (Gesetzliche Rentenversicherung) 01.01.1992'de yürürlüğe girmiştir.
SGB VII	Yasal Kaza Sigortası (Gesetzliche Unfallversicherung) 01.01.1997'de yürürlüğe girmiştir.
SGB VIII	Çocuk ve Gençlik Yardım Yasası (Kinder- und Jugendhilfegesetz) 01.01.1991'de yürürlüğe girmiştir.
SGB IX	Rehabilitasyon ve Özürlüler Katılımı (Rehabilitation und Teilhabe behinderter Menschen) 01.07.2001'de yürürlüğe girmiştir.
SGB X	İdari İşlemler, Sosyal Veri Koruma ve Servis Sağlayıcılarının Kendi Aralarındaki İşbirliği ile Üçüncü Şahıslarla olan İlişkileri (Verwaltungsverfahren, Schutz der Sozialdaten, Zusammenarbeit der

³¹ SGK Yayını (2013), s. 18

³²Schwitzky (2013), s. 19

SozialleistungstraegeruntereinanderundihreRechtsbeziehungenzuDritten)

01.01.1981’de yururluge girmisttir.

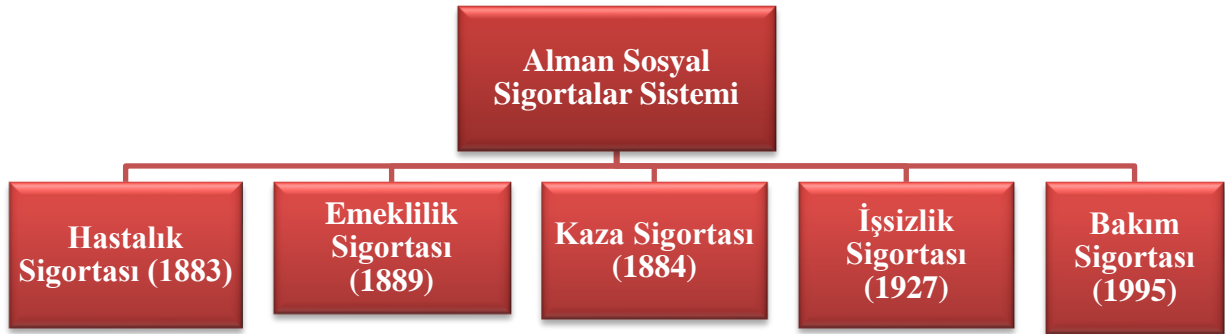
SGB XI Sosyal Bakim Sigortasi (Soziale Pflegeversicherung)

01.01.1995’te yururluge girmisttir.

SGB XII Sosyal Yardim (Sozialhilfe) 01.01.2005’te yururluge girmisttir.

1.2.1. Sosyal Sigortalar

Almanya’da sosyal sigortalar sistemi zorunluluk esasina dayanmakta olup devlet tarafından yurutulmektedir. Daha onceden de belirttigimiz uzere, Alman sosyal sigortalar sisteminin bes temel sutunu vardir. Bunlar; hastalik sigortasi, emeklilik sigortasi, kaza sigortasi, issizlik sigortasi ile bakim sigortasindan olusmaktadır.

Sosyal sigortalar sistemi, isçi ile isveren tarafından yatirilan primlerin finansmanindan olusmaktadır. Bunun tek istisnasi, primleri yalnız isveren tarafından yatirilan kaza sigortasidir. 2013 yili sigorta prim oranlarinin dagilimi, asagidaki gibidir:

Tablo III. Sigorta prim oranlarinin brut ücret içerisindeki oranı

Sosyal Sigorta	Toplam prim oranı (%)	İşçi payı sigorta prim oranı	İşveren payı sigorta prim oranı
Hastalık Sigortası	15,50	8,20	7,30
Emeklilik Sigortası	18,9	9,45	9,45
Kaza Sigortası		—	İşin risk derecesine göre değişmektedir.
İşsizlik Sigortası	3,0	1,5	1,5
Bakım Sigortası	2,05	1,025	1,025

Kaynak: www.lohn-info.de/sozialversicherungsbeitraege2014.html

Yasal Hastalık Sigortası (Gesetzliche Krankenversicherung)

İlgili Kurum : Hastalık Kasaları (Fonlar)

Hizmetler : Sağlık tedbirleri, tıbbi rehabilitasyon, sağlık yardımı, analık yardımı, tedavi masrafları, gerekli görülen tıbbi araç ve gereçlerin tedariki, bazı hastalıkları önleme veya erken teşhis masrafları, çocuklar için gelişim kontrol muayeneleri, ağır hastalıklar için erken teşhise yönelik kontroller

Yasal Kaza Sigortası (Gesetzliche Unfallversicherung)

İlgili Kurum : İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumları

Hizmetler : Kazadan korunma önlemleri, iş kazalarının ardından tıbbi ve mesleki rehabilitasyon, yaralı ve geride kalanlara emekli aylığı, kazanın neden olduğu işgücü kaybını gidermek için fizik tedavi imkanı ve yol masrafları

Yasal Emeklilik Sigortası (Gesetzliche Rentenversicherung)

İlgili Kurum : Emeklilik Sigorta Kurumu (Federal, Eyaletler)

Hizmetler : Tıbbi ve mesleki rehabilitasyon, yaşlılık ve işgücü kaybı nedeniyle sigortalılara emekli aylığı, ölüm aylığı, çocuk yetiştirme aylığı (boşanan eşlerden birinin vefatı halinde)

İşsizlik Sigortası (Arbeitslosenversicherung)

İlgili Kurum : Federal İstihdam Ajansı

Hizmetler : Sosyal sigorta niteliğinde işsizlik yardımı (Arbeitslosengeld I), iş ve mesleki eğitim yeri bulunması, mesleki rehabilitasyon, meslek danışmanlığı ve mesleki yönlendirme, kendi işini kurmak isteyen işsizlere destek, mesleki eğitime destek, mesleki danışmanlık

Bakım Sigortası (Pflegeversicherung)

İlgili Kurum : Bakım Kasaları

Hizmetler : Ayakta ve yatılı tedavilerde ayni ve maddi yardım, kişisel bakım, beslenme yardımı, ev hizmetlerine yardım, bakımevinde yardım³³

Anılan sigorta kollarına dair ayrıntılı bilgiler, tezin ikinci bölümünde yer alacaktır.

³³R. Lenski (2012). Sozialrecht, Leitfaden, Jugend und Sozialamt Frankfurt am Main, s.94

1.2.2. Sosyal Yardımlar

Sosyal sigortalar dışında, Almanya sosyal güvenlik yapısının önemli bir parçasını, sosyal yardımlar oluşturmaktadır. Federal Sosyal Yardım Yasası (BSHG-Bundessozialhilfegesetz) 1961 yılında kabul edilmiş ve değişen toplumsal olgulara uyum sağlayabilmek amacıyla çeşitli değişikliklere uğramıştır. 2003 yılında yapılan reformla sosyal yardım mevzuatı, Sosyal Kanun Kitabının 12. Cildinde düzenlenmiş olup (SBG XII), yeni düzenlemeleri ile birlikte 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Gelir ve serveti geçimini sağlamaya yetmeyen, ayrıca sigorta sistemleri üzerinden de yeterli derecede sosyal güvencesi olmayan birey ve ailelerine destek sağlamak, devletin görevi olarak kabul edilmektedir. Nitekim sosyal yardımın görevi, sosyal yardımları düzenleyen XII numaralı Sosyal Kanun Kitabı'na göre, "hak sahiplerine insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürme olanağı tanımaktır." (SGB XII, 1. Madde 1. Fıkra)

Sosyal yardım hukukuna göre verilen destekler aşağıdaki gibidir.

- Hak sahiplerinin özel durumu, istekleri ve becerileri dikkate alınarak sağlanan hizmet, bireysel gereksinime göre ayarlanmaktadır.
- Sosyal yardım ikincil bir yardım şekli olduğu için genelde ancak diğer tüm olanaklar tükendikten, örneğin hak sahibinin kendi geliri ve serveti ve kendisine bakmakla sorumlu kişiler varsa, bunların geliri ve serveti, kendi iş gücü, diğer sigorta sistemlerinden kaynaklanan hakları sorgulandıktan sonra sağlanmaktadır.
- Sosyal yardım başvuru üzerine değil, sosyal yardım kurumuna gerekli şartların yerine getirildiği bildirilir bildirilmez başlamaktadır. Ancak yaşlılık ve iş gücü kaybıyla bağlantılı temel güvence ödemeleri buna istisna teşkil etmektedir.
- Sağlanan destek, hizmet, para yardımı ya da aynı yardım olarak yapılmaktadır. Para yardımı kural olarak aynı yardımlara karşı önceliklidir. Sağlanan destek sadece maddi yardım olarak yapılmaz, danışma, etkinleştirme ve sosyal yardımdan bağımsız olmayı sağlayabilecek diğer destek biçimlerini de içermektedir.
- Değişik düzenlemelerle ayakta yardıma, yatılı yardım karşısında öncelik tanınmaktadır. Örneğin yatılı yardım sağlanmadan önce gereksinim, olası alternatifler

(özellikle ayakta yardım olanakları açısından) ve masraflar sorgulanmaktadır. Ayrıca, hamile, engelli ve bakıma muhtaç kişilere özellikle istisnalar öngörülmektedir.

- Kapsamlı danışma hizmetleri, bilgilendirme ve destek olma (bağlantıların kurulması, sosyal hizmetlerden faydalanmak üzere eşlik edilmesi, daha ileri danışmanlık hizmeti vs.) gibi ek hizmetlerle kendi kendine yardım gücü artırılmakta ve etkinleştirilmektedir(Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, “Özetle Sosyal Güvenlik” 2013: 111).

SBG XII’de sosyal yardımlar, aşağıda sıralanan başlıklar altında düzenlenmiştir:

- Geçim yardımı
- Yaşlılıkta ve işgücü kaybında temel güvence
- Sağlık yardımları
- Engelli insanlara uyum yardımı
- Bakım yardımı
- Özel sosyal zorlukların üstesinden gelinmesine yönelik yardım
- Diğer durumlarda yardım ile danışma ve destek hizmetleri³⁴

Geçim yardımı

Geçim yardımından çoğunlukla, birlikte yaşayan eş ya da hayat arkadaşı ile aynı evde yaşayan reşit olmayan çocuklar faydalanmaktadır. Ancak belli kurumlarda kalan kişiler de bu yardımdan yararlanabilmektedir. Geçim yardımı için özellikle, beslenme, barınma, giysi, vücut bakımı, ev eşyası, ısınma ve günlük yaşamın şahsi gereksinimleri dikkate alınmaktadır.

Geçim yardımı öncelikle para ödemesi olarak yapılmaktadır. Bir kurumda kalan kişiler için, kurumun sağladığı aynı yardımların yanı sıra, giysi yardımı ve kişisel harcamalar için de belli bir ödeme yapılabilmektedir.

³⁴Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı (BMAS), Özetle Sosyal Güvenlik 2013, Bonn, s. 112
www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF-Publikationen/a985-soziale-sicherung-gesamt-tuerkisch.pdf

Yaşlılıkta ve işgücü kaybında temel güvence

65 yaşından büyük kişiler ve tıbbi nedenlerden ötürü tam iş gücü kaybı olan 18 yaşından büyük kişiler, olağan ikametlerinin Almanya'da olması ve yardıma muhtaç olmaları durumunda temel güvence ödemelerine hak kazanmaktadırlar. Bahse konu ödemeler, dilekçe ile talep edilmek zorundadır. Bir yıla kadar yapılan ödemelerin devam etmesi isteniyorsa, tekrar başvuruda bulunulması gerekmektedir³⁵.

Sağlık yardımları

Sağlık yardımları, yasal hastalık sigortasından sağlanan hizmetler ile aynıdır. Dolayısıyla, hastalık sigortası olmayan ve sosyal yardım kapsamında sağlık yardımı alan kişiler, hastalık sigortası olan kişilerin faydalandıkları ödemelerin aynısından faydalanabilmektedir. Sigortalı olmayan ve sosyal yardım alanların sağlık hizmetinden yararlanabilmeleri için ilgili hastalık kasası, anılan kişiler için bir hastalık sigortası kartı çıkartmaktadır.

Engelli insanlara uyum yardımı

Engelli insanlara uyum yardımının amacı, “sakatlanma tehlikesini önlemek, ya da bir engellilik durumunu ya da sonuçlarını ortadan kaldırmak ya da yumuşatmak ve engelli insanların tekrar topluma uyumlarını sağlamaktır.” (SGB XII, 53. Madde 3. Fıkra) Yardımlar sadece geçici bir süre için yapılmamaktadır. Fiziksel ya da zihinsel açıdan önemli derecede engelli ya da engelli kalma tehlikesi altında olan herkes hak sahibidir³⁶.

Bakım yardımı

1995 yılında kabul edilen bakım sigortası uygulaması ile birlikte, bakım ile ilgili sosyal yardım alanındaki yük, önemli derecede azalmıştır.

Bakım sigortası uygulamasının başlamasından itibaren sosyal yardım; “önemli derecede bakıma muhtaç“ olma kıstasını doldurmayan bakıma muhtaç kişiler için, bakım sigortasının ödeme üst sınırını aşan ve en ağır bakım gerektiren durumlarda, bir kurumda yatılı bakım için

³⁵BMAS (2013), s.115

³⁶BMAS (2013), s.116

bakım sigortası tarafından üstlenilmeyen barınma, beslenme ve yatırım finansmanı için ve bakım sigortası olmayan kişiler için verilmektedir³⁷.

Özel sosyal zorlukların üstesinden gelinmesine yönelik yardım

Söz konusu yardım, zorlu bir dönemde özel sosyal zorluklar yaşayan (evsiz kalma gibi) kişilere verilmektedir.

Diğer durumlarda yardım ile danışma ve destek hizmetleri

Bu başlık altında, ev işlerini sürdürme yardımı, yaşlılara yönelik hizmetler, körler için hizmetler, cenaze masrafları ve bu başlıkların kapsamadığı durumlar için diğer hayati durumlarda yardımlar ele alınmaktadır³⁸.

SBG XII'de sıralanan yardımların dışında, 15 ile 64 yaşları arasındaki çalışabilir durumda olup iş arayanlar, kendileri için oluşturulan SGB II'de öngörülen temel güvence ödemelerinden (İşsizlik yardımı II – Hartz IV) faydalanabilmektedir. Böyle bir durumda bu kişiler, SGB XII'de öngörülen geçim yardımı ödemelerinden genel olarak yararlanamamaktadır.

Sosyal yardımlar, kişilere karşılıksız olarak verilmekte olup, eyalet ve belediyelerin vergi tahsilatından finanse edilmektedir.

1.2.3. Sosyal Hizmetler

Sosyal hizmet, yardıma ve desteğe muhtaç kimselere sosyal yardımların hizmet biçiminde götürülme şeklidir. Dar anlamda sosyal hizmetler, profesyonel kişilerce (sosyal hizmet uzmanları) ve çoğunlukla ücret karşılığında yerine getirilmektedir. Ancak geniş anlamda, çeşitli vakıflar, dernekler, dini kuruluşlar, özel ve kamu kuruluşları ya da özel kişiler tarafından ücretsiz olarak sunulan sosyal hizmetler de göz ardı edilmemelidir.

³⁷BMAS (2013), s.116

³⁸BMAS (2013), s.117

Almanya’da sosyal hizmetler, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Bunlar, *resmi* kurumlar olmak üzere;
sosyal sigorta kuruluşları,
bölgeler temelinde iller, kaymakamlıklar ve belediyeler,
bölgeler üstü olarak, Länder (eyaletler) ve Yüksek Yerel Yönetimler Birliği’dir.

Sosyal yardım kuruluşları olmak üzere;

sosyal yardım alanında faaliyet gösteren altı üst sivil toplum kuruluşuna bağlı olan çeşitli organizasyonlar, dernekler ve birlikler,
kiliseler ve başka dini topluluklar,
kamu yararı gözetilen diğer kuruluşlardır.

Özel olmak üzere;

bireyler (kendi nam ve hesabına çalışan öğretmenler, uzmanlar)
küçük ölçekli firmalar (örneğin özel bakım hizmeti sunan firmalar)
büyük ölçekli firmalardır (bakım evleri, huzur evleri, hastaneler, rehabilitasyon merkezleri)³⁹.

Sağlanan sosyal hizmetlerin bir kısmını aşağıdaki gibi belirtebiliriz⁴⁰:

İlgili kişiler

Sunulan hizmetler

Çocuklar ve gençler

Kreşler, çocuk yuvaları, okul sonrası çocuk eğitim merkezleri, günlük bakım, okul dışı gençlik eğitimi, gençlik serbest zaman geçirme merkezleri, gençler için sosyal hizmet, çocuk koruma merkezleri

Aile

Evlilik ve boşanma danışmanlığı, gebelikte yaşanan sorunlar için danışmanlık, aile eğitimi çocuk yetiştirme danışmanlığı, çocuk yetiştirme yardımı, sosyal pedagojik aile yardımları

³⁹G. Baecker vd. (2008), s.525

⁴⁰G.Baecker vd. (2008), s.517

Kadınlar	Ailevi nedenlerden ötürü bölünen iş hayatından sonra tekrar uyum sağlamaya yönelik yardımlar, kötü muameleye uğramış kadınlar için danışma merkezleri, kadın evleri, hayat kadınlarına yardım
Yaşlılar	Kendi başına hayatın idame ettirilebilmesine yönelik yardımlar, özel konut yardımları
Çalışanlar	Çalışan özel gruplara yönelik mesleki uyum yardımları (örneğin engelliler için), emekliliğe hazırlık önlemleri
İşsizler	İş projeleri, mesleki hazırlıkla ilgili önlemler ve gençler için mesleki yardımlar, uzun süreli işsizlere yönelik destek ve eğitim programları, işsizler için merkezler
Hastalar ve bakıma muhtaç olanlar	Ayakta ve yatılı tedaviye yönelik bakım hizmeti, evlerde bakım hizmeti, kamusal sağlık hizmeti
Bağımlı hastalar	Bağımlı hastalara yardım, uyuşturucu danışmanlığı, terapi merkezleri ve klinikleri
Ruhsal bozukluğu olan hastalar	Sosyal-psikolojik hizmetler, özel bakım evleri, iletişim merkezleri, dini destek hattı
Engelliler	Topluma kazandırmaya yönelik yardımlar, Özel okullar ve çocuk yuvaları, engelliler için atölyeler yurtlar, bakıcı denetimi, iş ve meslek hayatına eşlik eden yardımlar
Sosyal zorluklar içinde olan kişiler	Gençlik mahkemesi yardımı, hükümlüye destek hizmeti, suçluya yardım hizmeti, evsizlere yardım

Alman uyruklu göçmenler,
yabancılar, mülteciler

Dil kursları, yabancılar için sosyal danışmanlık,
konut ve barınma hizmet

Danışma gereksinimi olanlar

Kiracı, borçlu ve tüketici danışmanlığı

Tablo IV. Almanya Sosyal Güvenlik Teşkilat Yapısı

Federal Ulaşım, İnşaat ve Şehircilik Geliştirme	Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı					Federal Sağlık Bakanlığı		Federal Aile İşleri, Yaşlı Vatandaşlar, Kadın ve Gençlik Bakanlığı		Federal Maliye Bakanlığı
	Konut Ödeneği	Malullük Yaşlılık Ölüm	İş Kazası Meslek Hastalıkları	İşsizlik Sigortası İş Arayanlar İçin Temel Kaynaklar	Sosyal Yardım	Sosyal Tazminat Hakkı	Uzun Süreli Bakım	Sağlık Hizmetleri ve Hastalık Yardımı Analık	Çocuk Yardımı Çocuk Destek Yardımı	
Konut Ödeneği Yerel Ofisleri	Alman Emeklilik Sigortası-Federal Kurum Alman Emeklilik Sigortası Bölgesel Kurumları	İşverenler Sigorta Birlikleri Kamu Sektörü Kaza Sigortası Kurumları	Federal İş Ajansı Bölgesel Müdürlükler Merkez Kurumu Yerel İş Ajansları Mahalli ve Özerk Şehirler	Länder (Eyaletler) Özerk ve Kaymakamlıklara bağlı Sosyal Yardım Kurumları Bölgeler üstü Sosyal Yardım	Länder (Eyaletler) Yerel Sağlayıcı Yönetim Savaş Mağdurları için Yerel ve Belediyeler arası Hizmet Sağlayıcılar	Uzun Süreli Bakım Sigorta Fonları	Yerel Hastalık Sigortası Fonları	Federal İstihdam Ajansı Yerel İstihdam Ajansları bünyesinde Nakdi Aile Yardımları Ajansları	Länder (Eyaletler) (Länder'e bağlı olarak değişik ofisler)	Federal Merkez Vergi Ofisleri Yerel İstihdam Ajansları bünyesinde Nakdi Aile Yardımları Ajansları

Alman Emeklilik Sigortası-Madencilik, Demiryolu, Deniz		69 adet Onaylanmış Belediye Ajansları	Kurumları (yerel yönetimler birlikleri)							
Çiftçiler için Yaşlılık Aylığı Fonu										

Federal Sigorta Ofisi: Kontrol Organı

Kaynak: Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I: Avrupa Birliği üyesi ülkeler. Sosyal Güvenlik Kurumu Yayını (53), 2013 Ankara, s. 300

İKİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA SOSYAL SİGORTA KOLLARI

2.1. YASAL HASTALIK SİGORTASI (GESETZLICHE KRANKENVERSICHERUNG)

Yasal hastalık sigortası (GKV –Gesetzliche Krankenversicherung), Alman sağlık sistemin temel ayağını oluşturmakla birlikte, sosyal sigorta kolları arasında en eski olanıdır. Sosyal güvenlik sisteminin tarihsel gelişiminde de bahsedildiği gibi, hastalık sigortası ile ilgili kanun, Bismarck döneminde 1883 yılında kabul edilmiş ve öncelikle tüm endüstri işçilerini kapsamıştır. Böylece Almanya, bir sosyal sigorta kolunu ulusal düzeyde uygulamaya koyan ilk ülke olmuştur.

Başlarda, yasal hastalık sigortası kapsamındaki zorunlu sigortalıların sayısı toplumun yaklaşık %10'luk bir kesimini oluştururken, bugün anılan sigortalıların oranı %85'i geçmiştir. Dolayısıyla, yaklaşık 70 milyon sigortalı, sağlık hizmetlerinden yararlanırken, 9 milyon vatandaş da özel hastalık sigortasına (PKV - Private Krankenversicherung) tabidir⁴¹.

Yasal hastalık sigortası, yıllık kazancı, prime esas brüt kazancın üst sınırını (2014 yılı için: 48.600 Euro) aşanlar için mecburi değildir. Bahse konu kişiler, isterlerse yasal hastalık kasalarından herhangi birinde kendilerini sigortalatabilirler ya da özel hastalık sigortası yaptırabilirler.1 Ocak 2009 tarihinden itibaren yasal veya özel hastalık sigortalarına üyelik, herkes için bir mecburiyet haline gelmiştir. Dolayısıyla, Alman hastalık sigortası mevzuatına göre başka bir sigorta hakkı bulunmayan ve Almanya'da ikamet eden herkes, hastalık durumunda yasal ya da özel hastalık sigortasının koruması altındadır⁴².

Almanya'da sağlık hizmetleri, İtalya, İsveç ya da ülkemizde olduğu gibi hükümet ya da devlet tarafından belirlenmemektedir. Alman sağlık sistemi merkeziyetçilik değil; çoğulculuk ve özerk yönetim ilkelerine dayanmaktadır. Buna göre; devlet yasal çerçeveyi ve temel görevleri belirleyerek uygulamada birlik sağlamaktadır. Federal düzeyde hastalık ve bakım

⁴¹Federal Almanya Sağlık Bakanlığı, genel bilgiler, www.bmg.bund.de/krankenversicherung
(Erişim tarihi: 10.01.2014)

⁴²BMAS (2013), s.74

sigortaları, Federal Sağlık Bakanlığı'nın görev ve yetki alanı dahilindedir. Belirlenen yasaları federe devletler düzeyinde uygulamak ise, "Länder" olarak adlandırılan eyaletlerin görevidir. Özerk yönetim çerçevesinde faaliyet gösteren Hastalık Kasaları (Krankenkassen), Hekimler ve Diş Hekimleri Birlikleri⁴³ (Kassenärztliche und Kassenzahnärztliche Vereinigungen), kamu hukuku tüzel kişiliğine sahip kurumlardır.

Halihazırda toplam sayıları 132 olan hastalık kasaları⁴⁴, köy, bölge, eyalet, federal devlet düzeyi gibi çeşitli düzeylerde örgütlenebilmektedirler. Bunlar kendi aralarında birlikler kurabilmektedir. Böylece daha güçlü hale gelmeye çalışmaktadırlar. Çoğu çeşitli meslek gruplarına yönelik faaliyet göstermektedir (Yerel hastalık kasaları, işletme hastalık kasaları, lonca hastalık kasaları, denizciler kasası, ücretliler ve işçiler yedek kasaları, Federal Maden İşçileri Birliği ve tarım çalışanları hastalık kasaları). Hastalık kasaları, sağlık hizmeti veren kuruluşlar ile Sözleşme imzalamakta, sigortalı ve işverenlerin yatırdıkları primleri çekmekte ve sağlanan hizmetin ödemesi ile ilgili düzenleme yapmaktadır.

Yasal Hastalık Sigortası- Üst Kuruluşu (GKV - Spitzenverband), Federal Hekimler Birliği (Kassenärztliche Bundesvereinigung), Federal Diş Hekimleri Birliği (Kassenzahnärztliche Bundesvereinigung) ve Hastanelerin Temsilci Kuruluşu (Vertreter der Krankenhäuser), birlikte Federal Komite'yi (G-BA Gemeinsamer Bundesausschuss) oluşturmaktadır. Yasal hastalık sigortası tarafından karşılanan tıbbi bakım ve hizmetlerin içeriğinin şekil aldığı Federal Komite, sağlık sisteminin en önemli organını teşkil etmektedir.

2.1.1. Yasal Hastalık Sigortası Kapsamında Olan Kişiler

Zorunlu sigortalılar

Yasal hastalık sigortası yaptırma zorunluluğu olan kişiler; çalışma ücreti aylık 450 Euro'nun üstünde, ancak prime esas brüt kazancın üst sınırını da geçmeyen tüm çalışanlar, belli şartları yerine getiren yüksek öğretim öğrencileri ve meslek eğitimi alan çıraklar, zorunlu mesleki stajlarını ücretsiz olarak yapanlar, gerekli sigortalılık süresini doldurmuş olan emekliler, SGB III'e göre işsizlik parası ya da geçim parası alanlar ve bazı şartlar dahilinde

⁴³ Hekimler Birlikleri ile Diş Hekimleri Birlikleri, hastalık kasaları ile anlaşması bulunan doktorlardan oluşmaktadır.

⁴⁴ Yasal Hastalık Kasaları Birliği, www.gkv-spitzenverband.de (Erişim tarihi: 17.01.2014)

İşsizlik Parası II (Hartz IV) alanlar, tarım ve orman işletmecileri ile onlarla birlikte çalışan aile fertleri, mülk devri karşılığında ömür boyu bakım garantisi almak üzere sözleşme yapan çiftçiler (Altenteiler), resmen tanınmış bir atölyede çalışan ya da meslek teşvik önlemlerine katılan engelliler, sanatçılar ve gazeteciler, hastalık halini kapsayan herhangi bir sigortası bulunmamakla birlikte, daha önceden yasal hastalık sigortası kapsamında bulunmuş olan veya bu kapsamda değerlendirilmesi gereken kişilerdir.

Prime esas brüt kazancın üst sınırını aşanlar

Çalışan bir kişinin yıllık ücreti, her yıl federal hükümet tarafından belirlenen prime esas kazancın üst sınırını aşıyorsa, o kişi için yasal hastalık sigortası yaptırma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. 2014 yılı için belirlenen prime esas brüt kazancın üst sınırı, aylık 4.050 Euro, yani yıllık 48.600 Euro'dur. 31 Aralık 2002 tarihinden beri özel hastalık sigortasına sahip olanlar için ise yıllık sınır, 47.250 Euro'dur.

Gönüllü sigortalılar

- Yıllık ücreti prime esas brüt kazancın üst sınırını aşan çalışanlar ile,
- Kendi nam ve hesabına çalışanlar için

iki seçenek sunulmaktadır: Anılan kişilerin, yasal hastalık sigortasına olan üyeliklerini gönüllülük esasına dayalı olarak devam ettirebilme veya ilk defa üye olma imkanı bulunmaktadır. Ya da özel bir hastalık sigortası yaptırabileceklerdir.

Bunların dışında;

- Ağır engelliler (engellilik durumu tespit edildikten sonra, herhangi bir aile üyesinin ya da resmi olmayan ancak kayıtlı hayat arkadaşının son beş yıl içerisinde en az üç yıllık yasal sigortalılık süresi bulunuyorsa),
- Yurtdışından ülkeye döndükten sonra tekrar bir işe başlayan ve sigorta zorunluluğu bulunmayanlar,
- Bazı şartlara haiz yüksek öğrenim gören öğrenciler,
- Ailenin bir ferdi olarak sigortadan yararlanma hakkı sona eren ve önceden gerekli sigortalılık süresini doldurmuş olanlar da, isteğe bağlı olarak yasal hastalık sigortası kapsamına girebilmektedirler.

Ailesinin sigortasından yararlanan bireyler

Çocuk, eş ve kayıtlı hayat arkadaşı, prim yatırma zorunluluğundan muaftır ve ailenin bir bireyi olarak sigortadan yararlanabilmektedir. Ancak aile fertleri yalnızca, kendileri için ayrıca sigorta yaptırma zorunluluğunu gerektiren bir durum oluşmadığı müddetçe aile sigortasından faydalanabilmektedir.

Çocuklar, 18 yaşını doldurana kadar ailesinin sigortasından faydalanabilmektedir. Şayet çocuk çalışmıyorsa 23 yaşını, eğitimi devam ediyorsa 25 yaşını tamamlayana kadar ailesinin sigortasından yararlanmaya devam edecektir. Kendi bakımını gerçekleştiremeyen fiziksel ya da zihinsel engelli çocuklar ise, herhangi bir yaş sınırı olmadan ailesinin sigortasına tabidir.

Bağımsız çalışan sanatçı ve gazeteciler

Bağımsız çalışan sanatçılar ve gazeteciler de, “Sanatçılar için Sosyal Sigorta Yasası” uyarınca, diğer çalışanlar gibi yasal hastalık sigortası kapsamında bulunmaktadır. Bağımsız çalışan sanatçı ve gazeteciler, sigorta primlerinin yarısını Sanatçı Sosyal Kasasına yatırmaktadır. Primlerin diğer yarısı ise, anılan Kasa üzerinden devlet katkısı ile karşılanmaktadır.

Tablo V. Yasal Hastalık Sigortasına Tabi Kişilerin Sayısı

Sigortalı Kişiler	Milyon
Prim yatırma zorunluluğu olan sigortalılar	52,33
Prim yatırma zorunluluğu olmayan sigortalılar (sigorta kapsamında olan aile fertleri ve çocuklar)	17,43
Toplam	69,76

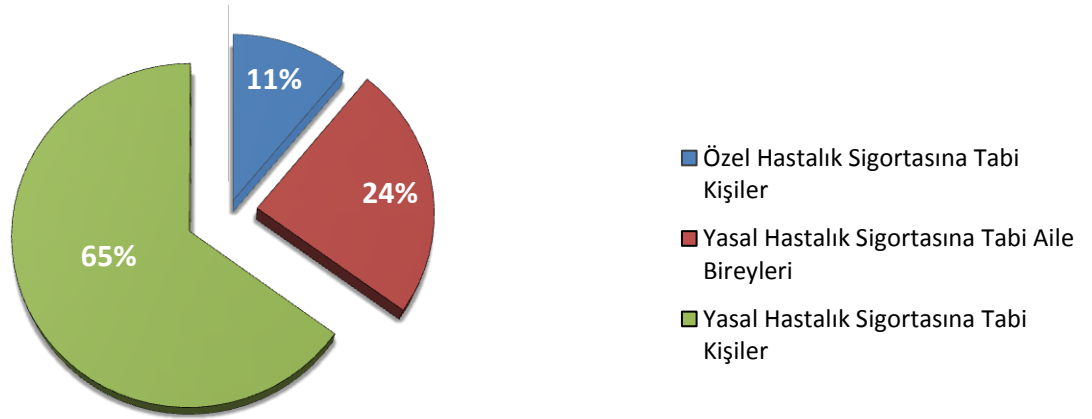
*Kaynak: Federal Sağlık Bakanlığı (Bundesministerium für Gesundheit) (2013)
“Ratgeber zur gesetzlichen Krankenversicherung”. (9. Baskı) Berlin, s.13*

1 Ocak 2009 itibariyle prensip olarak Almanya’da ikamet eden herkes, yasal hastalık sigortasına tabi ya da diğer bir şekilde sigortalı değilse, özel hastalık sigortası anlaşması yapmak zorundadır. Sigortanın en azından, ayaktan ve yatılı tedaviyi kapsamaması gerekmektedir. Dolayısıyla, Alman hastalık sigortası mevzuatına göre, Almanya’da mukim

olan herkes hastalık durumunda yasal ya da özel hastalık sigortasının koruması altındadır⁴⁵. Memurlar, hakimler, askerler vb. kamu görevlileri için ayrı düzenlemeler mevcuttur ve bahse konu çalışanlar için yasal hastalık sigortasına üyelik zorunluluğu bulunmamaktadır.

Hastalık kasaları, yasal hastalık sigortası olmayan ve Sosyal Kanun Kitabı XII'ye (SGB XII) göre sosyal yardım alanların tedavi harcamalarını üstlenmektedir. Böylece, sosyal yardım alanlarla yasal hastalık sigortası olanlar arasında sigortanın verdiği hizmetlerde eşit muamele yapılması amaçlanmıştır⁴⁶. Hastalık kasalarının harcamaları, daha sonra sosyal yardım kurumlarından tazmin edilmektedir.

Şekil I. Ülke Geneline Hastalık Sigortasına Tabi Kişilerin Oranı

Kaynak: R. Lenski (2012), s.104

2.1.2. Yurtdışında Yasal Hastalık Sigortasının Kapsamı

Prensip olarak, yasal hastalık sigortasından sağlanan hizmetler, sadece yurtiçinde geçerlidir. Ancak, Avrupa Birliği (AB) üye ülkeleri ile Avrupa Ekonomik Alanı'na (AEA) üye ülkelerde geçici bir süre kalan sigortalılar, acil tıbbi müdahale gerektiren hallerde sağlık hizmeti alabilmektedir.

⁴⁵BMAS (2013), s.74

⁴⁶BMAS (2013), s.75

Aynı şekilde, AB ve AEK üyeleri haricinde, Almanya'nın ikili Sosyal Güvenlik Anlaşması imzaladığı ülkeler de (Türkiye-Almanya Sosyal Güvenlik Anlaşması 30.4.1964 tarihinde imzalanmıştır), yasal hastalık sigortası kapsamında bulunmaktadır.

2.1.3. Yasal Hastalık Sigortasının Finansmanı

Yasal hastalık sigortasından yapılan yardımların finansmanı, sigortalılar ve işverenlerden alınan prim kesintileri ve devlet desteği ile sağlanmaktadır. Ücret ve emekli aylıkları gibi ödemelerde geçerli olan genel prim oranı 2014 yılı için %15,5'dir. Bu oran; çalışan ile işveren veya emeklilik sigorta kurumu ile emekli tarafından yarı yarıya karşılanan %14,6oranında bir prim miktarı ve sadece hastalık kasaları üyelerince ödenmesi gereken %0,9 oranında bir prim puanından oluşmaktadır.

Tablo VI. Yasal Hastalık Sigortası Prim Oranları

Sosyal Sigorta	Toplam prim oranı (%)	İşçi payı sigorta prim oranı	İşveren payı sigorta prim oranı
Hastalık Sigortası	15,50	8,20	7,30

Prim miktarı, sigortalı kişinin gelirine ve bağlı olduğu hastalık kasasının prim ölçüm oranına bağlıdır. Bu bağlamda prim belirleme sınırı diye adlandırılan bir gelir tavanı kıstas alınmaktadır (2013 yılı için: 937,50 Euro'dur). Dolayısıyla, yasal hastalık sigortası primi, kişi daha fazla ücret alıyor olsa da, en çok bu gelir üst tavanına göre hesaplanmaktadır.

Ayda 450,01 Euro ile 850 Euro arasında ücret alan bir kişinin yatırması gereken prim oranı, aldığı maaşa göre indirimli olmaktadır. İşverenin kendi payına ödemesi gereken prim oranı ise değişmemektedir (%7,3).

2007 yılında yapılan sağlık reformu kapsamında, "Sağlık Fonu" oluşturulmuş, 2009 yılından itibaren de, yasal sağlık sigortası kapsamında çalışanlardan ve işverenlerden kesilen primler anılan fonda toplanmaya başlamıştır. Fona, vergilerden karşılanan bir ek ödenek de eklenmektedir. Toplanan primler, hastalık kasaları arasında paylaştırılmaktadır. Hastalık kasaları ise hizmet giderlerini karşılamak üzere sağlık fonundan sigortalı başına yaşa, riske ve cinsiyete göre uyarlanmış ek ödeme almaktadırlar.

2.1.4. Elektronik Sağlık Kartı

Önceki hastalık sigortası kartının yerine geçen elektronik sağlık kartı, 10.01.2012 yılı itibariyle uygulamaya konmuş ve tüm sigortalılara dağıtılmaya başlanmıştır. Sağlık hizmetinin iyileştirilmesini amaçlayan elektronik sağlık kartı ve sağlık sektöründe kurulan “elektronik ağ” ile, gelecekte veriler elektronik ortamda güvenli ve hızlı bir şekilde tedaviyi uygulayana sunulabilecektir. Söz konusu uygulama, tıbbi tedavinin kalitesini yükseltmeyi, aynı zamanda da giderleri düşürmeyi hedeflemektedir⁴⁷.

Elektronik sağlık kartının üzerinde, sigortalının fotoğrafı ile sigortalının adı soyadı, doğum tarihi, hastalık sigorta kartı numarası ve sigortalılık statüsü gibi bilgiler yer almaktadır. Sonraki adımlarda, sigortalının hastalık kasetinde bulunan güncel bilgileri ile acil durum bilgilerinin de yüklenmesi öngörülmektedir. Ancak kart sahibi sigortalı, hangi uygulamalardan faydalanmak istediğine kendisi karar verecektir.

2.1.5. Hastalık Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar⁴⁸

2.1.5.1. Hastalık Yardımı

Sağlığın teşvik edilmesine ve hastalıkların önlenmesine yönelik yardımlar

İş sağlığına yönelik tehlikelere karşı hastalık kasaları, yasal kaza sigortasının yetkili kurumları ile birlikte çalışmaktadır.

Diş tedavisi

Hastalık kasaları; diş hekimleri ve eyaletler ile ortak bir çalışma yürüterek, 12 yaşını doldurmamış olan sigortalıları diş hastalıklarına karşı korumak amacıyla önlemler almak durumundadır. Çürük dişlere sahip öğrencilerin ortalamasının yüksek olduğu engellilere yönelik kuruluşlar ve okullarda, sağlık tedbirleri 16. yaşa kadar alınabilmektedir. 6 yaşını tamamlamış ve 18 yaşını henüz doldurmamış sigortalıların, yılda bir kere diş hekimine kontrol amaçlı gitme hakkı bulunmaktadır.

⁴⁷ Federal Sağlık Bakanlığı (2013), s.49

⁴⁸Yararlanılan kaynaklar: R.Lenski (2012), s.112-127 ile SGB V (Sosyal Kanununun, Yasal Hastalık Sigortasını içeren V. Kitabı)

Tıbbi tedbirler

Sigortalıların; hastalıkların engellenmesi ya da hastalığın kötüleşmesinin önüne geçilebilmesi için, sağlığın bozulması ve ileride hastalığa sebep olacağına dair belirtilerin olması halinde ve çocukların sağlık gelişiminde tehlike görülmesi durumunda, tıbbi tedavi ve ilaç yardımı alma hakkı bulunmaktadır.

Anne/baba için önleyici tedavi

Tıbbi bir gereklilik olması halinde, anne ya da babanın, erken teşhise yönelik sağlık yardımı alma hakkı bulunmaktadır.

Doğum kontrol tedbirleri

Doktor reçetesi ile birlikte, 20. Yaşını doldurana kadar sigortalı gençlerin, doğum kontrolüne yönelik muayene olma ve sağlık yardımı alma hakkı vardır.

Kürtaj ve İnfertilite (Kısırlık)

Tıbben gerekli görülmesi nedeniyle gerçekleştirilen kısırlık işlemi ile bir doktor tarafından gerçekleştirilen yasal kürtaj işleminden kaynaklanan masraflar, hastalık sigortası tarafından karşılanmaktadır.

Hastalıkların erken teşhisine yönelik yardımlar

35 yaşını doldurmuş olan sigortalılar, hastalıkların (özellikle kalp-damar ve şeker hastalıkları) erken teşhisine yönelik olarak iki yılda bir sağlık kontrolünden geçirilme hakkına sahiptir.

45 yaşından itibaren erkek sigortalılar, 20 yaşından itibaren de kadın sigortalılar, en fazla yılda bir kere, kanser hastalıklarının erken teşhisi amacıyla sağlık kontrolünden geçirilebilmektedir.

Sigortalı çocukların, 6. yaşlarını doldurana kadar ve 10. yaşlarını tamamladıktan sonra, fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklarını tehlikeye atacak hastalıkların erken teşhisine yönelik olarak muayeneden geçirilme hakları vardır.

Hastalık durumunda sağlanan yardımlar

Hekim ve diş hekimi tedavisi

Hekim tedavisi; hastalıkların önlenmesi, erken teşhisi ve tedavisine yönelik olarak tıbbi gereklilikler çerçevesinde doktorun faaliyetlerini kapsamaktadır. Aynı şekilde, diş hekimi tedavisi; diş, ağız ve çene hastalıklarının önlenmesi, erken teşhisi ve tedavisine yönelik olarak, cerrahi müdahale, röntgen ve diş kaplamalarını da kapsayacak şekilde doktorun faaliyetlerini içermektedir.

Hekim ve diş hekimi tedavilerinin katılım payı, üç ayda bir tekrar ödenmek üzere, 10 Euro'dur. Sevk işleminin, aynı üç aylık dönem içerisinde gerçekleşmesi halinde tekrar katılım payı ödenmemektedir.

Ortopedik çene tedavisi

Sigortalılar, hastalık kasası ile anlaşmalı diş hekimlerinin gerçekleştirdikleri ortopedik çene tedavisi masraflarının %20'sini üstlenmek zorundadır. Şayet aynı ailede, tedavinin başlangıcında 18 yaşını doldurmamış en az iki çocuk bulunuyorsa, ikinci ve varsa devamındaki diğer çocuklar için tedavi masraflarının %10'u sigortalıya aittir. İlgili hastalık kasası, tedavinin bitiminden sonra sigortalıya masrafları geri ödemektedir.

Protez diş tedavisi

Tıbben gerekli görülen diş protezi ve kaplama tedavilerine yönelik masrafların %50'si yetkili hastalık kasası, %50'si de sigortalı tarafından karşılanmaktadır.

İlaç, sargı, cihaz, protezler ve diğer tedavi malzemeleri

Sigorta, ilaç ve tedavi malzemelerini karşılamaktadır. Ancak, reçetesiz satılan ilaçlar sigorta kapsamı dışındadır (bunun istisnası; 12 yaşını doldurmamış çocuklar ile, gelişim bozukluğu gösteren ve 18 yaşını tamamlamamış gençler için gerekli olan ilaç ve tedavi malzemeleridir).

Gözlüklerin masrafı, genel itibariyle, 18 yaşına kadar sigorta tarafından karşılanmaktadır.

Evde bakım hizmeti

Hastanede tedavi olası değilse, ya da hastanede kalma süresini kısaltacak veya hekim tedavisini pekiştirecekse, sigortalıya, kendi veya bir akrabasının evinde ya da başka uygun bir yerde, özellikle bakım evleri, okullar, kreşler, hekim tedavisinin yanında ihtiyaç hasıl olması durumunda engelliler için atölyelerde, bakım personeli tarafından hasta bakım hizmeti verilebilmektedir.

Evde bakım hizmeti genel olarak dört haftayı kapsamaktadır. Ancak istisnai durumlarda hastalık kasası süreyi uzatabilmektedir. Bakım hizmetine yalnızca, evde hastaya bakacak kimsenin bulunmaması durumunda hak kazanılmaktadır.

Evde bakım hizmeti alan sigortalılar, bakım hizmetinin verildiği her takvim günü için masrafların %10'unu karşılayacak katkı payı ödemek zorundadırlar.

Ev işi yardımı

Hastanede görmüş olduğu tedavi sonrası sigortalı, ev işlerini yapamaz durumda ise, ev işleri için yardım alma hakkı bulunmaktadır. Bu olanaktan faydalanabilmek için, evde bir çocuğun yaşıyor olması ve ev yardımının başladığı tarihte çocuğun 12 yaşını doldurmamış olmaması, ya da engelli ve yardıma muhtaç olması gerekmektedir. Ayrıca, evde yaşayan diğer kişinin, hasta sigortalıya ev işlerinde yardımcı olamayacak durumda olması gerekmektedir.

Ev işleri için yardım hizmeti alan sigortalılar, her takvim günü için masrafların %10'unu karşılayacak katkı payı ödemek zorundadırlar.

Hastanede tedavi

Sigortalıların hastanelerde, ayakta ya da yatılı tedavi görme hakkı bulunmaktadır. 18 yaşını doldurmuş ve hastanede tedavi gören sigortalılar, en fazla 28 güne kadar her gün için hastaneye 10 Euro yatırmak zorundadırlar.

Rehabilitasyon

Tibben gerekli görülmesi halinde, hastalık kasaları sigortalılar için, konaklama ve tedavi masraflarını karşılayarak, kayıtlı bir rehabilitasyon kliniğinde tedavi hizmeti sağlayabilmektedir. Aynı şekilde, tibben gerekli olması halinde, anneler için de rehabilitasyon

kürleri verilmektedir. Rehabilitasyon hizmeti alan sigortalılar, en fazla 28 güne kadar her gün için 10 Euro katkı payı ödemek zorundadırlar.

İş terapileri, rehabilitasyonu geliştirici yardımlar

Şayet diğer sosyal sigorta kolları tarafından sağlanamıyorsa, sigortalının, iş terapisi görme veya işe tekrar uyum sağlamaya yönelik yardımlar alma hakkı bulunmaktadır.

Hastalık parası

Sigortalı iş göremez durumda ise, genel itibariyle, işveren sigortalının ücretini 6 hafta boyunca ödemek zorundadır. Bu sürenin ardından, hastalık sigortasından hastalık parası ödenmektedir. Hastalık parası, sigorta aidatlarının hesaplandığı üst taban gelirini aşmamak üzere düzenli alınan brüt ücretin %70'i oranındadır.

Hastalık parası 3 yıl içinde en fazla 78 hafta ödenmektedir. Çiftçiler ise, hastalık parası yerine işletme yardımı almaktadır.

Doktor raporu gereğince bakıma muhtaç 12 yaşın altındaki her çocuk için yılda 10 güne kadar hastalık parası alma hakkı bulunmaktadır. Bu parayı alabilmek için diğer bir koşul da, aynı evde yaşayan başka bir kişinin çocuğa bakabilecek durumda olmamasıdır. Sigortalı olarak çocuğu tek bir kişi büyütüyorsa, bu hak 20 güne kadar çıkmaktadır. Sigortalının birden fazla çocuğu varsa, hastalık parası hakkı takvim yılı için toplam 25 günle, çocukları yalnız büyütenler için 50 günle sınırlıdır. Yardıma muhtaç olan ve hastalanan engelli çocuklar için bu hak 12 yaştan sonra da bulunmaktadır.

Çocuk, tedavisi olmayan bir hastalıktan mustaripse ve ancak birkaç hafta ya da birkaç ay ömrü kaldıysa, süresiz hastalık parası alma hakkı vardır⁴⁹.

2.1.5.2. Analık Yardımı

Hamilelik ve analık yardımı;

- Hekim tedavisi ve ebelik yardımını,
- İlaç ve diğer tedavi malzemelerini,
- Hastanede yatmayı gerektiren doğum masraflarını,

⁴⁹ BMAS (2013), s.72

- Evde bakımı,
- Ev işi yardımını,
- ve analık parasını

kapsamaktadır.

Sigortalı anneye, doğumdan önce 6 hafta, doğumdan sonra 8 hafta boyunca analık parası ödenmektedir. Çoğul gebeliklerde veya erken doğumlarda, doğumdan sonraki süre 12 haftadır. Hastalık sigortası, her takvim günü için en fazla 13 Euro analık parası ödemektedir.

Analık parası ile sigortalının net ücreti arasındaki farkı işveren ödemektedir.

2.2. YASAL KAZA SİGORTASI

(GESETZLICHE UNFALLVERSICHERUNG)

Almanya'da kaza sigortasının uzun bir tarihi geçmişi vardır. Hastalık ve emeklilik sigortaları ile birlikte, işçiler için sağlanan ilk sosyal güvencelerden birini teşkil etmektedir.

1881 yılında Bismarck döneminde hazırlanan imparatorluk fermanında, ülkedeki iç huzuru yeniden tesis etmek ve yardıma muhtaç kişilere daha fazla sosyal güvenlik sağlayabilmek amacıyla çeşitli kanunların çıkarılacağı duyurulmuştur. Bahse konu kanunlardan bir tanesi, 6 Haziran 1884 tarihinde kabul edilen Kaza Sigortası Kanunu'dur.

Sigortalıyı ve ailesini iş kazaları ve meslek hastalıklarının sonuçları bakımından koruma kapsamına alan yasal kaza sigortası, Sosyal Kanun'un Yedinci Kitabında (SGB VII) düzenlenmiştir. Bunun dışında, çeşitli yasa ve yönetmelikler (Meslek Hastalıkları Yönetmeliği) de mevcuttur.

Yasal kaza sigortası federal düzeyde, Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın görev ve yetki alanı dahilindedir. Yetkili kurumlar; sanayi ve tarımda çalışanlara yönelik İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumları ile Kamusal Kaza Sigorta Kurumlarıdır (kaza kasaları, eyalet kaza kasaları, belediyelere bağlı kaza sigortası birlikleri). Anılan kurumlar, hastalık sigorta kasaları gibi, kendi kendini yönetme yetkisi olan özerk kurumlardır ve yönetimleri, işverenler ile sigortalıların temsilcilerinden oluşmaktadır.

Yasal kaza sigortasının görevi;

- İş kazalarına, meslek hastalıklarına ve çalışma koşulları gereği oluşan sağlığı tehdit edici unsurlara karşı önlem almak,
- İş kazası ya da meslek hastalığının oluşması durumunda, sigortalının sağlığını ve çalışmaya gücünü tekrar kazandırmaya yönelik gerekli tedbirleri almak,
- Sigortalıların ya da geride kalanların zararını para yardımı ile tazmin etmektir.

Almanya'da her yıl, yaklaşık olarak 1 milyon 400 bin iş ve yol kazası (işe gidip gelirken gerçekleşen ve iş kazası sigortası kapsamında olan kazalar) meydana gelmektedir. Bunun dışında, yaklaşık 18 bin, kanunda tanımlanmış meslek hastalığı vakası görülmektedir. Yine her yıl, aşağı yukarı 1.5 milyon okul kazası yaşanmaktadır⁵⁰.

2.2.1. Yasal Kaza Sigortası Kapsamında Olan Kişiler

Yasaya göre sigortalı kişiler; çalışanlar (işçiler ve müstahdemler), meslek eğitimi görenler, öğrenciler, yükseköğretim öğrencileri, çiftçiler ve aile üyeleri, tam günlük yuvalara giden çocuklar, atölyelerde çalışan engelliler, kazalarda yardımcı olanlar, sivil yardım görevlileri ile doğal afet yardım görevlileri, kan ve organ bağışçıları, evde bakıcı hizmeti verenler ile ev hizmetlerinde çalışanlar, ticari olmayan inşaat işinde çalışanlar, Mahkemede tanıklık edenler ile resmi kurumlarda fahri görevde bulunanlar, bildirimde bulunan işsizler ile sosyal yardım alanlar, hükümlüler ile yardım hizmetinde bulunanlar ve gönüllü sigorta yaptırmış olan işverenlerdir.

İşletmeciler ve serbest meslek sahipleri, yasa gereğince ya da tüzükte öngörülmesi nedeniyle zorunlu sigortaya tabi değillerse, kendilerini ve birlikte çalışan eşlerini gönüllü olarak sigorta ettirebilmektedir. Memurlar için ise farklı düzenlemeler mevcuttur.

⁵⁰www.deutsche-sozialversicherung.de/de/unfallversicherung/versicherte.html (Erişim tarihi: 30.01.2014)

Tablo VII. Yasal Kaza Sigortasına Tabi Kişilerin Sayısı

Sigortalı Kişiler	Milyon
Sanayi, ticaret, sağlık ve tarım alanında çalışan sigortalılar	48,91
Kamu sektöründe çalışan sigortalılar	10,10
Toplam	59,01
<i>Kaza sigortasına tabi olan öğrenciler</i>	<i>17,15</i>

*Kaynak: Alman Yasal Kaza Sigortası Üst Kuruluşu (2012)
www.dguv.de/de/Zahlen-und-Fakten(Erişim tarihi: 30.01.2014)*

2.2.2. Sigortalılık Halleri

Kaza sigortasından sağlanan yardımlara hak kazanabilmek için, bir iş kazasının meydana gelmiş olması ya da bir meslek hastalığının vuku bulması gerekmektedir. İş kazası kapsamına, yalnızca işyerinde meydana gelen kazalar değil, aynı zamanda çalışan kişinin işe gidiş geliş yolunda geçirdiği yol kazaları da girmektedir.

Meslek hastalıkları; sigortalının, yaptığı meslek nedeniyle edindiği ve Meslek Hastalıkları Yönetmeliği'nde belirtilmiş olan ya da yeni tıbbi tanımlamalar çerçevesinde meslek hastalığı olarak kabul edilen hastalıklardır.

2.2.3. Yasal Kaza Sigortasının Finansmanı

Yasal kaza sigortasından yapılan yardımların finansmanı, yalnızca işverenlerden alınan prim kesintileri ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla çalışanlar, prim ödemeksizin sigorta kapsamına dahil edilmektedir. Primlerin oranı, çalışan sigortalının ücretine ve kaza riskinin tehlike derecesine göre değişmektedir. Tarımsal kaza sigortasında, tarımsal işletme alanı ile işletmenin değerine bağlı olarak prim oranlarında özel kıstaslar geçerlidir. Kamusal kaza sigorta kurumları, harcamalarını düzenli olarak vergilerden karşılamaktadır.

2.2.4. Kaza Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar⁵¹

2.2.4.1. Kazadan Korunma Önlemleri ve İlk Yardım

Kazadan korunma kuralları

İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumlarının;

- İş kazalarını önlemeye yönelik işverenlerin uyması gereken kurallar, alması gereken tedbirler ve işyerinin sahip olması gereken donanım hakkında,
- Sigortalının, bir iş kazasının meydana gelmemesi için dikkat etmesi gerekenler hakkında,
- İşe bağlı kazaların ya da hastalıkların oluşma riski yüksek olan bir işe alınmadan önce sigortalının, doktor muayenesinden geçirilmesi hakkında

bağlayıcı kuralları mevcuttur.

Bu kuralları kasti ya da kusurlu davranarak çiğneyen sorumluların, 10 bin Euro'ya kadar para cezası ödeme yükümlülüğü doğabilmektedir.

Kazadan korunma kurallarının denetimi

İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumlarının denetçileri, kurallara uyulup uyulmadığını denetlemek ve bu konuda kurum üyelerini bilgilendirmekle yükümlüdür. Denetçiye karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen ya da kural ihlalinde bulunanlar, para cezası ile cezalandırılabilir.

Güvenlik yetkilileri

20'den fazla çalışanı olan işletmelerde işveren, bir ya da birden fazla güvenlik yetkilisi atamak zorundadır. Güvenlikten sorumlu yetkililer, kazadan korunma önlemlerinin alınmasında ve kuralların işletilmesinde işverene destek olmaktadır.

⁵¹Yararlanılan kaynaklar: R.Lenski (2012), s.177-189 ile SGB VII (Sosyal Kanununun, Yasal Kaza Sigortasını içeren VII. Kitabı)

İlk yardım

İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumlarının, etkili bir ilk yardım ve tedavi levazımatı bulundurmaları konusunda işletmeleri teşvik etmesi gerekmektedir. Tıbbi tedbirlere bilhassa, ilk yardım eğitimi ile ilk yardım çantası girmektedir.

2.2.4.2. İş Kazası Oluştuktan Sonra Sağlanan Yardımlar

Yardımların kapsamı

Yardımlar;

- Yaralının iş görme yeteneğinin tekrar kazandırılmasını,
- İş ve meslek teşvikini,
- Yaralanmanın sonuçlarını hafifletmeye yönelik tedbirleri,
- Yaralıya ve geride kalanlarına maddi yardımları

kapsamaktadır.

Yardımların şartı

Yardımlar;

- Kazaya yol açan olayın sigorta kapsamında olup olmadığına ve
- İş kazasının SGB VII’de yer alıp almadığına

bağlıdır. Yardımlar resen tespit edilir. Şayet tespit edilmezse, kaza sonrası oluşabilecek zararı önleyebilmek için, kazadan sonraki iki yıl içerisinde bildirimde bulunulması gerekmektedir.

İş kazası

İş kazaları kapsamına;

- Yol kazaları,
- Meslek hastalıkları ve
- Yurtiçi ya da yurtdışı gemi yolculuklarında meydana gelen doğal afetler

girmektedir.

Şayet kaza, kişisel rahatsızlık ya da özelliklerden ötürü meydana geldiyse (bayılma, epilepsi, uyuya kalma, beslenme, dinlenme gibi), iş kazası sayılmamaktadır.

Yol kazalarının iş kazası sayılabilmesi için, işle bağlantılı bir yolda meydana gelmesi gerekmektedir (işe gidiş-dönüş yolu, servis yolu ya da bakmakla yükümlü olunan çocukları buldukları mekandan almak için gidilen yol).

Meslek hastalıkları kapsamına;

- Meslek Hastalıkları Yönetmeliği'nde yer alan hastalıklar ve
- Yapılan meslek ile arasında sebep-sonuç ilişkisi olan hastalıklar girmektedir.

İşveren, ölüme ya da üç günden fazla süreli bir iş göremezlik haline sebep olan tüm iş kazalarını, yetkili kaza sigortası kurumuna üç gün içerisinde bildirmekle yükümlüdür.

Tıbbi ve mesleki yardımlar

Tıbbi tedavi

İşverenler, sigorta kasaları ve ilk görevli doktor; bir iş kazası sonucu yaralanan sigortalıyı, iş kazalarına ve yaralanmalarına karşı yetkilendirilmiş uzman doktora yönlendirmekle yükümlüdürler. Anılan uzman doktor, yaralı sigortalı için, İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumları tarafından karşılanacak bir tedaviye mi ihtiyaç olduğuna yoksa hastalık sigortası tarafından karşılanacak bir tedaviye mi gereksinim olduğuna karar verecektir.

Mesleki yardım

Mesleki yardım, mümkünse tıbbi tedavi sürecinde başlatılmaktadır ve;

- İş güvencesinin sağlanması, çalışanın işine tekrar kazandırılmasına yönelik yardımları,
- Mesleği tekrar icra etmeye yönelik yardımları,
- Mesleki eğitimi ve başka bir mesleğe geçmeye yönelik yardımları

kapsamaktadır.

Meslek değiştirme işlemi ve yardımları, sigortalı mevcut mesleğini icra etme yeteneğini yitirdiyse ve yeni mesleğe uygunluk gösteriyorsa gerçekleştirilmektedir.

Mağduriyet parası

Mağdur sigortalı, iş kazası nedeniyle iş göremez hale geldiyse ya da tedavi dolayısıyla tam gün iş göremez durumda ise, mağduriyet parası almaktadır. Mağduriyet parası en fazla 78 hafta ödenmekte olup, brüt ücretin % 80'i kadardır.

Emekli aylığı ya da diğer maddi yardımlar ile zararın tazminatı

Maddi yardımlar arasında en önemli olanları, iş göremezlik geliri ile dul ve yetim aylığıdır. Bunlar, sigortalının, iş kazası meydana gelmeden önceki yıllık brüt ücretine göre hesaplanmaktadır.

İş göremezlik geliri

İş göremezlik durumunun, kazadan sonraki 26. haftanın ardından da devam etmesi durumunda, iş göremezlik geliri bağlanmaktadır. İş göremezlik gelirine hak kazanabilmek için, meslekte kazanma gücünün %20 oranında azalmış olması gerekmektedir.

Tam iş göremezlik geliri, meslekte kazanma gücünün % 100 oranında azalmış olması halinde ve yıllık brüt ücretin üçte iki kadar ödenmektedir. Kısmî iş göremezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş göremezlik geliri gibi hesaplanarak bunun iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine ödenmektedir.

Ölümlle sonuçlanan iş kazası yardımları

Ölümün, meydana gelen iş kazası ile bağlantısının olması gerekmektedir.

İş kazası nedeniyle ölüm halinde;

- Ölüm ödeneği
- Cenaze nakil masrafları
- Dul ve yetim aylığı ve
- Dullar için üç aylık geçici yardım

sağlanmaktadır.

Dul aylığı: Hak sahibine, ölene kadar ya da tekrar bir evlilik gerçekleştirene kadar dul aylığı bağlanmaktadır. Hak sahibi 47 yaşını doldurmuşsa ya da yetim aylığına hak kazanan bir

çocuk yetiştirdiyse ya da emeklilik sigortası gereğince iş göremez durumdaysa, dul aylığı, yıllık brüt ücretin % 40'ı kadardır. Aksi halde, yıllık brüt ücretin % 30'u kadardır.

Eski kadın eşe bağlanan aylık: İş kazası sonucu hayatını kaybeden sigortalı kişi, eski eşine nafaka ödüyor ya da ödemesi gerekiyor idiye, eski eşe dul aylığı oranında aylık bağlanmaktadır. Bu kural, iş kazası sonucu yaşamını yitiren kadın sigortalının eski eşi için farklı işlemektedir.

Yetim aylığı: Yetim aylığı, sigortalının her çocuğuna, 18 yaşını doldurana kadar, eğitim görmesi durumunda ya da maluliyet halinde ise 27 yaşını doldurana kadar ödenmektedir. Yetim aylığı, ölenin son kazancının %20'si oranında (tam yetimse yani her iki ebeveyni ölmüşse %30) ödenmektedir.

Ebeveyn aylığı: Üvey anne baba ya da bakıcı anne babalar, belli koşullar altında ebeveyn aylığına hak kazanabilmektedir.

Ölüm aylığının toplam tutarı ölenin kazancının %80'ini geçemez. Ayrıca 4380 Euro cenaze yardımı yapılmaktadır.

2.2.5. Meslek Hastalıkları

Meslek hastalıkları, işyeri ortamında bulunan faktörlerin etkisi ile meydana gelen hastalıkların ortak adıdır. Alman mevzuatına göre bir hastalığın meslek hastalığı sayılabilmesi için, Meslek Hastalıkları Yönetmeliği'nde belirtilen listede adının yer alması gerekmektedir (halihazırda Yönetmelikte 73 meslek hastalığı bulunmaktadır⁵²). Şayet bahse konu hastalığın adı Yönetmelikte geçmiyorsa, yine de onu meslek hastalığı olarak tanımanın imkanı bulunmaktadır. Bunun için, anılan hastalık ile ilgili tıp literatüründe yeni hükümler verilmiş olması gerekmektedir.

Meslek hastalığının bildirilmesi

Bir meslek hastalığının varlığı ile ilgili şüphe oluşması durumunda, doktorlar ve işverenler bunu bildirmekle yükümlüdür. Aynı şekilde hastalık kasaları da, kaza sigorta

⁵² Alman Yasal Kaza Sigortası, www.dguv.de/medien/inhalt/versicherung/dokum/bk_fragen_antworten.pdf (Erişim tarihi: 07.02.2014)

kurumlarını bilgilendirmekle mükelleftir. Sigortalı kişinin kendisi de, bağlı bulunduğu İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumu ya da Kamusal Kaza Sigorta Kurumuna giderek başvuruda bulunabilmektedir.

İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kurumunun yetkisi

Yetkili sigorta kurumuna bildirimde bulunulduktan sonra, sigortalı kişi ile irtibata geçilmekte ve hastalığın geçmişi ile iş ortamı ve iş yaşamının geçmişi hakkında bilgiler derlenmektedir. Ardından, bir uzman doktor ile bağlı bulunulan eyalet tarafından yetkilendirilen bir doktor eşliğinde, hastalığın, icra edilen meslekten dolayı oluşup oluşmadığı araştırılmaktadır.

Araştırmanın sonucu, ilgili kaza sigorta kurumu tarafından sigortalıya bildirilmektedir. Meslek hastalığının tespit edilmesi halinde, ilgili sigorta kurumu, tıbbi tedavi ile mesleki tedbirlere yönelik yardımları sağlamakla mükellef olacaktır. Şayet mevcut hastalık bir meslek hastalığı olarak tanımlanmaz ise, o zaman sigortalı kişinin bağlı bulunduğu hastalık kasası tedaviyi üstelenmek durumundadır.

2.3. YASAL EMEKLİLİK SİGORTASI (GESETZLICHE RENTENVERSICHERUNG)

Almanya’da yasal emeklilik sigortasının yüz yıldan fazla bir geçmişi bulunmaktadır. Bismarck döneminde peş peşe kabul edilen sosyal güvenlik kanunlarından biri de, 1889 tarihli Yaşlılık ve Maluliyet Sigortası Kanunlarıdır. Günümüzdeki emeklilik sigortası, şeklini, uzun yıllar boyunca gerçekleştirilen reformlar sonucu almıştır.

Uzun vadeli sigorta kolları Almanya’da, “kuşaklararası dağıtım modeli”ne göre (pay-as-you-go) ve zorunlu bir sosyal sigorta programı olarak devlet tarafından yürütülmektedir. Yasal emeklilik sigortasının dışında, zorunlu devlet sigortasını tamamlayıcı nitelikte, gönüllülük esasına dayanan ve şirket temelli ikinci sütun emeklilik sistemleri (İşletme Emekli Aylıkları) ve üçüncü sütun bireysel emeklilik sistemleri mevcuttur⁵³. Yasal emeklilik sigortası, gelecekte de yaşlılıktaki gelirin temel unsuru olarak görülmekte, ancak giderek

⁵³ SGK Yayını (2012), s.45

yaşlanan bir nüfus karşısında, işverenlerin ve özel primlerin payının önemi artmaktadır. “Riester emekliliği” ve serbest çalışanlara yönelik “Rürup emekliliği” olarak bilinen düzenlemelerle, özel prim ödemesine dayanan, vergi kolaylığını kapsayan ve konut edinme konusunda da teşvikler içeren mekanizmalar yürürlüğe konmuştur.

ÜÇ KATMANLI EMEKLİLİK MODELİ

1. Temel Bakım

Yasal Emeklilik Sigortası,
Rürup Emekliliği

2. Ek Bakım

İşyeri Yaşlılık Sigortası,
Riester Emekliliği

3. Sermaye Yatırım Araçları

Bireysel emeklilik, fon, v.b.

1 Ekim 2005 tarihinde emeklilik sigortasında gerçekleştirilen organizasyon reformu ile, işçi ve müstahdemler için ayrı ayrı faaliyet gösteren sigorta kurumları tek bir çatı altında birleştirilmiş ve “Alman Emeklilik Sigortası” (Deutsche Rentenversicherung) adını almıştır. Federal düzlemde iki ayrı birleşme olmuştur: Birincisi, Alman Sigorta Kuruluşları Birliği (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger) ile Sözleşmeliler Federal Sigorta Kurumu’nun (Bundesversicherungsanstalt für Angestellte) birleşmesidir. İkincisi, Federal Maden İşçileri Birliği (Bundeskknappschaft), Demiryolu Çalışanları Sigorta Kurumu (Bahnversicherungsanstalt) ve Denizciler Sandığı (Seekasse) arasındaki birleşme olmuş ve “Alman Emeklilik Sigortası Maden-Demiryolu-Deniz” (Deutsche Rentenversicherung Knappschaft-Bahn-See) adını almıştır⁵⁴.

⁵⁴ T. Közleme. Batı Avrupa Ülkeleri İle Akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmelerinin Bu Ülkelerde Yaşayan veya Türkiye’ye Dönmüş Türk Vatandaşları Açısından Önemi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara 2010, s.67

Yasal emeklilik sigortası, Sosyal Kanun Kitabı VI'da (SGB VI) düzenlenmiş olup, federal düzeyde, Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın görev ve yetki alanı dahilindedir. Emeklilik sigortasının temel ve genel görevlerini yerine getirmekle yükümlü ve yetkili olan ana kurum, Federal Alman Emeklilik Sigortası'dır. Bunun dışında, Alman Emeklilik Sigortasının bölgesel kurumları faaliyet göstermektedir (reformla birlikte bunların sayısı 20'den 14'e düşmüştür⁵⁵). Maden, demiryolu ya da denizcilik işinde çalışanların emeklilik sigortasından, Alman Emeklilik Sigortası Maden-Demiryolu-Deniz sorumlu ve yetkilidir. Çiftçiler ise, ilke olarak yasal emeklilik sigortasına değil, Tarım-Ormancılık-Bahçecilik Yaşlılık Sigortasına (Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau) tabidir. Bu özel emeklilik sistemi, yaptığı ödemelerle çiftçilere kısmi bir güvence sağlamaktadır.

Alman Emeklilik Sigortası'nın 2013 yılı verilerine göre, emeklilik sigortasına tabi kişilerin toplam sayısı 52,672 milyon, emekli olan kişilerin toplam sayısı ise 25,180 milyondur.

2.3.1. Yasal Emeklilik Sigortası Kapsamında Olan Kişiler

Zorunlu sigorta kapsamında olan kişiler; tüm çalışanlar (işçi ve müstahdemler), meslek eğitimi gören çıraklar, kayıtlı atölyelerde çalışan özürülüler, askerliğini yapanlar ya da sivil hizmetini yerine getirenler, bazı serbest çalışanlar (öğretmenler, öğretim görevlileri, eğitimciler, bakım görevlileri, ebeler, zanaatkarlar, sanatçı ve yazarlar, sigortalı başka birini çalıştırmayan serbest çalışanlar), çocuk yetiştirme süreleri (1992 yılından sonra doğanlar için anne-baba ilk üç yıl, daha önce doğan çocuklar için anne-baba bir yıl sigortalı sayılmaktadır.), ve bakım personelidir. (bakıma muhtaç bir kimseye ev ortamında ücretsiz olarak bakan kişiler, bakım süresi boyunca sigortalı sayılmaktadır.)

Memurlar, hakimler ve askerler, yasal emeklilik sigortasından muaftır ve onlar için özel düzenlemeler mevcuttur.

⁵⁵----- (2013). Unsere Sozialversicherung. Berlin. Alman Emeklilik Sigortası Yayını, s.71

Süresiz ve düşük ücretli bir işte çalışanlar, ücretleri düzenli olarak ayda 450 Euro'yu geçmediği takdirde (Minijobs), sigorta yükümlülüğünden muaf tutulmaktadır. Aylık ücreti 450 ile 850 Euro arasında olanlardan ise (Midijobs), indirimli prim kesintisi yapılmaktadır. Sigorta zorunluluğu olmayan kimseler (örneğin serbest çalışanlar ve ev kadınları), gönüllü olarak prim ödeyerek, yasal emeklilik sigortası kapsamına girebilmektedir.

2.3.2. Yasal Emeklilik Sigortasının Finansmanı

Yasal emeklilik sigortasından yapılan yardımların finansmanı, sigortalılar ve işverenlerden alınan prim kesintileri ve devlet desteği ile sağlanmaktadır. 2014 yılı için geçerli olan genel prim oranı %18,9'dur. Bu oran; çalışan ile işveren arasında yarı yarıya paylaşılmaktadır. İşveren, kendi payına düşen prim miktarı ile çalışanın payına düşen prim miktarının toplamını, ilgili hastalık kasasına yatırmaktadır. Hastalık kasası da, primleri Emeklilik Sigortasına nakletmektedir.

Tablo VIII. Yasal Emeklilik Sigortası Prim Oranları

Sosyal Sigorta	Toplam prim oranı (%)	İşçi payı sigorta prim oranı	İşveren payı sigorta prim oranı
Emeklilik Sigortası	18,9	9,45	9,45

Gönüllü sigortalılar ile serbest çalışanlar, prim miktarının tamamını kendileri ödemek durumundadırlar. Çocuk yetiştirme sürelerinden ve askerlik hizmetinden kaynaklı sigortalılık sürelerine ait primlerin tamamını devlet karşılamaktadır.

Serbest çalışan sanatçı ve gazetecilerin primleri, Sanatçı Sosyal Kasası tarafından ödenmektedir. Anılan kişiler, primlere katkı yapmak zorundadır.

Düşük ücretli bir işte çalışanlar (Minijobs), işçi payı primini yatırmak zorunda değilken, işvereni, indirimli bir tutarı Emeklilik Sigortasına yatırmak zorundadır.

Prim miktarı, işverene bağlı çalışanlarda eski eyaletlerde (eski Batı Almanya) 2014 yılı için ayda 5.950 Euro olan, yeni eyaletlerde ise (eski Doğu Almanya) ayda 5.000 Euro olan prime esas brüt kazancın üst sınırına kadar ve iş ücretine göre hesaplanmaktadır. Bu üst sınır,

sigorta zorunluluğunun ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir; Yasal emeklilik sigortasına ödenen prim miktarı, kişinin kazancı anılan ücret sınırını geçiyorsa, en fazla bu ücrete göre hesaplanmaktadır.

2.3.3. Emeklilik Türleri⁵⁶

Alman Emeklilik Sigortası, üç tür emekli aylığı bağlamaktadır: Yaşlılık aylığı, malullük aylığı, ölüm aylığı (dul ve yetim aylığı).

2.3.3.1. Yaşlılık Aylığı (Rente wegen Alters)

2007’de gerçekleştirilen Emeklilik Reformu ile, emeklilik yaşı kademeli olarak 65’ten 67’ye yükseltilmiştir (kadınların emeklilik yaşı kademeli olarak 65’e yükseltilmiştir).Emeklilik Sigortası Yaş Sınırlarını Uyarlama Yasası, yaş sınırını, 2012 yılından itibaren kademeli olarak yükseltmeyi öngörmektedir.

Yaş dolayısıyla emeklilik

65 yaşını doldurmuş ve en az 5 yıl prim ödemiş olan sigortalılar, yaşlılık aylığına hak kazanmaktadır.

1947 doğumlu olanlardan itibaren emeklilik yaş sınırı, kademeli olarak (her bir kuşak için bir ay eklenerek) yükseltilmiştir. 1947 öncesi doğan herkes için olağan yaş sınırı 65, 1963 sonrası doğan herkes için olağan yaş sınırı 67’dir.

⁵⁶Yararlanılan kaynaklar: BMAS (2013), s.93-98, SGB VI (Sosyal Kanununun, Yasal Emeklilik Sigortasını içeren VI. Kitabı) ve SGK Yayını (2012), s.17-20

Çok uzun süreli sigortalılara yaş dolayısıyla emeklilik

Bir işverene bağlı çalışmış, serbest çalışmış, bakım veya çocuk yetiştirme sürelerinden dolayı sigortalı sayılmış ve toplamda 45 yıl hizmeti olan sigortalılar, 65 yaşını doldurduktan sonra kesintisiz yaşlılık aylığına hak kazanmaktadır.

Uzun süreli sigortalılara yaş dolayısıyla emeklilik

- 63 yaşını doldurmuş ve
- 35 yıl hizmeti olan sigortalılar,

65 yaşını doldurmaya gerek kalmadan, aylıkta kesinti yapılabilmesi şartıyla yaşlılık aylığına hak kazanmaktadırlar. Aylıktaki kesinti, zamanından erken emekli olunan her bir ay için % 0,3 oranındadır.

Ağır engelli insanlar için yaş dolayısıyla emeklilik

- 65 yaşını doldurmuş olan,
- Emekliliğin başlangıcında ağır engelli olarak resmen kabul edilmiş ve
- 35 yıl hizmeti olan sigortalılar

Kesintisiz yaşlılık aylığına hak kazanmaktadırlar.

16 Kasım 2000'den önce 50 yaşını dolduran ve 16 Kasım 2000'de Sosyal Kanun Kitabı IX'a göre ağır engelli olarak tanınmış ya da bu tarihte geçerli yasalara göre mesleklerini icra edemeyen ya da iş gücü kaybına uğramış olan kişiler, 60 yaşını doldurur doldurmaz ağır engelliler için öngörülen kesintisiz yaşlılık aylığından faydalanabilmektedir.

Ağır engelli olarak kabul edilebilmek için, en az %50 engelli sınıfında olmak gerekmektedir.

İşsizlik ya da yaşlılıkta kısmi zamanlı çalışmadan dolayı emeklilik

Altmış yaşını doldurmuş, 15 yıl hizmeti olan, son 10 yıl içinde 8 yıl prim ödemiş ve son 1.5 yıl içinde 52 hafta işsiz kalmış olanlar, kesintili yaşlılık aylığına hak kazanmaktadırlar.

Kadınlar için yaş dolayısıyla emeklilik

1952'den önce doğmuş, 60 yaşını doldurmuş, 15 yıl hizmeti olan ve 40 yaşını doldurduktan sonra 10 yıldan fazla sigorta primi ödemiş olan kadın sigortalılar, kesintili yaşlılık aylığına hak kazanmaktadırlar.

2.3.3.2. Malullük Aylığı (Rente wegen verminderter Erwerbsfähigkeit)

Herhangi bir işte günde 3 ila 6 saat arasında çalışabilen sigortalılara kısmi (kısmi iş göremezlik), herhangi bir işte günde 3 saatten az çalışabilen kişilere ise (tam iş göremezlik) tam maluliyet aylığı ödenmektedir.

Maluliyet aylığına hak kazanabilmek için;

- Emeklilik sigortasına en az 5 yıl prim ödemiş olmak,
- Maluliyet olayının ortaya çıkmasından önceki son 5 yıl içerisinde en az 36 ay zorunlu prim ödemesi yapmış olmak

gerekmektedir.

Maluliyet aylığı, olağan emeklilik yaşı dolduruluncaya kadar ödenmektedir. Ondan sonra, miktar olarak maluliyet aylığından az olmamak üzere, yaşlılık aylığı ödenmektedir.

Kısmi iş göremezlik

Kısmi iş göremezlik, sigortalının sağlık nedenlerinden ötürü iş gücü kaybı yaşaması ve bundan ötürü genel iş piyasasının olağan şartları altında altı saatten az çalışabilmesi durumudur. Kısmi maluliyet aylığı, tam maluliyet aylığının yarısı kadardır.

Tam iş göremezlik

Tam iş göremezlik, sigortalının sağlık nedenlerinden ötürü iş gücü kaybı yaşaması ve bundan ötürü genel iş piyasasının olağan şartları altında üç saatten az çalışabilmesi durumudur. Tam maluliyet aylığının miktarı, ağır engelli insanlar için bağlanan maluliyet aylığının miktarına eşittir.

İlke olarak, maluliyet aylıklarının ödeme süresi sınırlıdır. Ancak, iş gücü kaybının giderilmesi mümkün değilse, maluliyet aylığı, süre sınırlaması uygulanmadan ödenmektedir.

2.3.3.3. Ölümünden Dolayı Emekli Aylığı (Rente wegen Todes)

Dul aylığı

Dul aylığında, ölüm anında kişinin ya emekli aylığı alıyor olması ya da en az beş yıl prim ödemiş olması şartı aranmaktadır. Büyük dul aylığı; geride kalan dul eş 45 yaşını doldurmuş

(2012-2029 arasında kademeli olarak 47 olacak) veya iş gücü kaybına uğramış ise ya da malul çocuğu varsa, veya 18 yaşından küçük bakmakla yükümlü olduğu çocukları varsa ödenmektedir. Büyük dul aylığı, ölen eşin emekli aylığının %55'i oranındadır.

Yukarıda sayılan koşullar söz konusu değilse, evlilik veya birliktelikleri bir yıldan az olmamak kaydıyla, geride kalan dul eşe ölümü takip eden aydan başlamak üzere 24 ayı geçmeyecek şekilde küçük dul aylığı bağlanmaktadır. Küçük dul aylığı, ölen eşin emekli aylığının %25'i oranındadır.

Anılan tüm haklar, resmi nikahsız ancak kayıtlı hayat arkadaşlıkları için de geçerlidir.

Yetim aylığı

Geride kalan çocuklara, 18 yaşını doldurana kadar yetim aylığı bağlanmaktadır. 18 yaşından sonra gelir testine tabi tutulmak ve öğrenci, sosyal veya çevre gönüllüsü ya da özürlü olmak kaydıyla 27 yaşına kadar yetim aylığı bağlanmaktadır.

Hem annesi hem babası ölen çocuklar, tam emekli aylığının beşte birini, yarı yetimler onda birini almaktadır. Bunun dışında ek ödeme de yapılabilmektedir.

Çocuk bakım desteği

Boşanmış eşin çocuğunun bakımına destek sağlamak, daha önceden ödenen nafaka hakkının yerine geçmesi amacıyla, aşağıdaki durumlarda çocuk bakım desteği verilmektedir:

- Boşanılan eşin vefatı
- Öz çocuğun veya ölen eşin çocuğunun büyütülmesi
- Yeniden evlenilmemesi
- Boşanmanın; eski Batı Almanya eyaletlerinde 30 Haziran 1977 tarihinden sonra, eski Doğu Almanya eyaletlerinde 31 Aralık 1991'den sonra gerçekleşmesi halinde.

Evli çiftler arasında emeklilik haklarının paylaşımı

Kadınların eşlerinden bağımsız bir yaşlılık güvencesine sahip olabilmeleri için, evlilik esnasında edinilen uzun vadeli sigortalardan kaynaklı hakların, eşler arasında paylaşılması imkanı tanınmıştır. Bu paylaşım, eşler boşanmış ve hayattalarken de geçerlidir. Eşin ölümü halinde ise, yine aynı şekilde, uzun vadeli sigortalardan kaynaklanan hakların eşler arasında

paylaştırılması yoluyla dul aylığı bağlanmaktadır. Bu hak, eşin yeniden evlenmesi durumunda kaybedilmez. Aynı haklar kayıtlı hayat arkadaşlıkları için de geçerlidir.

2.3.4. Emeklilikte Ek Kazanç⁵⁷

Emekli bir kimsenin, emekli aylığı dışında ücretli bir işten elde ettiği gelir, ek kazanç olarak kabul edilmektedir. 65 yaş doldurulana kadar, ek kazanç için sınırlamalar mevcuttur.

Bakıma muhtaç bir kimseye bakım hizmeti sunmaktan ötürü alınan ücret, bakım parası miktarını aşmadığı takdirde ve engelli bir insanın engelli insanlar için açılan bir atölyede çalışarak aldığı ücret, ek kazanç olarak kabul edilmemektedir. İş gücü kaybından ötürü bağlanan emekli aylıklarında ücret yerine geçen gelirler, ek kazanç olarak dikkate alınmaktadır.

Yaş dolayısıyla emeklilik

65 yaş doldurulduktan sonra emekli olunması halinde, ek kazanç sınırı bulunmamaktadır. Olağan yaş sınırı doldurulmadan önce emekli olunması halinde ise, tam emekli aylığı alanlar için ek kazanç sınırı 2013 yılı için, ayda brüt 450 Euro'dur. Daha fazla ek kazanç elde etmek isteyenlerin emekliği aylığı, kısmi emekli aylığına dönüştürülebilmektedir. Ek kazanç sınırının aşılması durumunda, bunu emeklilik kasasına bildirme yükümlülüğü vardır.

Malulen emeklilik

Tam iş göremezlik nedeniyle tam maluliyet aylığı alan kimseler, ayda brüt 450 Euro'ya kadar ek kazanç elde edebilmektedir. Kısmi maluliyet alığı alanlar için ek kazanç sınırları mevcuttur.

Malulen emekli olanların, herhangi bir iş ilişkisine girdiklerinde bunu emeklilik kasalarına bildirme yükümlülükleri bulunmaktadır. Emekli kişi, sağlık durumu genel olarak iyileştiği için çalışmaya başladı ise, sigorta kurumunun, emeklilik aylığı için aranan şartların halen geçerli olup olmadığını denetlemesi gerekmektedir.

⁵⁷BMAS (2013), s.96-97

2.3.5. Ek Emeklilik Teşvikleri

Bölümün başında da belirtildiği gibi, Almanya’da emeklilik sisteminin üç temel dayanağı vardır: Yasal emeklilik sigortası, iş yeri yaşlılık sigortası (İşletme Emekli Aylığı) ve özel yaşlılık sigortası (Bireysel Emeklilik). Alman nüfusunun yaş ortalaması giderek yükselmekte, yasal emeklilik sigortasına prim ödeyenlerin sayısı azalırken, emekli olanların sayısı artmaktadır. Dolayısıyla, ikinci ve üçüncü sütün emeklilik sistemleri her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Devlet, sosyal sigortaya ek ödemeler yaparak zorunlu devlet sigortasına destek olmaya çalışmakta, vergi avantajları ve aidat indirimleri sağlayarak da, ek emekliliği teşvik etmektedir.

2.3.5.1. İş Yeri Yaşlılık Sigortası (İşletme İçi Emeklilik)

İş yeri yaşlılık sigortası, genel itibariyle, işverenin isteğine bağlı olarak sağlanan bir hizmettir.

1974 tarihinde kabul edilen İşyeri Yaşlılık Sigortası Kanunu, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren bir yasa ile değişikliğe uğramıştır. Buna göre, çalışanlar, ücretlerinin ya da maaşlarının bir kısmını, daha sonra İşletme Emekli Aylığı alabilmek için, iş yeri yaşlılık sigortası ödemesine dönüştürebileceklerdir.

İşletme Emekli Aylığı alabilmek için aranan temel şartlar, aşağıdaki gibidir:

- İşçinin çalıştığı firmada “İşletme Emekli Sandığı” kurulmuş,
- İşçinin aynı firmada aralıksız en az 10 yıl veya kamuya ait bir işyerinde (Posta İdaresi, Devlet Demir Yolları, Belediye ve Hastanelerde aralıksız 5 yıl) çalışmış ve
- İşçinin işten ayrıldığında 35 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir.

İş yeri tarafından sağlanan yaşlılık sigortasını devlet, vergi ve prim muafiyetleri ile teşvik etmektedir.

2.3.5.2. Özel Yaşlılık Sigortası

2002 yılından itibaren, özel sermaye yatırımlı yaşlılık sigortasını devlet, ek ödemeler ve vergi muafiyetleri sağlayarak teşvik etmektedir (Bknz. Riester ve Rürup Emekliliği, s-15).

Bahse konu teşviklerden faydalanabilen imkanlar şunlardır:

- Banka tasarruf planı
- Özel emeklilik sigortası
- Fon tasarruf planı
- Konut sahibi olarak emeklilik

2.4. İŞSİZLİK SİGORTASI

(*ARBEITSLOSENVERSICHERUNG*)

Bismarck döneminde uygulamaya konulan hastalık, kaza ve emeklilik sigortalarının ardından, işsizliğin meydana getirdiği riskleri bertaraf edebilmek ve dayanışma prensibi çerçevesinde hizmetlere, karşı hizmetle karşılık verebilmek amacıyla 1927 yılında işsizlik sigortası kabul edilmiştir. 16 Temmuz 1927 tarihli İşe Yerleştirme ve İşsizlik Sigortası Kanunu ile birlikte (Gesetz über Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung), İş Bulma ve İşsizlik Sigortası Kurumu oluşturulmuştur.

1969 yılında, istihdamı teşvike yönelik önlemler ile işsizlik sigortasının uygulamasından sorumlu kurumun adı, Federal Çalışma Kurumu (Bundesanstalt für Arbeit) olarak belirlenmiş, 1 Ocak 2004 tarihinde hayata geçirilen yeni düzenleme sonucunda ise, Federal İş Ajansı (Bundesagentur für Arbeit) olarak değiştirilmiş ve idari değişiklikler yapılmıştır.

İşsizlik sigortasının hukuki dayanağı, Sosyal Kanun Kitabı III'tür (SGB III). İşsizlik sigortasından kaynaklı hizmetler ile ilgili yetkili kurum Federal İş Ajansı, federal düzeyde sorumlu Bakanlık ise, Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'dır.

Federal İş Ajansı'nın merkezi Nürnberg'de olup, 10 Bölge Müdürlüğü bulunmaktadır. Bunun dışında, 156 İş Ajansı ve yaklaşık 600 ek bina, Belediyeler ile İş Ajanslarının ortak çalışma yürüttüğü 304 adet Job center (istihdam büroları) faaliyet göstermektedir⁵⁸.

Ayrıca, Sosyal Kanun Kitabı II'de (SGB II) öngörülen “İş Arayanlar için Temel Güvence” uygulamaları ile, işsiz ve istihdam edilebilir durumda olan kişiler için, kapsamlı yardım sunan ve vergiler üzerinden finanse edilen bir sistem oluşturulmuştur. Sosyal Kanun Kitabı II'ye göre, işsizlik sigortasından ödenen birinci basamak işsizlik parasından (Arbeitslosengeld I) sonra da kişinin işsizliği ya da yardıma muhtaçlığı devam ediyorsa, vergilerden karşılanan ikinci basamak işsizlik parası (Arbeitslosengeld II – Hartz IV)ödenmeye başlanmaktadır.

Ödemeleri yapan ve gerekli yardımları sağlayan kuruluşlar, Federal İş Ajansı'nın yerel kuruluşlarıdır.

Federal İş Ajansının temel görevlerini, aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- İş piyasasına danışmanlık
- Meslek danışmanlığı ve mesleki yönlendirme
- İş ve mesleki eğitim için aracılık
- İstihdam olanaklarının iyileştirilmesi için destek sağlama
- Meslek hayatına girişi teşvik eden diğer önlemler
- Ücrete eşdeğer ödemeler
- İşverenlere yönelik danışma hizmeti
- Engellilerin iş piyasasına dahil olabilmelerine yönelik teşvikler

2.4.1. İşsizlik Sigortası Kapsamında Olan Kişiler

SGB III'te yer alan hükümlere göre sigorta kapsamında olan kişiler; bir işverene bağlı olarak ücret karşılığı çalışanlar, mesleki rehabilitasyona gidenler ya da çalışma hayatına dahil olabilmek için yardım alan gençler, gönüllü olarak askeri hizmet görevini yerine getirenler, zaruri olarak kamu yararına çalışan mahkumlar, dini hizmet veren kurumların ilgili yönetmeliğe, tüzüğe göre kayıtlı olmayan üyeleri veya benzer dini kuruluşlarda okul dışı eğitim

⁵⁸www.arbeitsagentur.de/web/content/DE/service/Ueberuns/AufbauundOrganisation
(Erişim tarihi: 19.02.2014)

alanlar (örneğin papazlar, rahipler gibi din adamları), işsizlik parası, yaralanma parası, hastalık parası, annelik parası, savaş malulleri gibi bazı gruplar için ödenen özel hastalık parası gibi "ücret yerine geçen ödemeler" den faydalananlardır⁵⁹.

Sigorta kapsamı dışında olan kişiler ise;

- Memurlar, hakimler, mesleği asker olanlar
- Aylık 450 Euro altında gelir getiren işlerde (Minijob) çalışanlar
- Ortaöğretim ya da yükseköğretim öğrencileri
- Yasal emeklilik sigortasına bağlı olarak emeklilik yaşına ulaşmış olanlar
- Tam iş göremezlik aylığı alanlardır.

Bakım personeli ve bağımsız çalışanlar, işsizlik sigortasına tabi olmamakla birlikte, istemeleri ve belli koşulları yerine getirmeleri halinde, işsizlik sigortasına tabi olabilmektedirler.

Tablo IX. İstihdama İlişkin Tablo

2012	Milyon
Toplam çalışan sayısı	41,61
Sosyal sigortalara tabi çalışan sayısı	28,92
İşsizlerin sayısı	2,90

Kaynak: "Arbeitsmarkt 2012", Amtliche Nachrichten der Bundesagentur für Arbeit, Nürnberg, 2013

www.statistik.arbeitsagentur.de/Statischer-Content/Arbeitsmarktberichte/Jahresbericht-Arbeitsmarkt-Deutschland/Generische-Publikationen/Arbeitsmarkt-2012.pdf

2.4.2. İşsizlik Sigortasının Finansmanı

İşsizlik sigortasının finansmanı, sigortalılar ve işverenlerden alınan prim kesintileri ve devlet desteği ile sağlanmaktadır. 2014 yılı için geçerli olan genel prim oranı %3'tür. Bu oran; çalışan ile işveren arasında yarı yarıya paylaşılmaktadır.

⁵⁹ M. Kıran (2013), s.79

Bağımsız çalışanlar, prim oranının tamamını (%3) ödemek zorundadır. Aylık ücreti 325 Euro'yu geçmeyen mesleki eğitim görenlerin primleri, işvereni tarafından ödenmektedir. İşsizlik sigortasında primler, prime esas brüt kazancın üst sınırına kadar (batı eyaletleri için ayda 5.950, doğu eyaletleri için ayda 5.000 Euro'dur⁶⁰) ve iş ücretine göre hesaplanmaktadır.

2013'ten bu yana devlet, işsizlik sigortasına doğrudan katkı yapmamaktadır; Federal İş Ajansı'nın kaynaklarının yetersizliği durumunda, geçici olarak kredi desteği sağlamaktadır.

Tablo X. İşsizlik Sigortası Prim Oranları

Sosyal Sigorta	Toplam prim oranı (%)	İşçi payı sigorta prim oranı	İşveren payı sigorta prim oranı
İşsizlik Sigortası	3	1,5	1,5

2.4.3. İşsizlik Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar

İş teşvikine yönelik hizmetler ve ödemeler, İş Ajansları tarafından gerçekleştirilmektedir. Federal İş Ajansı'nın sağladığı bazı hizmetlerden yararlanmak için, işsizlik sigortasına prim ödenip ödenmediğinin bir önemi yoktur (meslek danışmanlığı veya iş ve eğitim olanaklarını araştırıp aracılık etme gibi). İşsizlik parası gibi diğer hizmetlerden faydalanabilmek için ise, işsizlik sigortasına prim ödenmiş olması gerekmektedir.

Sosyal Kanun Kitabı III'ün kapsamında yer alan yardımlar şunlardır.

- İş bulma sürecinde aracılık hizmeti,
- Mesleki danışmanlık ve mesleki yönlendirme,
- Meslek icra edilirken eğitim masraflarının üstlenilmesi,
- Mesleki uyumun sağlanmasına yönelik yardımlar,
- Çalışma hayatına dahil olmaya yönelik yardımlar,
- Kalifikasyonun yükseltilmesine yönelik destekler,
- Sezonluk kısa çalışanların sosyal güvenlik primlerinin ödenmesi,

⁶⁰http://www.lohn-info.de/beitragsbemessungsgrenze_2014.html
(Erişim tarihi: 21.02.2014)

- Gençlik evlerinin-yurtlarının desteklenmesi,
- Sosyal planlama önlemlerine, işin kaybedilmemesine yönelik önlemlere ve iş hayatına uyuma katkı,
- İşsizlik parası, kısmi işsizlik parası, eğitimi ilerletme amaçlı işsizlik parası ve işverenin ödeme aczine düşmesi halinde işçilere yönelik ödenekler⁶¹.

2.4.3.1.Sigortalı İşçilere Yönelik Yardımlar⁶²

Sosyal yardımlar

İşsizlere veya işsizlik tehdidi altında olanlara yönelik;

İlk iş ücreti alınana kadar geçim yardımı,

İş kıyafeti ve iş araç-gereçleri için yardım,

İş bulmaya yönelik yol yardımı, günlük ev-iş arasında gidilen yol yardımı ve taşınma yardımı sağlanmaktadır.

Kendi işini kurmaya yönelik teşvikler

Kendi işini kurarak işsizliğe katkıda bulunan işçi, teşvik yardımı almaya hak kazanmaktadır.

Mesleki eğitim teşviki

Mesleğini icra etmeye yönelik eğitim alanlara, mesleki eğitim yardımı verilmektedir. Meslek Yüksek Okulu, Yüksek Okul ya da benzeri eğitim kurumlarında görülen eğitimler ise, İş Teşviki Yasası kapsamına girmemektedir.

Mesleği geliştirmeye yönelik teşvikler

İş Ajansına önceden danışılması ve onay alınması halinde, mesleğin geliştirilmesi amacıyla alınan eğitimlerde, söz konusu eğitim masrafları üstlenilmekte ve kişiye geçim yardımı sağlanmaktadır.

Engellilerin iş hayatına katılmasına yönelik yardımlar

Engelli insanları iş hayatına kazandırmak için sağlanan yardımlar;

- Danışma ve aracılık hizmetlerini,

⁶¹M. Kıran (2013), s.87

⁶²R.Lenski (2012), s.193-195

- İş hayatına katılmaya yönelik olasılıkların iyileştirilmesini,
- Bir işe girmeye yönelik teşvikleri,
- Kendi işini kurmaya yönelik teşvikleri,
- Mesleki eğitimi ve
- Mesleğin geliştirilmesine yönelik eğitimleri

kapsamaktadır.

2.4.3.2. İşverenlere Yönelik Yardımlar

Mesleki eğitime yönelik yardımlar

Mesleki eğitim imkanı sağlayanlar;

İhtiyacı olan çalışanlara mesleki eğitim olanağı sunar ve onların uyum sağlama imkanlarını iyileştirirse,

İşsiz ya da eğitim almak isteyen olarak resmi kayıtlara geçmemiş mağdur gençlere, eğitim ya da işe yerleştirme alanında destek verirse, mali yardımlardan faydalanabilmektedir.

Mesleki eğitim, mesleğin geliştirilmesi ya da mesleki rehabilitasyona yönelik teşvikler

Mesleki eğitim ya da mesleki rehabilitasyona yönelik kuruluşlar (gençlik evleri, yurtlar, mesleki eğitim kurumları vs.) inşa edenler, kredi ya da ödenekler ile desteklenmektedir.

2.4.3.3. Birinci Basamak İşsizlik Parası (*Arbeitslosengeld I*)

Birinci basamak işsizlik parasına hak kazanabilmek için;

- İşsiz kalmak,
- İşsiz kalındığına dair İş Ajansı'na bildirimde bulunmak,
- Sigortalılık süresini doldurmuş olmak,
- 65 yaşını doldurmamış olmak

gerekmektedir.

İşsiz olarak tanımlanan kişiler; hiç çalışmayan ya da bir işverene bağlı olarak veya kendi nam ve hesabına haftada toplam 15 saatten az çalışan kişilerdir.

İşsiz kalınması durumunda, kişinin bizzat İş Ajansı'na giderek işsiz kaldığını bildirmesi gerekmektedir. Bildirim, işsiz kalınmadığı ancak üç ay sonra iş süresinin biteceği durumlarda da önceden yapılabilmektedir.

Sigortalılık süresinin doldurulmuş olması için, işsizlik süresinin başlamasından önceki son iki yılda en az on iki ay sigortalı bir işte çalışmış olmak gerekmektedir.

İşsizlik parasının miktarı

İşsizlik parası, işsizlikten önceki son on iki ayda elde edilen ücrete göre hesaplanmaktadır. Buna göre, yukarıda belirtilen şartları yerine getirmiş bir sigortalının işsizlik parası, son on iki ayda elde ettiği ortalama net gelirinin yüzde 60'ı olarak belirlenmektedir. Çocuğu olan işsizlerin işsizlik parası, son on iki ayın net gelirinin yüzde 67'si oranındadır.

İş sözleşmesinin feshine dair yazıyı alan kişinin, vakit kaybetmeden İş Ajansı'na başvurması gerekmektedir. Başvurmakta geciken kişiye ödenecek işsizlik parasından, her gecikme günü için 7 ila 50 Euro arasında bir kesinti yapılabilmektedir⁶³.

İşsizlikten dolayı işyerinden alınan tazminatlar yasal çıkış süresine uyuyorsa, işsizlik parası etkilenmez. Ancak, çıkış süresine uyulmayan işten ayrılma durumlarında veya karşılıklı anlaşma (Aufhebungsvertrag) yapılarak işten tazminatla ayrılmalarda, işsizlik parasının süresi kısalabilmekte ve alınan tazminat kısmen işsizlik parasına sayılabilmektedir. İşsizliğe, çalışanın kendi kusuru neden olmuşsa, ceza olarak, ortalama 3 ay işsizlik parası ödenmeyebilmektedir.

İşsizlik parası alan kişi, işsiz kaldığı süre boyunca aktif olarak iş aramak zorundadır. İş Ajansı tarafından önerilen işler ancak istisnai durumlarda reddedilebilirken, gerekçesiz olarak kabul edilmeyen makul bir iş için işsizlik parası, 12 haftaya kadar askıya alınabilmektedir⁶⁴. İş Ajansı, işsizlik parası alınan zamanlarda, işsiz kişinin hastalık, bakım ve emeklilik primlerini ödemektedir.

⁶³ www.calisma.de (Erişim tarihi: 23.02.2014)

⁶⁴ SGK Yayını (2012), s.51,s.83'ten aktaran Kıran (2013).

İşsizlik parasının ödenme süresi

İşsizlik parasının ödenme süresi, kişinin yaşına ve sigortalı olarak çalıştığı süreye bağlı olarak değişmektedir. 1 Ocak 2008 tarihi itibarıyla işsizlik parası ödeme süresi uzatılmıştır. Anılan tarihe kadar, işsizlik parası alma süresi en fazla 18 ay olarak belirlenmişken, yeni düzenlemeyle bu süre 24 aya kadar uzatılmıştır.

Tablo XI. İşsizlik Parası Ödeme Süreleri

Sigortalı olarak çalışılan süre (ay olarak)	Doldurulan yaş	İşsizlik parası alma süresi (ay olarak)
12		6
16		8
20		10
24		12
30	50	15
36	55	18
48	58	24

Kaynak: www.calisma.de (Erişim tarihi: 23.02.2014)

İşsizlik parası alan kişinin, bu süre zarfında haftada 15 saate kadar (serbest mesleklerde 18 saate kadar) çalışma hakkı bulunmaktadır. 165 Euro'ya kadar elde edilen gelir işsizlik parasını etkilemezken, bu rakamı geçen gelirler işsizlik parasından kesilmektedir.

İşsizlik sigortasından alınan işsizlik parası vergiden muaftır.

2.4.3.4. Diğer Ödenekler⁶⁵

Kısa çalışma parası

Bir işyeri, ekonomik nedenlerden ötürü ya da önlenemeyecek bir gelişmeden ötürü iş saatlerini geçici olarak azaltarak kısa çalışma dönemi ilan ederse, gerekli yasal şartların yerine getirilmiş olmasıyla birlikte İş Ajansı, çalışanların zararını tefli etmek amacıyla kısa çalışma parası ödemektedir. Kısa çalışma parası alınabilecek yasal süre 6 aydır.

İflas parası

İşverenin ödeme yapamadığı, çalışanın hakkı olan ücretlerini alamadığı durumlarda iflas parası ödenmektedir. Çalışana, son üç aylık ücreti kadar iflas parası ödenmektedir.

⁶⁵BMAS (2013), s.22-27

Sezona bağlı kısa çalışma parası

Sezona bağlı kısa çalışma parası, kötü hava şartlarından dolayı (1 Aralık-31 Mart arası dönem için geçerlidir) yaşanan iş kaybı nedeniyle, en fazla 4 aylık bir süre için ödenmektedir. Sezona bağlı kısa çalışma parası, inşaat sektöründe çalışan işçilere yöneliktir. Bu parayı alanların işverenler tarafından karşılanmak zorunda olan sosyal sigorta primleri de, başvuru üzerine iade edilmektedir.

Geçiş dönemi demeleri

Geçiş dönemi ödemeleri ile, işlerini kaybetme tehlikesi olan çalışanlara, başka bir işe geçiş sürecinde yardımcı olmak amaçlanmıştır. İş Teşviki Yasası bu bağlamda iki farklı destek sunmaktadır: geçiş dönemi önlemleri ve geçiş dönemi kısa çalışma parası.

Geçiş dönemi önlemleri; özellikle işletme dışı görevlendirme ile ilgili danışmanlık hizmetini, başvuru hazırlığını, kısa süreli niteliklilik edinimini, kendi işini kurma ile ilgili danışmanlık hizmetini ve destek sağlanmasını kapsamaktadır.

Geçiş dönemi kısa çalışma parası, çalışanların arada işsiz kalmadan, eski işverenlerine bağlı işlerinden bir başka işverene bağlı diğer bir işe geçiş yapabilmeleri için ödenmektedir. Geçiş dönemi kısa çalışma parasının miktarı, kısa çalışma parası ile eşittir ve ödeme en fazla 12 ay boyunca yapılabilir.

2.4.4. İkinici Basamak İşsizlik Parası (İşsizlik Yardımı - *Arbeitslosengeld II*)⁶⁶

İkinici basamak işsizlik parası (*Arbeitslosengeld II / Hartz IV*), işsizlik sigortasından ödenen bir para değil, vergilerden karşılanarak ödenen bir devlet yardımıdır. Halk arasında daha çok “Hartz IV” olarak adlandırılan bahse konu devlet yardımı, işsizlik parası hakkı doğmamış, işsizliği ve mağduriyeti devam eden kişilere verilmektedir.

Hartz IV yardımları, Sosyal Kanun Kitabı II’de (*SGB II*) düzenlenmiştir.

İşsizlik yardımı alabilmek için aşağıda belirtilen şartları yerine getirmek gerekmektedir:

- 15 yaşını doldurmuş 65 yaşını aşmamış olmak,

⁶⁶www.calisma.de (Erişim tarihi: 24.02.2014)

- Sağlık açısından çalışabilir durumda olmak,
- İşsiz olmak,
- Birinci basamak işsizlik parası (Arbeitslosengeld I) hakkının olmaması,
- Muhtaç olmak (kendisinin ve aile fertlerinin giderlerini karşılayamamak),
- Almanya’da ikamet etmek,
- Muafiyet miktarını geçen servet sahibi olmamak,
- İşsizlik yardımı için yazılı başvuruda bulunmak.

İşsizlik yardımının miktarı, kişinin özel durumuna, örneğin hamilelik durumuna, engellilik durumuna, çocuk sahip olmasına bağlı olarak değişmektedir.

Sosyal Kanun Kitabı II’nin 28’inci maddesine göre, çalışamaz durumda olanlar ile ilgili yardım miktarı, ailedeki çocuklardan 14 yaşına kadar olanlar için temel yardım miktarının yüzde 60’i, 15 ve üzeri yaşta kişiler için ise bu miktarın yüzde 80’idir.

Engelli ve yürüyemez durumda olan kişilere ayrıca, temel yardım miktarının yüzde 17’si oranında ilave yardım yapılmaktadır.

İşsizlik yardımının süresi sınırsızdır, ancak her altı ayda bir hak kazanma koşullarının yerine getirilmesi gerekmektedir⁶⁷.

İşsizlik yardımı alabilmenin en önemli koşulu, mağduriyettir. Dolayısıyla, başvuru sahibi kişinin, serveti hakkında yetkili birime ayrıntılı bilgi vermesi gerekmektedir. Yüksek miktarda servet veya mal varlığı, işsizlik yardımının ortadan kaldırılmasına sebep olabilmektedir.

Tablo XII. İşsizlik Parası ve İşsizlik Yardımı Alanların Sayısı

	2011	2012
Birinci basamak işsizlik parası (Arbeitslosengeld I) veya İkinci basamak işsizlik parası (Arbeitslosengeld II) alanların toplam sayısı	5 milyon 180 bin	5 milyon 20 bin

Kaynak: “Arbeitsmarkt 2012”, Amtliche Nachrichten der Bundesagentur für Arbeit, Nürnberg, 2013

⁶⁷ M. Kıran (2013), s.96

2.5. BAKIM SİGORTASI

(PFLEGEVERSICHERUNG)

1 Ocak 1995 tarihinde, Alman yetkililerin ifadesiyle, sosyal güvenlik alanında büyük bir boşluk doldurulmuş oldu: Anılan tarih itibariyle bakım sigortası, sosyal sigortalar sisteminin beşinci sütunu olarak yürürlükte bulunmaktadır.

Almanya'nın nüfus yapısı ile ilgili yapılan tahminlere göre, 66 yaş ve üzeri olan yaşlı nüfusun sayısının, 2008 yılından 2050 yılına kadarki sürede, 6,7 milyon artarak 23,4 milyona ulaşması beklenmektedir⁶⁸. Alman toplumu artık daha az sayıda çocuk sahibi olmakta, yaşam süresi de uzamaktadır. Dolayısıyla, giderek yaşlanan bir toplumda bakım ihtiyacı da aynı derecede artmaktadır. Bakım sigortasının ayrı bir sigorta dalı olarak uygulanmaya başlamasıyla birlikte, ilgili sosyal yardım alanındaki yük, önemli derecede azalmıştır.

Bakım sigortasının, hastalık sigortası ile doğrudan bağlantısı vardır. Bunun anlamı ise şudur: Yasal hastalık sigortasına tabi olan herkes, bakım sigortasında da sigortalanmış olmaktadır. Aynı şekilde, özel hastalık sigortası olan herkes, özel bakım sigortası da yaptırmak zorundadır.

Bakım sigortasından sorumlu ve yetkili Bakanlık, Federal Sağlık Bakanlığı olup, uygulayıcı kurumlar, bakım kasalarıdır. Her bir bakım kasası, bir hastalık kasasının çatısı altında örgütlenmiştir. Yani, her bir hastalık kasasına bağlı bulunan bir bakım kasası mevcuttur. Bakım kasaları da, diğer yasal sigorta kurumları gibi, kamu hukuku tüzel kişiliğine sahiptir.

Bakım sigortasının hukuki dayanağı, Sosyal Kanun Kitabı XI'dur (SGB XI). Sosyal sigorta kollarının en yenisi olan bakım sigortası son güncel şeklini, Ocak 2008'de yapılan reform ile almıştır.

Federal Sağlık Bakanlığı'nın 2012 yılı verilerine göre, Almanya'da devamlı bakıma muhtaç yaklaşık 2,46 milyon insan bulunmaktadır. Bunlardan 1,70 milyonu, bakım evlerinde yaşamaktadır. Geriye kalan 0,76 milyon kişiye evlerinde bakım hizmeti verilmektedir.

⁶⁸Federal Sağlık Bakanlığı (Bundesministerium für Gesundheit) "Ratgeber zur Pflegeversicherung",2013 (11. Baskı) Berlin, s.11

2.5.1. Bakım Sigortası Kapsamında Olan Kişiler

Prensip olarak, hastalık sigortası yaptırmış olan herkes, bakım sigortasına da tabi olmaktadır. Tabi olunan hastalık sigortasının yasal mı yoksa özel mi olduğunun bir önemi yoktur.

Yasal hastalık sigortası kapsamındaki kişiler

Yasal hastalık sigortası kapsamında olan herkes, başka bir işlem yapmasına gerek olmaksızın, doğrudan bakım sigortasının da kapsamına girmiş olmaktadır. Bu kişiler örneğin, işçiler, sözleşmeliler (müstahdemler), öğrenciler ve emeklilerdir.

Aile sigortasına tabi olanlar

Bakıma muhtaç çocuklar, eşler ve kayıtlı hayat arkadaşları (aylık geliri 385 Euro'yu aşmayanlar veya düşük gelirli bir işte çalışanlar-minijob), aile sigortası kapsamındadır ve bu kişilerin bakım sigortasına prim yatırma yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Gönüllü sigortalılar

İsteğe bağlı olarak yasal hastalık sigortası kapsamına girmiş olan kişilerin de yasal bakım sigortası yaptırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak bu kişilere, yasal bakım sigortası yerine, özel bakım sigortası yaptırma imkanı tanınmıştır.

Özel sigortalılar

Özel hastalık sigortası yaptırmış olan kişilerin, özel bakım sigortası da yaptırma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Sigortalılığın devamlılığı

Zorunlu sigortalılık durumunun sona ermesi halinde de, belli şartlar altında, sosyal bakım sigortasını gönüllü olarak devam ettirme imkanı tanınmıştır. Bunun için, son beş yıl içerisinde 24 ay ya da son 12 ay kesintisiz sosyal bakım sigortası kapsamında bulunmuş olma şartı vardır.

Ek bakım sigortası

Yasal bakım sigortası sadece temel bakım hizmetlerini üstlendiği ve bakım masrafları da genelde yüksek olduğu için, devlet sigortalılara, ek bir özel bakım sigortası yaptırılmasını tavsiye etmektedir.

2.5.2. Bakım Sigortasının Finansmanı

Bakım sigortasından yapılan yardımların finansmanı, sigortalılardan ve işverenlerden alınan prim kesintileri ile yapılmaktadır. Prim oranı, prime esas kazancın yıllık tavanı (2014 yılı için: 48.600 Euro) dahilindeki kazançların%2,05'i kadardır. Bu oran, sigortalılar ile işverenler arasında yarı yarıya (%1.025) paylaşılmaktadır. Ancak, çocuğu olmayan sigortalıların ödemesi gereken prim oranı, çocuklu sigortalılara göre daha yüksektir (%2,3: Bu oranın %1,275'ini sigortalı, 1,025'ini işveren ödemektedir).

Tüm eyaletlerde, bakım sigortasına yapılan ödemelerin işverenlere getirdiği yükü dengelemek için resmi tatil günü olan “Buss-und Bettag⁶⁹” kaldırılmıştır. Fakat Saksonya eyaletinde resmi tatil günleri hala uygulanmakta olduğu için, sigortalıların ve işverenlerin ödedikleri prim oranları, diğer tüm eyaletlere göre, farklılık arz etmektedir.

Tablo XIII. Bakım Sigortası Prim Oranları

	İşçi payı sigorta prim oranı %	Çocuksuz işçi payı sigorta prim oranı %	İşveren payı sigorta prim oranı %
Saksonya eyaleti	1,525	1,775	0,525
Diğer eyaletler	1,025	1,275	1,025

Kaynak: Federal Sağlık Bakanlığı (2013), “Ratgeber zur Pflegeversicherung”, s.17

Devlet işsizlerin, çiftçilerin ve yardım alan öğrencilerin prim ödemelerini üstlenmiştir. Emekliler, aylıklarına göre hesaplanan bakım sigorta primlerini, kendileri ödemek zorundadır.

⁶⁹Protestan kilisesine ait olan “Tövbe ve Dua Günü”, kilise yılının son pazar gününden önceki çarşamba gününe denk gelmektedir. Bu gün, sadece Saksonya eyaletinde resmi tatil günüdür.

Yasal hastalık sigortasında olduğu gibi, yıllık geliri, yukarıda da belirtilen yıllık tavanı aşanların (2014 yılı: 48.600 Euro), yasal bakım sigortasında kalma yükümlülüğü yoktur.

Öte yandan, bakım sigortasından kaynaklı hizmetlerin dışında, sosyal yardımları içeren Sosyal Kanun Kitabı XII'ye (SGB XII) göre de bakım yardımları sağlanabilmektedir. SGB XII çerçevesindeki bakım yardımları; bakım sigortasının ödeme üst sınırını aşan ve en ağır bakım gerektiren durumlarda, bir kurumda yatılı bakım için bakım sigortası tarafından üstlenilmeyen barınma ile beslenme ve bakım sigortası olmayan kişiler için verilmektedir.

Bakım sigortasından kaynaklı yardımlar belirli bir bedel ile sınırlıken, sosyal yardım olarak verilen bakım yardımları, ihtiyaç odaklıdır.

2.5.3. Bakıma Muhtaçlık

Bakım sigortasını düzenleyen Sosyal Kanun Kitabı XI'in 14. Maddesinde yer alan tanımlamaya göre bakıma muhtaç kişiler; bedensel, zihinsel veya ruhsal bir hastalık nedeniyle ya da vücut bakımı, beslenme, hareket kabiliyeti veya ev işleri ile ilgili olarak büyük ölçüde ve süreklilik arz eden (en az 6 ay) yardıma ihtiyaç duyan kişilerdir.

Bakım dereceleri

Bakıma muhtaçlık, yasaya göre, üç ayrı derece olarak sınıflandırılmıştır. I,II ve III. derece bakımın dışında, bir de bakım derecesi 0 olan bir kategori bulunmaktadır. Bakım derecesine göre bakım hizmetleri farklılık göstermektedir.

0. Derece bakım

Bunamaya (demans) bağlı olarak kabiliyet zayıflığı yaşayan, zihinsel engelli ya da ruhsal rahatsızlığı olan her yaş grubundan insan, günlük yaşantısında sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bu sınıftaki insanların bakım yardımı almaya ihtiyaç duymaları halinde, muhtaçlık derecesine bağlı olarak, aylık en fazla 200 Euro'ya kadar yardım sağlanmaktadır.

I. Derece bakım (Önemli derecede bakım)

Temel bakım alanlarından (vücut bakımı, beslenme ya da hareket kabiliyeti) biri veya birden fazlasında, en az iki eylem olmak üzere günde en az bir kez yardıma muhtaç olan

kişiler, I. derece bakım sınıfına girmektedir. Ayrıca, haftada birden fazla olmak üzere ev işlerinde yardıma ihtiyaç duyuluyor olması gerekmektedir.

II. Derece bakım (Yoğun bakım)

Her gün en az üç kez günün çeşitli saatlerinde temel bakım alanlarında (vücut bakımı beslenme veya hareket kabiliyeti) yardım gerekiyorsa ve ayrıca haftada birkaç kez ev işleri için yardıma ihtiyaç duyuluyorsa, II. derece bakım söz konusudur.

III. Derece bakım (Yüksek yoğunluklu bakım)

Günün her saati için (günde 24 saat) yardıma ihtiyaç duyulabiliyorsa, III. derece bakım söz konusudur. Bakıma muhtaç kişinin, haftada birçok kez ev işleri için yardıma ihtiyacının olması gerekmektedir. Ayrıca, bakım için gerekli zamanın günde en az beş saate tekabül etmesi gerekmekte ve bunun dört saati de, temel bakım (vücut bakımı, beslenme ya da hareket) ihtiyaçları için kullanılmalıdır.

Başvuru ve bakıma muhtaçlık durumunun tespiti

Bakım sigortasından sağlanan hizmetlerden yararlanabilmek için, hastalık kasasına bağlı bakım kasasına bir dilekçe ile başvuruda bulunulmalıdır. Başvuru, vekaletname verilmesi şartıyla bir aile ferdi, komşu veya iyi bir tanıdık tarafından da yapılabilir. Bakım kasası, başvuru dilekçesini aldıktan sonra, hastalık sigortasının Tıbbi Hizmet Dairesini ya da bağımsız bir bilirkişiyi, bakıma muhtaçlık durumunu tespit etmek üzere rapor hazırlamakla görevlendirmektedir.

Yapılan başvuruların işlem görmesi için yasal olarak tanınmış süre beş haftadır. Bakım kasası kararını, yazılı olarak başvuruyu aldıktan sonraki beş hafta içerisinde belirlemezse ya da hızlandırılmış rapor sürelerine uyulmazsa, bakım kasası başvuru sahibine müddet dolduktan sonra başlayan her bir hafta başına 70 Euro ödemek zorundadır.

Hazırlanarak bakım kasasına sunulması gereken rapor, genellikle bir bilirkişinin (uzman bakıcı ya da doktor) önceden haber vererek ev ziyaretinde bulunması ile gerçekleşmektedir. Bilirkişi, kişisel temel bakım (vücut bakımı, beslenme ya da hareket kabiliyeti) ve ev işlerindeki yardım gereksinimini tespit etmektedir. Bunun için, federal düzeyde belirlenmiş kriterler esas alınmaktadır. Özel sigortalılar ise, özel sigorta şirketlerine dilekçe vermekte, bu

durumda rapor MEDICPROOF adındaki tıbbi hizmetler kuruluşunun görevlendireceği bir bilirkişi tarafından hazırlanmaktadır.

2.5.4. Bakım Sigortası Kapsamında Sunulan Hizmetler/Yardımlar

Yasal bakım sigortası kapsamında sunulan hizmetler, aşağıdaki gibidir:

- Ayni yardımlar
- Bakım parası
- Ayni ve nakdi yardımlar
- Bakım personelinin yokluğunda, evde bakım hizmeti
- Bakım malzemeleri ve teknik yardımlar
- Gündüz ve gece bakımı (kısmi yatılı bakım)
- Kısa süreli bakım
- Tam yatılı bakım
- Engelli insanlara yönelik tam yatılı tedavi desteği
- Emeklilik sigorta primlerinin devralınması
- Bakım sürecinde ek yardımlar
- Ek bakım hizmetleri

Ayni yardımlar

Evde bakım hizmetlerinin toplam bedeli;

- I. Derece bakım için aylık 450 Euro
- II. Derece bakım için aylık 1.100 Euro
- III. Derece bakım için aylık 1.550 Euro

olarak belirlenmiştir.

Evde bakım hizmetleri; kişisel bakım, tıbbi bakım, ev işlerinde yardım, bakıma ihtiyaç duyulan alanda danışmanlık ve aracılık hizmetlerini kapsamaktadır.

Maddi yardımlar (Bakım parası)

Bakıma muhtaç olan kişiler, aynı yardım mı yoksa maddi yardım mı istediklerine kendileri karar verebilmektedir. Ancak bakım parası alabilmenin şartı, evde bakım hizmetlerinin, örneğin akrabalar ya da başka yetkili kişiler tarafından gerçekleştirileceğinin kanıtlanmasıdır.

Bakım parası;

- I. Derece bakım için aylık 235 Euro
- II. Derece bakım için aylık 440 Euro
- III. Derece bakım için aylık 700 Euro olarak belirlenmiştir.

Bakım personelinin yokluğunda evde bakım hizmeti

Bakım personelinin izin, hastalık ya da başka herhangi bir nedenden dolayı görevini yapamaması durumunda, yasal bakım sigortası, yılda en fazla 4 hafta olmak üzere, geçici bakım personelinin masraflarını üstlenmektedir.

Kısmi yatılı bakım

Kısmi yatılı bakım, hastanın isteğine göre, gündüz ya da gece bakımı olarak ve hasta için gerekli durumlarda (örneğin hastanın evi, evde bakım hizmeti verilebilmesi için uygun değilse) uygulanmaktadır. Genelde, hastalar sabah evlerinden alınmakta, günlük tedavinin ardından, öğleden sonra tekrar evlerine bırakılmaktadır.

Kısmi yatılı bakımın bedeli aylık;

- I. Derece bakım için aylık 450 Euro
- II. Derece bakım için aylık 1.100 Euro
- III. Derece bakım için aylık 1.550 Euro olarak belirlenmiştir.

Tam yatılı bakım

Kısmi yatılı bakım ya da evde bakımın mümkün olmadığı durumlarda, tam yatılı tedavi uygulanmaktadır.

Tam yatılı bakımın bedeli aylık;

- I. Derece bakım için aylık 1.023 Euro
- II. Derece bakım için aylık 1.279 Euro
- III. Derece bakım için aylık 1.550 Euro olarak belirlenmiştir.

Önemli derecede bakıma muhtaç kişilere tamamlayıcı bakım desteği

Tamamlayıcı bakım desteği, I, II ve III. derece bakım sınıfına girenler ile, I. derece bakım sınıfına girmeyen ancak temel bakım ve ev işlerinde yardıma ihtiyacı olanlara verilmektedir. Kastedilen, bunamaya (demans) bağlı olarak kabiliyet zayıflığı yaşayan, zihinsel engelli ya da ruhsal rahatsızlığı olan ve günlük yaşantısını sürdürmede zorluk yaşayan kişilerdir.

Bahse konu kişilere, bakım ihtiyacının derecesine bağlı olarak, en fazla 200 Euro bakım yardımı verilmektedir.

Bakım malzemeleri ve teknik yardımlar

Bakım malzemeleri ile teknik yardımlar; hasta bakım yatağı, acil yardım sistemi, tekerlekli sandalye gibi tıbbi teknik araç-gereçler ile tek kullanımlık tıbbi eldiven, hasta bezi gibi tüketim malzemelerini kapsamaktadır. Tıbbi tüketim malzemelerinin aylık masrafı, 31 Euro'ya kadar bakım kasası tarafından karşılanmaktadır.

Bakım personelinin emeklilik sigorta primleri

Bakım yasasına göre, bir kişi, sigortalı bir veya birden fazla hastaya, haftada en az 14 saat bakım hizmeti veriyorsa, o kişi bakım personeli olarak kabul edilmektedir. Bakım personeli aynı zamanda, haftada 30 saati geçmeyecek şekilde bir iş yerinde çalışıyorsa, o kişinin emeklilik sigorta primleri, bakım kasası tarafından ödenmektedir.

Bakım danışma merkezleri

Bakım danışma merkezleri; bilgilendirme, danışma ve kişisel bakım planına yönelik hizmetleri tek bir çatı altında toplamayı amaçlamıştır.

Yasal bakım sigortası kapsamında olan kişiler, 01.01.2009 tarihinden itibaren, bakım danışmanının sunduğu hizmetlerden yararlanabilmektedir. Bakım danışmanı, bakıma muhtaç kişinin tıbbi ve sosyal ihtiyaçlarını tespit ederek kişiye özel bir bakım planı hazırlamakla görevlidir. Sigortalının talep etmesi halinde, danışmanlık hizmeti kişinin evinde de gerçekleştirilebilmektedir.

Bakım danışmanları, bakım kasalarının bünyesinde çalışmaktadır. Bakım kasaları, kişiye özel bakım danışmanlığı hizmetini; gerekli donanıma sahip bakım personeli, sosyal sigorta uzmanları veya sosyal hizmet uzmanları görevlendirerek vermektedir.

Tablo XIV. Bakım Sigortasının Hizmetlerinden Faydalananların Sayısı

	Yasal Bakım Sigortası	Özel Bakım Sigortası
Ayakta tedavi görenler	1.667.108	105.758
Yatılı tedavi görenler	729.546	45.383
Tamamı	2.396.654	151.141
Toplam	2.547.795	

Kaynak: Federal Sağlık Bakanlığı (2013), "Zahlen und Fakten zur Pflegeversicherung ", s. 1

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Almanya sosyal güvenlik sistemi, tarihsel gelişimini incelediğimiz ilk bölümden de anlaşılacağı üzere, yaklaşık 130 yıllık köklü bir geçmişe sahiptir. Bir sosyal devlet olarak Almanya, refah devletinin ana vatanı olarak gösterilmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşından 1970’li yıllara kadar sanayisi hızla büyüyen, ücretleri sürekli yükselen ve fiyatları düşen Almanya, “refah devleti” olmanın haklı gururunu yaşamıştır. Ancak 1970’li yıllardan itibaren, çalışma hayatında, sosyal ve demografik yapısında değişim ve dönüşüm yaşanmış, refah devletini sürdürüebilmek adına devam ettirilen sosyal güvenlik sistemi ve izlenen sosyal politikalar, zorluklarla karşılaşmaya başlamıştır. Sosyal politikanın en çok etkilenen alanları ise, işsizlik, emeklilik ve eğitim olmuştur.

Almanya’nın, günümüzde sosyal güvenlik yapısına baskı unsuru teşkil eden en büyük sorunu, demografik yapısındaki değişimdir. Alman toplumu artık daha az sayıda çocuk sahibi olmakta, yaşam süresi de uzamaktadır. Dolayısıyla, yaşlı nüfus, sürekli artış göstermektedir. Almanya’nın nüfus yapısı ile ilgili yapılan tahminlere göre; 66 yaş ve üzeri olan yaşlı nüfusun sayısının, 2008 yılından 2050 yılına kadarki sürede, 6,7 milyon artarak 23,4 milyona ulaşması beklenmektedir.

Bu durumun sonucunda, “kuşaklararası dayanışma modeline” sahip emeklilik sisteminde meydana gelen açığı, devlet, finansal destek sağlayarak kapatmaya çalışmaktadır. Bugünün çalışabilen gençleri, yaşlıların yaşam standartlarının garantisi sayılmaktadır. Emeklilerin yaşam standardını koruyabilmek adına, emekli aylıklarında artış yapılırken, çalışan genç kuşağın yükünü fazlalaştırmamak için prim artışından kaçınılmaktadır.

Alman devleti, zorunlu emeklilik sisteminde bugün ve gelecek zamanda yaşanacak sorunları bertaraf edebilmek için, ek emeklilik sistemlerine önem vermektedir. Örneğin sermaye esasına dayalı emeklilik sistemleri (Riester ve Rürup Emeklilikleri) ile özel emeklilik sistemleri, devlet tarafından teşvik edilmektedir. Ancak anılan sermaye esasına dayalı emeklilik sisteminden, daha çok, ek gelir ayırabilecek durumda olan orta ve üst gelir grubundan kişiler yararlandığından, devletin bu teşvikinden, alt gelir grubunun fayda sağlayamadığına yönelik eleştiriler dile getirilmektedir.

Temel emeklilik güvencesinin tehlike altında olmasının yanı sıra, ikinci problem olarak, kesintisiz çalışma hayatında yer almamış ve çok düşük ücretlerle çalışmış olan emeklilerin sayısının artacak olması gösterilmektedir. Düşük emekli maaşı alanlara yönelik 2013 yılında hükümetin aldığı karara göre ise, 2017 yılından itibaren ayda 850 Euro olmak üzere asgari emekli maaşı alınacaktır. Uzun süredir Almanya’da, asgari emeklilik ücreti uygulaması ile ilgili karar alınması bekleniyordu.

Emeklilik sisteminin ayakta kalabilmesi için yapılan çalışmalar neticesinde ayrıca, emeklilik yaşı kademeli olarak yükseltilmiş ve 67’ye çıkartılmıştır. Çalışma hayatının da bu doğrultuda iyileştirilmesi, yani çalışma koşullarının yükseltilen emeklilik yaşına göre uyarlanması gerekmektedir.

Yaşlı nüfusun artması ve yaşlılık aylığı ödeme sürelerinin uzaması, beraberinde başka sorunları da getirmektedir. Yaşlı insanların sağlık harcamaları, gençlere göre daha fazla ve bakım gereksinimleri de daha çok olmaktadır. Hatırlanacağı üzere bakım sigortası, 1995 yılında sosyal sigortaların beşinci sütünü olarak kabul edilmiştir. O tarihten bu yana bakım hizmetleri, sosyal yardımlar dışında, bakım sigortası çerçevesinde verilmektedir. Ancak anılan sigorta dalı, temel düzeyde koruma sağladığından ve genelde yaşlı kişilerin bakım masrafları çok daha yüksek olduğundan, devlet ek özel bakım sigortası yaptırılmasını önermektedir. Yaşlı nüfusun artmasına paralel olarak, bakıma muhtaç insanların sayısındaki artış, devletin sağlık alanındaki yükünü de fazlalaştırmaktadır.

Demografik değişimden sadece emeklilik sistemi değil, sağlık sistemi de etkilenmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, bakıma muhtaç insanların sayısının ve tıptaki gelişmeler neticesinde sağlık masraflarının artması, devletin sağlık sistemine yaptığı harcamaların yükselmesine neden olmaktadır. 2009 yılında yapılan reform ile birlikte, herkese, ya yasal ya da özel sigortalı olma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, bürokrasiyi ve masrafları azaltabilmek için, primlerin tek bir fonda toplanmasına karar verilmiştir. Ancak, çalışan nüfusun azalması ve dolayısıyla sağlık sigorta primlerinden elde edilen gelirin düşük olması, bununla birlikte prim oranlarında artış yapılmaması neticesinde, devlet, sağlık alanına sürekli yatırım yapmak zorunda kalmaktadır.

Sosyal güvenliği etkileyen bir başka önemli unsur, çalışma hayatındaki gelişmeler ve ekonomik krizler neticesinde oluşan işsizliktir. Çalışma hayatında, hizmet sektörü giderek

önem kazanmıştır. Hizmet sektöründeki üretim artışı, sınai sektöründeki kadar yüksek olamadığı için, fiyatlar yükselmiş ve gelir dengesizlikleri artmıştır. Bunun dışında, küresel ekonomik kriz Almanya'yı da sarsmış ve işsizlik oranları yükselmiştir. İşsizlik ne kadar yüksekse, devletin kasasına o kadar az prim giriyor demektir. Devlet, istihdamı arttırmaya yönelik önlemler alsa da, Almanya'da en çok eleştirilen konulardan bir tanesi, işsizlik yardımları ile ömür boyu geçinmeye çalışan insanların olmasıdır. Bilindiği üzere, ikinci basamak işsizlik yardımı süresiz verilmektedir. Devlete “sırtını dayayarak” bu yardımlarla hayatını idame ettiren ve bu yüzden iş aramak için çaba sarf etmeyen insanların sayısının azımsanmayacak kadar yüksek olması, Almanya'nın işsizlik politikasının eleştirilmesine yol açmaktadır.

Uluslararası bağımlılık ve büyüyen uluslararası rekabeti, yükselen vergiler ve artan sosyal harcamaları, Almanya'nın eski doğu bloku ülkelerine yüklü miktarda finansal destek sağlamasını, küreselleşme sonucunda emek gücünün mobil hale gelmesini ve sosyal güvenliğin ulus devlet ile sınırlı kalmamasını, Almanya sosyal devletinin yaşadığı diğer zorluklar olarak sıralayabiliriz.

Sosyal devlet olabilmenin sosyal, siyasal ve ekonomik bedeli yüksektir. Almanya'da, ulusal ve uluslararası gelişmeler göz önünde bulundurularak, sosyal devlet politikalarının ne kadar ve hangi düzeyde sürdürülebileceği, süregelen bir tartışma konusudur. Sosyal devlet politikalarının aynen korunması gerektiğini düşünenler; sosyal devlet olmanın, Alman toplumunun meşruiyetinin en önemli dayanağı olduğunu ve çalışma hayatında belli bir dengenin korunduğunu, ekonomik krizler karşısında sosyal politikaların kalkan görevi gördüğünü ve toplumlar arası sosyal uçurumların oluşmasının önüne geçildiğini savunmaktadır. Aksi düşüncede olanlar ise; sosyal devlet politikaları çerçevesinde oluşan sosyal koruma ağı nedeniyle, çalışma isteğinin köreldiğini ve çalışma piyasanın gücünün törpülendiğini, böylece ülkenin ekonomik kalkınma hızının düştüğünü savunmaktadır. Sosyal güvenlik harcamaları nedeniyle, eğitim, bilim ve çevre politikalarına verilen önemin geri planda kaldığı, bunun da sermaye ve yatımlara zarar verdiği dile getirilmektedir. Devletin sosyal harcamalarını asgari düzeye indirilmesi ve özel sosyal güvenlik sistemlerinin teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. İki fikre de katılmayanlar; Almanya'nın, bir sosyal devlet olarak sosyal politikalarına devam etmesi, ancak sosyal güvenlik sistemini modernize etmesi ve sürekli reformlar ile yenileyerek, günümüz ihtiyaçlarına cevap vermesi gerektiğini savunmaktadır. Yani sosyal devletin tasfiyesi değil, tadili gereklidir.

Ekonomik krizler, sosyal krizleri de beraberinde getirmektedir. 2008 yılında yaşanan ve tüm dünyayı etkisi altına alan küresel ekonomik kriz, devletlerin sosyal politikalarının ne denli mühim olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Kriz sonrası, gerek uluslararası toplantılarda, gerekse uluslararası belgelerde, “sosyal koruma” ve “sosyal uyum” kavramlarının altı çizilmiştir. Toplumsal istikrarın sağlanması ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma için, sosyal politikaların önemi, günümüzde de her platformda vurgulanmaktadır.

Almanya, her ne kadar sosyal güvenlik alanında bahse konu zorlukları yaşasa da, dünyada sosyal harcamaları GSYİH içindeki payı en yüksek ülkeler arasında yer almaktadır. Günümüzde çok sayıda uluslararası kuruluş tarafından önem atfedilen “sosyal uyum” kavramının hakkını, sosyal koruma ağını genişleterek vermeye çalışmaktadır. Tüm sorunlara ve neoliberal tedbirlere rağmen, sosyal devlet olmaktan vazgeçmek, günümüzde Alman siyasileri açısından da mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- Schmidt, M.G. (2005) *Sozialpolitik in Deutschland*, Berlin: Mercedes Druck.
- SGK (2012a) *AB'de Sosyal Güvenlik Eğilimleri Raporu*, Ankara: SGK Yayını.
- Frerich, J ve Frey, M (1993) *Handbuch der Geschichte der Sozialpolitik in Deutschland 2: Sozialpolitik in der DDR*, Mönih.
- Flora, P (1983a) *State, Economy and Society in Europe 1815-1975*, Frankfurt.
- Kıran, M (2013) *Almanya Federal Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Sisteminde İşsizlik Sigortası Uygulaması ve Almanya'daki İşsizlik Sigortası Uygulamasının Ülkemizdeki İşsizlik Sigortası Uygulaması İle Karşılaştırması*, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uzmanlık Tezi.
- Metzler, G (2003) *Der Deutsche Sozialstaat: Vom Bismarckschen Erfolgsmodell zum Pflegefall*. Stuttgart-Mönih: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Flora, P (1983b) *State, Economy and Society in Europe 1815-1975: A Data Handbook in two Volumes, Vol. I: The Development of Mass Democracies and Welfare States*, Frankfurt.
- Schaefer, D.J. (1997) *Die grosse Rentenreform 1957 in Deutsche Rentenversicherung*.
- Alman Demokratik Cumhuriyeti İş Kanunu (Arbeitsgesetzbuch der DDR), Mad. 274 1. Fıkra (1977, 16 Haziran).
- Şanlıoğlu, Ö. (2010) "Almanya'nın Birleşmesinin 20.yılı: Ekonomi Politikalarının Başarısı Açısından Bir Değerlendirme". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (6), s.91-92.
- Alper, E (2004) "Emeklilik Reformları: Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Türkiye". *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu*, İstanbul, s. 26.
- TİSK "Almanya'da Reform Paketi (2)". *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) İşveren Dergisi: 2005 Çin Sendromu*.
- SGK (2012b) *Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik*. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu Yayını (46).
- Baecker, G. vd. (2008). *Sozialpolitik und Soziale Lage in Deutschland: Band 1*, Wiesbaden: GWV Fachverlage GmbH.
- Schwitzky, C. (2013). *Sozialhilferecht*, Lehrbrief, Verwaltungsakademie Berlin.
- SGK (2013) *Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I: Avrupa Birliği üyesi ülkeler*. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu Yayını (53).
- Lenski, R. (2012). *Sozialrecht, Leitfaden, Jugend und Sozialamt*, Frankfurt am Main.

Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı (Bundesministerium für Arbeit und Soziales), (2013) *Özetle Sosyal Güvenlik*, Bonn.

Federal Sağlık Bakanlığı (Budesministerium für Gesundheit) (2013a) *Ratgeber zur gesetzlichen Krankenversicherung* (9), Berlin.

Közleme, T (2010) *Batı Avrupa Ülkeleri İle Akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmelerinin Bu Ülkelerde Yaşayan veya Türkiye'ye Dönmüş Türk Vatandaşları Açısından Önemi*, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uzmanlık Tezi.

Alman Emeklilik Sigortası (2013) *Unsere Sozialversicherung*. Berlin: Alman Emeklilik Sigortası Yayını.

Federal Sağlık Bakanlığı (Budesministerium für Gesundheit) (2013b) *Ratgeber zur Pflegeversicherung*, (11), Berlin.

Federal Sağlık Bakanlığı (Budesministerium für Gesundheit) (2013c), *Zahlen und Fakten zur Pflegeversicherung*, Berlin.

Sosyal Kanun Kitabı V (Sozialgesetzbuch V), Yasal Hastalık Sigortası, (1989, 1 Ocak).

Sosyal Kanun Kitabı VII (Sozialgesetzbuch VII), Yasal Kaza Sigortası, (1997, 1 Ocak).

Sosyal Kanun Kitabı VI (Sozialgesetzbuch VI), Yasal Emeklilik Sigortası, (1992, 1 Ocak).

Sosyal Kanun Kitabı XI (Sozialgesetzbuch XI), Yasal Bakım Sigortası, (1995, 1 Ocak)

Sosyal Kanun Kitabı III (Sozialgesetzbuch III), İstihdam Teşviki (1998, 1 Ocak)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

International Social Security Association, Almanya ülke profili, reformlar
www.issa.int

Almanya'da Sosyal Politika, reformlar
www.sozialpolitik-aktuell.de

Almanya sosyal güvenlik prim oranları
www.lohn-info.de/sozialversicherungsbeitraege2014.html

Federal Almanya Sağlık Bakanlığı, genel bilgiler
www.bmg.bund.de/krankenversicherung

Yasal Hastalık Kasaları Birliği
www.gkv-spitzenverband.de

Yasal Kaza Sigortası
www.deutsche-sozialversicherung.de/de/unfallversicherung/versicherte.html

Alman Yasal Kaza Sigortası Üst Kuruluşu

www.dguv.de/de/Zahlen-und-Fakten

Alman Yasal Kaza Sigortası

www.dguv.de/medien/inhalt/versicherung/dokum/bk_fragen_antworten.pdf

Federal İş Ajansı

www.arbeitsagentur.de/web/content/DE/service/Ueberuns/AufbauundOrganisation

Federal İş Ajansı

www.statistik.arbeitsagentur.de/Statischer-Content/Arbeitsmarktberichte/Jahresbericht-Arbeitsmarkt-Deutschland/Generische-Publikationen/Arbeitsmarkt-2012.pdf

Berlin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği

www.calisma.de

Almanya Sosyal Güvenlik Sistemi

<http://www.deutsche-sozialversicherung.de/de/wegweiser/einfuehrung.html>

Sosyal Güvenlik

http://www.tes-is.org.tr/TR/tesis_dergi/2006_kasim/pdf/dosya.pdf

Baron von Maydell, B. “Sosyal reform ve Karşılaştırmalı Hukuk”

<http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale117.pdf>